

BAJAI HONPOLGÁR

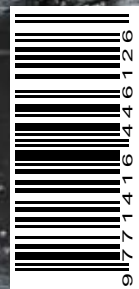
Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2020. január-február • XXXI. évfolyam 1. (350.) szám

Ára: 600 Ft

Fotó: Molnár Attila (kapcsolódó írásunk a 23., galéria a 24-25. oldalon)

- Hunyadi László útja a drámától az operáig
- Bemutatkozik az Eötvös József Főiskola rektora, dr. Szilágyiné dr. Szinger Ibolya
- Sikerek a sportban és a zenés vendéglátásban – interjú Jagicza Lászlóval
- Fejezetek a bajai Sugovica-híd történetéből
- Útibeszámolók Rómából és Jeruzsálemből

Áll a bál

Mayer János

■ Legutóbbi lapszámunk megjelenése óta elég sok minden történt szűkebb pátriánkban. Decemberben csendben megünnepeltük lapunk fennállásának 30. évfordulóját, s időközben két újabb, kirobbanó sikerű Bajai Honpolgár-estet is magunk mögött tudhatunk. Az egyre növekvő számú közönség igazolja, hogy mind többen tudnak előadás-sorozatunkról, és akik meghallgatják, azok tudják, hogy ennek keretében valóban minőségi előadásokat hallhatnak. (Ablonczy Balázs minapi előadásán teljes telt ház volt a könyvtárban.)

December elején még azt gondoltam, hogy *Rekviem egy színházért* címmel afféle visszatekintést írok majd a jövőben tevékenységét szüneteltető Bajai Fialatok Színháza kapcsán, de aztán kiderült, hogy nem eszik olyan forrón a kását. A könnyes szemmel elbúcsúztatott színházalapító végül úgy ment el, hogy egyelőre maradt a közelmúltban Baja művészeti vezetőjévé nevezték ki, így budapesti terveinek megvalósítása helyett továbbra is városunk kultúrájáért dolgozik, amelyhez sok sikert kívánunk neki. Egykori (?) színháza pedig jelmezraktárt és kamaratermi helyiséget is

kapott a várostól, mindez pedig arra enged következtetni, hogy rajongóinknak talán mégsem kell végleg elsiratniuk őket, ha a következő évre új évadot nem is hirdetnek. (A többit majd meglátjuk.)

Farsang időszakát éljük. Ilyenkor csaknem mindenhol felborul a világ hagyományos rendje, és az emberek bálokkal, karneválokkal és más mulatságokkal ünneplik a zord tél remélhetőleg közelgő végét. A régi időkben ezt általában álarcos, jelmezes vigasságokkal, ösznépi dorbézolással, evés-ivással ülték meg, amihez gyakran erőszak, iszákosság, bujáság és szabadszájúság is társult. Emiatt e szokásokat a keresztény egyházak igyekeztek visszaszorítani, s bár kiirtaniuk nem sikerült, a pogány eredetű ünnepeket megpróbálták vallásos tartalommal megtölteni. Mára a farsang ünnepére egész iparág épült: se szeri, se száma a báloknak, karneváloknak, farsangi felvonulásoknak, torkos csütörtököknek.

Városunkban is sorra szerveződnek a különféle közösségek, kulturális csoportok, egyletek báljai; ha valaki mindenütt jelen akar lenni, alaposan fel kell kötnie a lakkcipőt. A farsangi események sorában jó ötletnek tartjuk a régi bunyevác hagyomány, a *maszkajárás* felélesztését. (Erre két éve éppen lapunk hasábjain tett javaslatot *Sokceviits Dénes*.) E mára kihalt, helyi népszokás feltámasztása erősítheti a délszláv, de a többi bajai népcsoport öntudatát is, és amennyiben valóban sikerül tartalommal megtölteni, valószínűleg senki nem fogja a kiüresedett, minőségi szórakozást soha nem nyújtó, igazi helyi tradíciókhoz nem kapcsolódó hurka- és kolbászfesztivált visszasírni.

Naivan azt is hittük, hogy a tavalyi hangos

kampányidőszak után télire végre kis megnyugvás jön, de ebből egyelőre nem sok látszik. A különböző oldalak olyan erővel fújják a (*farsangi*) *harsonákat*, hogy hajlamosak vagyunk ezt *harci kürtöknek* hallani, és akkora hévvel dübörög a populizmus a közösségi oldalakon (is), hogy az még a német karneválok *vásári boldogjainak* is becsületére válna. (Pedig sokan komolyan gondolják, amit harsognak.) Nem az a baj, hogy kemény vita folyik közéleti (nek gondolt) ügyekben, hanem ennek alantas, gyűlölködő, a másikat megsemmisíteni kívánó hangvételét kárhozzatjuk, bárki használja is. Bár a farsang bizonyos kultúrákban a szörnyek (busók, maszkák, álarcosok) évada is, jó lenne, ha a tőlünk eltérően gondolkozókban nem az elpusztítandó sötétség eleve megbélyegzett képviselőit, hanem érző embertársainkat látnánk. Jó lenne, ha messianisztikus kinyilatkoztatások helyett érveken alapuló véleményeket, cinikus facebook-színhásködés helyett érdemi vitákat, álarc mögüli kikacsintások, sejtetések, háttéralkuk helyett őszinte szembenézést, nyílt (pár)beszédet tapasztalnánk helyi ügyekben (is). „*Ne legyen egy félpercnyi békességünk, / Mert akkor végünk, végünk.*” - írta *Ady Endre* több mint egy évszázada, és ma mintha ehhez tartanánk magunkat. De biztos, hogy – busójárás ide vagy oda – *nekünk Mohács kell!* ■

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:

Jász Anikó, dr. Laki Ferenc, Lex Orsolya,
Sarlós István, Sipos Loránd, Szünder Dezső,
Zalavári László

Lapalapító:

Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó:

Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Számalszám: 11732033 20030119
Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

ELŐFIZETÉS: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:

Arculat Nyomda Kft.
Felelős vezető: Csuvár Zoltán
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

Honlapunk: www.bajaihonpolgar.hu

A szerkesztőség a beküldött kéziratok rövidítésének és stilisztikai javításának jogát fenntartja!

Tartalom

- Hokiszegen (<i>Mayer István novellája</i>).....	3
- Jelentősebb bajai évfordulók 2020-ban (<i>Jász Anikó összeállítása</i>).....	6
- Nyolcvan évem dióhéjban (<i>Laki Ferenc visszatérintése</i>).....	7
- Városi, megyei és országos kitüntetések, 2019 (<i>BH-összeállítás</i>).....	10
- Tanárok és tanítványok részvétele az 1956-os eseményekben. Megtorlás 1956-63. (<i>Gergely Ferenc tanulmányának 3. része</i>).....	11
- „Megküzdünk minden hallgatóért...” (<i>Sándor Boglárka interjúja Szilágyiné Szinger Ibolyával</i>).....	15
- Hunyadi László útja a drámatól az operáig (<i>Zentai Mária tanulmánya</i>).....	17
- „Rómában kegyes leszek hozzátok” 5. (<i>Tomaskovity Szabolcs beszámolója</i>).....	21
- Néhány szó Molnár Attila fotókiállításához (<i>Mayer János felvezetője</i>).....	23
- Nem mindennapi csodák (<i>Képek Molnár Attila tárlatáról</i>).....	24

- „Az igazi tehetség a kitartás és a szorgalom – nem csak a birkózásban!” (<i>Mayer János interjúja Jagicza Lászlóval</i>).....	26
- Egy fontos közlekedési útvonal, a Damjanich utca felújítása (<i>Sarlós István forrásközlése</i>).....	30
- Adatok a Sugovica-híd történetéhez (<i>Nebojszki László tanulmánya</i>).....	31
- London-Baja mérkőzés a zene hullámain (<i>Szentiványi Gábor visszaemlékezése</i>).....	34
- Magánbűnök, közerkölcsök Baján a Rákosi-korszakban (<i>Mayer János forrásközlése</i>).....	35
- Évezredek útjain Jeruzsálemben (<i>Mészárosné Szőnyi Zsuzsanna élménybeszámolója</i>).....	38
- Kannibalizmus és vulkánkitörések (<i>Hágen András írása</i>).....	41
- „...a szívben belül üresség lehet...” (<i>Lex Orsolya könyvismertetője</i>).....	44
- A Bajai Honpolgár tartalommutatója, 2019. (<i>Jász Anikó összeállítása</i>).....	45
- Burgundi marharagu – a franciák porköltje (<i>Szünder Dezső receptje</i>).....	48

Hokiszezon

■ Az alábbi írás az *azonnali.hu* internetes portál novellapályázatára készült. A pályázati felhívásban arra biztatták a szerzőket, hogy próbálják meg egy történet elmesélésével elképzelni, milyen lesz a világ 2058-ban. A jó (anti)utópia jellemzője, hogy – bár az elképzelt jövőben játszódik – a jelen problémáira reflektál, és napjaink tevékenységének, politikájának lehetséges jövőbeni következményeit mutatja meg, így mondván ítéletet a saját kor felett. Online szerkesztőnk e pályázatra írta meg legújabb, a hagyományos novellaszerkesztéstől némileg eltérő munkáját, amelyet kérek az utolsó sorig figyelmesen olvasni, hogy rejtettebb utalásait is észrevegyük. És bár a benne leírt világ és Európa ma még abszurdnak tűnhet, nem kizárt, hogy a megálmodott jövő már elkezdődött.

Mayer István

■ Davosra már a *Varázshegy* óta kíváncsi voltam, de ha a kollégám nem betegszik meg, nem én mentem volna a hokitornára. Akkor pedig lehet, hogy maradok egyszerű sportújságíró, és kimaradok a nagydiplomáciából. Talán jobb is lett volna.

De így legalább megnézhettem az egykori tudószanatóriumot, és láthattam, ahogy a Team Canada tönkreveri a Jegesmedvéket az immár 135. születésnapját ünneplő Spengler Kupán. Annak ellenére, hogy a sportesemény az észak-európai telek enyhülése miatt a legtöbb évben egyre nagyobb figyelmet kapott, és ezúttal kimondottan izgalmasak voltak a meccsek is, senkit nem a játék érdekelt. A betelepítések kezdete óta most először hívtak meg új dán csapatot. Így a teljesen esélytelen *HC Nye København* meccseit nézték meg legtöbben. *Leif Bengtson*, a Dán Autonomiatanács elnöke is jelen volt a meccseken, ami meglehetősen felkavarta az indulatokat. Az Alpok csúcsai már régen láttak ekkora nemzetbiztonsági készültséget, borítékolni lehetett, hogy az Albán-Helvét Liga patáliát fog csapni.

A Régi-Svájc minden felhígulása ellenére szervezni továbbra is piszkosul tudtak, így Davos alig érzett meg valamit a pattanásig feszült légkörből. Szilvesztertől 2-áig szünetet tartottak a hokipályákon, én pedig elhatároztam, hogy elmegyek Zürichbe, lazítani egy kicsit. Talán nem volt annyira jó ötlet.

+++

Szócikkek a 2055-ben megjelent Geopolitikai kasszótárból

Balkáni Emírség: a 2020-as évek közepén tetőző migrációs hullám és az ekortájt kibontakozó török expanzió együttes hatásaként létrejött államalakulat. Kiterjedése túlnő a szulejmáni Török Birodalom európai részénél is, északról Szlovákia és Ukrajna, nyugatról Olaszország határolja. Államberendezkedésére erőteljes centralizmus jellemző, ugyanakkor korlátozott formában megjelenhetnek ellenzéki hangok is. Fennállásának

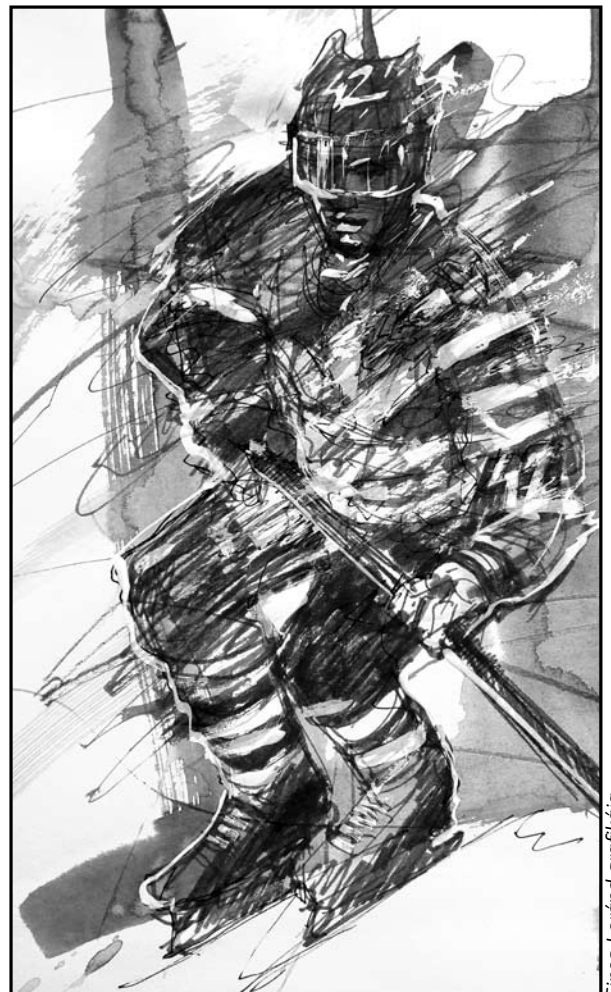
első másfél évtizedében expanzív külpolitikát folytatott, mely belpolitikai okokból (*→Újszláv függetlenségi mozgalom*) később alábbhagyott. Legjelentősebb etnikumai a török, a roma és az arab.

Gerexit: Németországnak az *→Európai Unióból* való 2031-es kilépésének népszerű elnevezése a brit kilépést jelölő *→Brexit* mintájára. A kilépés számos okra vezethető vissza. A hivatalos indoklás szerint a kiváltók a jobboldali uniós vezetés muszlimellenes beállítottsága volt, mely súlyosan sértette a németországi török kisebbséget. Emellett szerepet játszott az *→euroszepticismus* látványos térnyerése – különösen igaz ez a *→Schengeni Egyezmény* 2035-ös felmondása utáni évekre –, továbbá, hogy a német vezetés képtelen volt kezelni az európai munkavállalók egyre erősödő beáramlását.

Neozolacionizmus: általában a 2040-es éveket követő időszakra alkalmazott kifejezés. A jelenség több típusa ismert, számos állam politikájában megfigyelhető. A klimatikus ~ európai iskolapéldája az Egyesült Királyság és Norvégia. Előbbi esetében az egykori főváros, London és más partvidéki városok megmentése olyan mértékben leterheli a belső erőforrásokat, hogy a külpolitikai ambíciók háttérbe szorulnak. Norvégia esetében ezzel párhuzamba állítható a szélsőséges hideg (mely a korábban a nemzetgazdaság motorját képező atlanti olajkészletek kiaknázását is csaknem lehetetlenné teszi), amely a skandináv jóléti államból egy a túlélésért küzdő nemzetet teremtett.

Rompoy-járvány: a 21. század legpusztítóbb világjárványa, nevét *Alexis Rompoy* francia orvosról kapta, aki az elsők között hívta fel a figyelmet a bárányhimlő agresszív törzsei felbukkanásának valószínűségére. A fertőzés a hagyományos bárányhimlőhöz hasonlóan kiütésekkel és magas lázzal járt, de azzal ellentétben igen gyakori annak kevésbé jelentős szövődménye, az agyvelőgyulladás. Ez utóbbi okozta a legtöbb halálesetet. A járvány csúcspontja 2032 és 2035 közé tehető. Szinte az összes európai országot súlyosan érintette, halálos áldozatainak száma milliós nagyságrendű. Elsősorban, de távolról sem kizárólag, a szociálisan hátrányos néprétegek között végzett nagy pusztítást. A kutatók egybehangzó véleménye szerint a ~ megelőzhető lett volna következetes vakcinázással.

Sárkányhajó-terv az *→ENSZ* 21. századi történetének egyik legnagyobb szabású akciója 2037 és 2042 között. Bár az előzetes kalkulációk Hollandiát tekintették a tengerszint-emelkedés által leginkább veszélyeztetett európai országnak, Dánia szenvedte el a legsúlyosabb károkat. A humanitárius katasztrófát csak masszív áttelepítéssel le-

Sipos Loránd grafikája

hetett kivédeni. Nagy nehézséget okozott a célország kiválasztása. Mivel tartós megoldásra volt szükség, a klímakatasztrófa által kevésbé veszélyeztetett Svájc került a célkeresztbe. Paradox módon az alpesi államot különösen súlyosan sújtó →Rompoy-járvány, a Svájc-ból való fokozódó kivándorlás →helvét exodus kedvezett a politikai vezetéssel és a közvéleménnyel való elfogadtatásának.

+++

Hogy tetszett-e Zürich? Az mindenképpen vonzó volt benne, hogy sok hagyományos technológiával épült, csupa üveg üzletközpontot és lakótömböt lehetett látni: az ország meteorológiai és geológiai szempontból szerencsés adottságai nem tették szükségessé, hogy 3D-nyomatott egyenházakra cseréljenek teljes városrészeket. Olyan ember vagyok, aki pihenés közben békén hagyja a munkaeszközét, és nekem a kezem mellett a szemem az elsődleges szerszámom, tehát keveset fotóztam, és nem néztem körül túl alaposan. Szilveszter napján inkább a kocsmákkal ismerkedtem, a még mindig fájó hazai alkoholtilalmi rendelet után megpróbáltam italba fojtani bánatomat.

Szó sincs róla, hogy véletlenül keveredtem volna a demonstráció közelébe, ezt már csak a bulvármédia költötte hozzá a meséhez. Fél 1 körül csipogott rám Zoltán, a portálom társszerzője Frankfurtból, hogy felejtsem el a kupát (nem tudta, hogy éppen ezzel próbálkoztam), szedjem elő mindazt, amit a politikai fotó minor szakomon a fejembe vertek, és menjek tudósítani, mert várhatóan nagy cirkususz lesz. Nem akartam lemaradni az attrakcióról, úgyhogy ha nem is kapkodva, legurítottam a sörömet, aztán fogtam egy önjárót, és elvittem magam a dán konzulátushoz.

+++

A 2058. január 1-ji sajtóból Ökölharc Svájcban: durva támadás érte a német fotóriportert

Fejsérülésekkel szállították kórházba Miroslav Bauert, a SportLog portál társszerzőjét, aki a tegnap délutáni zürichi dánellenes tüntetésről készített felvételeket. A randalírozó tömeg, melyet zömmel albán futballhuligánok alkottak, a dán képviselő felé vonult, amikor a többszörösen büntetett előéletű Serdar X. teljesen indokolatlanul rátámadt a járdán munkáját végző riporterre. X. és társai brutálisan összeverték Bauert, aki eszméletét veszítette. Jelenleg kórházban kezelik.

Bauer esete sokadik példája annak, mekkora veszélyt jelent a svájci kormány érellytelen fellépése az albán nacionalizmus ellen. Lobeck szövetségi kancellár az eset azonnali és teljes kivizsgálását követelte Svájctól. Megkeresésére mindaddig nem érkezett érdemi válasz.

Német agresszió az utcáinkon? Provokációt pofozott a tüntető

Nem először fordul elő az utóbbi hónapokban, hogy a dánbarát német kormány beavatozik a svájci belügyekbe. Ezúttal egy utcai csetepatét használtak ürügyül. Serdar Xarani szakszervezeti vezető a tegnapi zürichi demonstráción lett figyelmes arra, hogy egy fotóriporter felvételt készít róla. Amikor ezt személyiségi jogaira hivatkozva nehezményezte, a német újságíró kinevette, és gúnyolódott rajta. Xarani jogos felindulásból meglökte a sajtóst, aki erre nekitámadt. A verekedéssé fajult konfliktusban a német súlyos sérüléseket szenvedett, de Xarani is megsebesült. Ugyan a napnál is világosabb, hogy az újságíró provokálta a tüntetőt, a német kormány, élén a kancellárral, diplomáciai elégtételt követel. Bízunk benne, hogy kormányunk határozottan elutasítja a kérést.

+++

A zürichi dán konzulátus éppenséggel egy unalmas 3D-nyomatott kocka volt. Amikor odaértem, a placcon egy maroknyi demonstrálót láttam: ők voltak a békeszeretőbb Svájc jegyében felvonult ellentüntetők. Ha hozzávesszük, hogy a későbbi beszámolók szerint a kormányzat importált is több résztvevőt más kantonokból, sőt, külföldről is, különösen siralmas volt a létszámuk. Szóba elegyedtem egy *A mi Európánk, a ti Európátok: közös múltunk, közös jövőnk* feliratú transzparenst tartó nővel, lőttem pár sorozatot, azután elmentem egy jó pozíciót keresni, mielőtt a nagydemonstráció az épülethez ér. Suttýókorom szilvesztereit idéző durrogatással és koncerteket megszegyenítő pirotechnikával közelítettek a térhez. A rendőrgyűrű ránézésre kellőképpen eltökélt és szoros volt. Persze tudjuk, mennyi volt ebből a valóság, és mennyi az illúzió...

Öntsünk tiszta vizet a pohárba: nem én kerestem magamnak a bajt. Vagyis. Talán kicsit mégis. Hiszen ha egy vikingellenes felvonulás tőszomszédságában megjelenik egy magamfajta 195 centis tejszőke árja, az ne csodálkozzon, ha magára vonja a figyelmet. Ritkán van jó vége, ha egy részeg skinhead elkezd rád figyelni, és nem sokat javít a szituáción, ha egy kamera objektívjével szembesíted eközben. Ki kezdte az adok-kapokot? Erre azt mondom, egy filmtörténeti klasszikussal élve, hogy édes mindegy, Han Solo vagy Greedo lőtt először, utólag csak az számít, hogy az előbbi hagyta el a cantinát élve. Röhej, hogy sehol a közelben nem volt más sajtós, így senki segítségére nem számíthattam. Így, visszatekintve tényleg nem volt nagy ötlet belemenni az ökölsatába, mert ugyan a kigyúrt kopasz kiköpte pár fogát, de a cimborái alaposan helybenhagytak. Nem szólhatok egy rossz szót sem az ápolókra.

Jó, talán kicsit gyengeelméjűnek néztek, hogy ujjat húztam az albán nacionalistákkal, de ettől még a jól ismert svájci precizitással végeztek a dolgukat. Az ébredésemet követő első pillanatban (pontosabban a másodikban, mert az elsőben még lefoglalt a hasogató fejfájás) még bíztam benne, hogy előkerül a mobilom. Nem az asszonyt akartam volna felhívni – Lena nem aggódós típus, meg nem is az, aki, ha csak nincs életveszély, megszakit egy tengerentúli üzleti utat –, de egy netes eszközzel hatékonyabban tájékozódhattam volna az eseményekről, mint a kórterem ütött-kopott tévéjén keresztül. Ott mindössze két országos hírcsatorna közül lehetett választani, de mindkettőt olyan pártosnak találtam, hogy inkább áttettem a sportadóra – szakmai öntudat is van a világon –, és néztem a Spenglert, amely közben folytatódott. Az Eisbären a második meccsen szépített, és egy közepes meccsen, hosszabbításban legyőzte a hazaiakat, úgyhogy volt azért pozitív momentum is 2057-58 fordulójáról. Január 4-én, pénteken a főorvos úgy ítélte meg, hogy szépen gyógyulok, úgyhogy elhagyhatom a kórházat. Bár a kupa még tartott, én inkább a pályaudvar felé vettem az irányt: ennyi elég volt Helvéciából.

+++

Véleménycikk részlete a Frankfurter Allgemeinenből, 2058. január 3.

„A Miroslav Bauer-ügy állatorvosi lova az Európai Unió régóta tartó agóniájával párhuzamos identitásvákuumot követő neorasszizmusnak. Amióta a török párt a német kormányok rendszeres tagja, a svájci-német viszony egyre problémásabb. Különösen a svájci albánok törökellenessége nőtt, mivel a németországi törökökre az Albániát is meghódító Balkán Emírség természetes szövetségeseiként tekintenek. Németként és sajtós kollégaként hajlok arra, hogy Bauer szemszögéből tekintsek az incidensre – rosszmájúan múbalhénak is nevezhetném –, de a szakmai objektivitás miatt próbálok magamra erőltetni az ellenkező perspektívát is. Annyi bizonyos, hogy kellett hozzá a dán áttelepítés is, hogy éppen az egykor Svájc-ból „kinézett” albán etnikum vegye át a helvét különütasság (hogy ne felsőbbrendűség-tudatot mondjak) éllavasainak szerepét, különösen ha tekintetbe vesszük Németország kiemelkedő szerepét a Sárkányhajó-terv megvalósításában. Kicsit is felelősségteljes polgár biztosan nem gondolja, hogy a telepítési projektet hiba lett volna véghezvinni, tiszta fejjel valószínűleg még a Liga aktivistái is egyetérteneének azzal, hogy Svájc a himlő és az azt követő exodus miatt jó választás volt a „klíma indukálta új kolonizáció mintaprojektjének” célországaként. Ezzel együtt azt is nehéz lenne vitatni, hogy a konf-

liktus eszkalálódása borítékolható volt. Hogy pont egy davosi – ahol, mint emlékezhetünk, annyi emblemikus konferenciát tartottak a korábbiakban –, nagy hagyományú sportesemény kapcsán borult a bili, külön pikantériát ad a dolognak.”

+++

Svájc történelme során mindig komolyan vette a határvédelmet, a zavaros 2020-as évek óta pedig főleg. Ugyanolyan szigorú ellenőrzést vezettek be itt is, mint a migrációt megállítani hivatott Déli Falon, kamerákkal, drónokkal, biometrikus és hagyományos technikákkal. De hát ezzel aligha mondtam újat. A német útlevel mindenestre még mindig erős valuta volt, szóval egy csöppet sem aggódtam a hazautamon. A transzalpesi szuperexpressz (TASE) még el sem érte teljes sebességét, amikor világítani kezdett az ellenőrzés megkezdését jelző vörös fény. Általában a vonat ilyenkor nem áll többet két-három percnél, nincs is emberi ellenőrzés, de – nyilván a dánellenes atrocitások miatt – szigorítottak a gyakorlaton. Meg sem fordult a fejemben, hogy velem van a gond, egészen addig, amíg egy komor tekintetű határőr fel nem szólított, hogy hagyjam el vele a vonatot. Persze tiltakoztam, hogy csak tévedésről lehet szó, de aztán olyan szigorúan nézett rám, hogy inkább elhallgattam. Letartóztattak.

Benyögtem a sztenderd szöveget, hogy az ügyvédemet kérem – nem mintha lenne – erre a két jelen lévő rendvédelmis olyan röhögésben tört ki, mint ha az évtized viccét mondtam volna. Addig sem voltam nyugodt, ekkor kezdtem pánikba esni. Megkérdeztem, mivel vádolnak, de csak csendre intettek. Mint kiderült, egy tisztre vártak, aki hamarosan meg is érkezett. Ő aztán közölte velem, hogy a vád hamisítás, személyi adatokkal való visszaélés, illetve kémkedés gyanúja. Alsó hangon öt év – futott át az agyamon. Lehidaltam, elakadt a szavam. A tiszt megkérdezte, van-e még kérdésem, én már csak azt akartam tudni, hogyan tovább. Azt a választ kaptam, hogy Bembe visznek, ahol várhatóan gyorsított eljárásban vizsgálják ki az ügyemet. Valószínűleg megkönnyebbült arcot vághattam, de ahogy megláttam az arckifejezését, rájöttem, hogy inkább ekkor kellett volna csak igazán pánikba esnem. Megbilincselve ültettek be egy besötétített személyautó hátsó ülésére. Elbóbiskoltam. Nem, nem elbóbiskoltam, talán a sok mellékhatásaként úgy elaludtam, mintha – megint – fejbe vágta volna.

+++

Részlet egy másodéves egyetemista házi dolgozatából

„Bár a klimatikus népvándorlás első hullámának elsődlegesen a gazdaságilag fejlett Európa volt a célja, nem lehet azt a válság

közvetlen kiváltó okának tekinteni. Az észak-déli polarizáció már a Rompoy-járványt követően éleződött ki, a himlőkatasztrófa pedig sokkal inkább a 2010-es évektől kibontakozó oltásellenes kampányoknak „köszönhető”, mint a bevándorlásnak. A kontinens belső kohéziójának fokozódása nem az izolációs vezetés szellemi terméke, sőt, eredetileg a centrumtól balra elhelyezkedő erők képviselték. A „populista” (ellenzékük leginkább csak jelszavaiban eltérő kommunikációjának ismeretében nem túl találó név) uniós kormányzatot váratlan ökolcsapásként érte Demiroglu kancellár kilépési kérvénye 2031-ben. Ma már nem lehet eldönteni, provokációról volt-e szó, de a Gerexit életbe lépése után első és utolsó igazi mélyütését kapta a kontinensszervezet. A balkáni dzsihád már az integráció széthullását követő hatalmi űrt töltötte be.”

+++

Amikor felébredtem, egy fotelben találtam magam, bilincsek nélkül. Ismeretlen női arc nézett rám a gyéren berendezett szoba másik oldaláról. Udvariasan bemutatkozott, némi schwyzterdütsch akcentussal: *Charlotte Rükli* volt az, a Négy Nemzet Frakció azóta közismertté vált vezetője. Én is bemutatkoztam. Persze pontosan tudta, ki vagyok, főleg, hogy eddigre a sajtó már tele volt a zürichi balhé részleteivel, és megkezdődött a svájci-német adok-kapok. Azt mondta, ne érdekeljen, hogyan kerültem ki a rendőrök fogságából, neki és barátainak megvannak az eszközei. Máig sem tudom, erőszakkal vagy a sofőr és kísérője lefizetése útján szabadítottak ki. Talán jobb is így.

Megtudtam, hogy a határon a biometrikus ellenőrzésen buktam el. Az azonosító chipemet ugyanis valaki – bizonyára a kórházban – kicserélte egy bizonyos *Alois Schmid*tére. Hogy a jóember hogyan boldogult Miroslav Bauer azonosítójával, nem tudom; az is lehet, hogy eleve a hullájából szedték ki az eszközt. Provokáció történt, nyilvánvaló. Alighanem a svájci belügy akart mindenáron az országban tartani. A német kormány elégtételt követelt a bántalmazásomért, ha ennek eleget tesznek, az Albán-Helvét Liga még nagyobb felfordulást csinál (így is lángra kapott vagy húsz autó Zürich utcáin). Sokkal kézenfekvőbb volt rosszfútt „gyártani” belőlem, még ha ehhez tisztességtelen eszközöket is kellett bevetniük.

+++

A Négy Nemzet Frakció proklamációja Első megjelenés: *Alpesi Kürtszó* portál, 2058. január 21.

„*Honfitársaink, német, francia, olasz és rétoromán anyanyelvű barátaink!*

Válságos éveket élünk. Sokan vannak el-lenünk és kevesen velünk. Elődeink felelőt-

len politikája miatt országunk régi nemzeti háttérbe szorultak. A köztársaság eszméjét a multikulturalizmus fenyegeti. Ma már nap mint nap hallhatjuk a műezzint Genf, Bazel és Zürich utcáin. Meddig megy ez így tovább? A balkániak már beforakodtak a hivatalokba, a rendőrségbe, ha nem teszünk valamit, hamarosan a kormányban is ott lesznek! Gyűlölük a hitünket, a nyelvünket. Ha rajtuk múlna, Bern új címerállata a medve helyett az albán sas lenne.

Honfitársaink!

A reményünk északon van! Németország már kezdi lerázni magáról a muszlim mételeyt. Nem ígérünk békét: harcot ígérünk. Ha kell, máglyák fognak égni, de Svájc újból ősi népei büszke hazája lesz!”

+++

Charlotte sokat kért és keveset ajánlott, de ha a két választási lehetőség egy hosszú börtönbüntetés és egy viszonylagos szabadság, persze hogy az utóbbit választja az ember. Mivel körözött bűnöző voltam, szó sem lehetett arról, hogy belátható időn belül hazatérjek, de ez a Frakciónak sem volt érdeke. Nem kertelt, annyi szent.

– Nem fogok a levegőbe beszélni, Miroslav. Nem a két szép szeméért szabadítottuk ki. Magára figyel most Svájc és Németország, a maga szavára jó ideig oda fognak figyelni. Azt akarjuk, hogy hallassa a hangját, de úgy, ahogy azt a mi érdekünk kívánja. A Liga az ellenségünk – és magának is az. A dánok is az albánok ellenségei, tehát a mi barátaink. Közel akarunk kerülni Németországhoz, és ebben maga sokat segíthet. Akarom mondani, sokat fog segíteni. Minden segítséget megkap, és ha eljön az idő, a jutalma sem marad el.

Hát, nem mondhatnám, hogy hagyta volna mérlegelni. Még aznap elvittek egy hegyvidéki birtokra, ahol minden igényt kielégítő ellátás és egy portál színvonalas működtetéséhez szükséges technikai és személyi apparátus várt. Egyedül nem boldogultam volna, de Charlotte-ék elérték, hogy Zoltán is csatlakozzon a csapathoz németországi „ügynökként”. Hát így kezdődött az *Alpesi Kürtszó* portál története. Propagandamunkánkat alighanem évek múltán tanítani fogják, elég az hozzá, hogy sikerült szimpátiát kelteni a német és a svájci „hazafias” oldal között – előbbi pedig épp a kormányruznál volt. Egészen a Frakció és a Dán Autonómia Tanács közös, a berlini kormány hallgatóságos támogatásával végrehajtott júliusi államcsínyéig én voltam a portál főszerkesztője. Eddig vártott magára a jutalmam, ami egy csinos apanázs volt, és nem utolsósorban az, hogy végre büntetlenül elhagyhattam Svájcot.

A Spengler-kupa döntőjét 2058-ban egyébként a *Shariah Praha* nyerte meg. ■

Jelentősebb bajai évfordulók 2020-ban

Összeállította: Jász Anikó

■ 280 éve, 1740-ben

készült a **Mater Dolorosa-szobor**. Baja legrégebbi köztéri szobra a Barátok temploma déli oldalán lévő szoborfülkében látható.

275 éve, 1745-ben

május 23-án történt az **első temetés a Rókus temetőben**.

270 éve, 1750-ben

májusban a **bajai uradalom a Grassalkovich család birtokába került** 1841-ig – 91 éven át – Grassalkovich (III.) Antal haláláig maradt a kezükön.

nyilvános hatosztályos „nagygimnáziuma”, ferences-rendi tanárok vezetésével. A Bajai III. Béla Gimnázium elődintézménye a város által épített, az évek során kibővített, ma is álló iskolaépületben kezdte meg működését.

195 éve, 1825-ben

augusztus 11-én **született Baján TÜRRIstván** tábornok, szabadságharcos, olasz altábornagy, az olasz függetlenségi harcot segítő Magyar Légiónak megszervezője és vezetője, „a rettenthetetlen magyar”. Egyik szervezője a Korinthoszi-csatorna építésének. Baján a nevét viseli három intézmény, továbbá a Duna-híd és utca is őrzi emlékét. († Budapest, 1908. május 3.)

185 éve, 1835-ben

november 25-én **született Baján PERLES (Perlesz) József** zsidó teológus, 1871-1894 között müncheni főrabbi. († München, 1894. március 4.)

180 éve, 1840-ben

május 1-én pusztított a **nagy bajai tűzvész**. Összesen 2101 épület égett le, 78 ember lelte halálát a lángok között.

175 éve, 1845-ben

szeptember 26-án **avatták fel a bajai zsinagógát**, Magyarországon első alkalommal magyar nyelvű avatóbeszéddel.

szeptember 29-én született Iglón **BARTSCH Samu** biológus, zoológus. 1871-től a **Bajai Tanítóképző Intézet tanára**, 1878-1895 között **igazgatója**. Leánya, Julianna volt id. Éber Sándor festőművész felesége.

(125 éve, 1895. január 19-én hunyt el Baján.)

170 éve, 1855-ben

június 3-án született Bulkeszben **RAPCSÁNYI**

(Rapp) Jakab orvos, a Baja monográfia (1934) írója. († Szeged, 1946. augusztus 6.)

október 10-én **született Baján HIRMANNFerenc** gyáros. Baján harangöntőnek tanult, majd külföldi vándorútja után 1880-ban Budapesten fémöntödét és fémárugyárat alapított. Kiemelkedő vállalkozói munkásságát kitüntetésekkel ismerték el (Arany Érdemkereszt, Baross-lánc). Gyárában készült pl. a Bocskai-szobor (Hősök tere) és az Erzsébet híd összes bronzöntvénye. († Budapest, 1939. szept. 2.)

150 éve, 1870-ben

október 17-én **megkezdődött az oktatás a Bajai Állami Tanítóképzőben** (mai nevén Eötvös József Főiskola).

október 23-án felszentelték és **megkezdődött az oktatás a Miasszonyokról Nevezett Kalocsai Szegény Iskolánévrek Bajai Elemi Népiskolájában**, közismert nevén a „zárdában”, a mai Szent László ÁMK elődjében.

145 éve, 1875-ben

augusztus 13-án **felavatták a Deák Ferenc-zsilipet**, az ünnepségen Türr István tábornok is részt vett.

135 éve, 1885-ben

január 8-án adták át a forgalomnak a **Szabadka-Baja vasútvonalat** (58,2 km).

január 12-én **született Baján BOKOR (Bruck) Malvin** író, újságíró és lapszerkesztő, műfordító. Első írása nyomtatásban Baján jelent meg 1902-ben (Vörösmarty emlékezete. Jelenet).

(70 éve, 1950. november 24-én hunyt el Budapesten.)

260 éve, 1760-ban

Schwerinben (Németo.) született **KOHN Schwerin GÖTZ** talmud tudós, bajai és Bács megyei főrabbi († Baja, 1852. január 15.)

255 éve, 1765-ben

szentelték fel a belvárosi Szent Péter és Szent Pál templomot.

225 éve, 1795-ben

augusztus 10-én **kezdte meg működését a Bajai Kórház**.

december 25-én **született Baján KLIEGL József** festőművész, feltaláló. Fantáziadús találmányai anyagi támogatók hiányában nem tudtak megvalósulni (búvárhajó, nyomdai szedőgép, egysínű vasút). Kottairó gépnek makettjét a Nemzeti Múzeum őrzi.

(150 éve, 1870. január 7-én hunyt el Pesten.)

205 éve, 1815-ben

június 14-én **megalakult Baja város első**

130 éve, 1890-ben

április 16-án született Budapesten **HORVÁTH Iván** gépészmérnök. 1926-ban került Bajára, a város közüzemi igazgatójaként jelentős szerepe volt a villamos hálózat kialakításában.

(75 éve, 1945. június 27-én hunyt el Baján.)

125 éve, 1895-ben

április 16-án. **született Baján ERNST Jenő** kétszeres Kossuth-díjas biofizikus, biokémikus, sugárbiológus, az MTA tagja. Ő alapította 1947-ben az első magyarországi biofizikai tanszéket a Pécsi Orvostudományi Egyetemen. († Pécs, 1981. február 27.)

május 19-én született Bodvicán **ÁGOSTON Vencel** festőművész, a bajai tanítóképző tanára (1925-1946). Festői pályája bajai tartózkodása alatt teljesedett ki. († Baja, 1946. szeptember 6.)

115 éve, 1905-ben

megépült a Szent György-kápolna a régi szerb temetőben (Rudnay Gy. u. 4.). A sírkápolnát Vujity Josip posztókereskedő felesége építtette férje halálakor. B. Mikli Ferenc seccóival díszítve a Megbékélés kápolnája néven is ismert (1999).

szeptember 20-án **született Baján**

Pártayné ÉBER Anna festőművész. († Budapest, 2002. április 22.)

95 éve, 1925-ben

felépült a Központi Szálloda színházterme, amely napjainkig Baja egyetlen, színelőadásokra alkalmas helye.

március 1-jén **először szólalt meg rádióadás Baján** a III. Béla Gimnáziumban felszerelt vevőkészülék segítségével.

március 6-7-8-án a gimnázium tornatermében, 9-én a Nemzeti Szállodában hallgatható **először nyilvános rádióhangversenyeket** a bajai közönség.

90 éve, 1930-ban

október 30-án **Bajához csatolták Bajaszentistván községet.**

80 éve, 1940-ben

Dr. Róna Dezső kórházigazgató **a városnak adományozta magánszanatóriumát.** Ebben az épületben működött 1942-1992 között a bajai kórház gyermekosztálya.

70 éve, 1950

február 1-től **megalakult Bács-Kiskun megye** Kecskemét székhellyel, ezzel Baja elvesztette megyeszékhely státuszát.

június 9-én **vitték el a bajai cisztercita szerzeteseket Bajáról** kényszerszertartózkodási helyre, a kunszentmártoni karmelita kolostorba.

45 éve, 1975-ben

május 21-én **nyílt meg a bajai kemping** a Petőfi-szigeten. (Faházakban 69 férőhellyel, bérelhető csónakokkal.)

35 éve, 1985-ben

október 22-én **megnyitotta kapuit** az olvasók előtt az **Ady Endre Városi Könyvtár** a felújított volt zsinagóga műemlék épületében.

december 20-án **adták át a Nagy István Képtárat** a volt Vojnits-kúria épületében. ■

Nyolcvan évem dióhéjban *Születésnapj számvetés nyolc évtizedről*

■ **Szerkesztőbizottságunk doyenje, dr. Laki Ferenc 80. születésnapját ünnepli. Ez már olyan életkor, amikor joggal lehet számvetést készíteni, és bőven van mire visszatekinteni. Különösen igaz ez, ha valaki mögött sok évtizedes oktatói, alkotói munka áll, amely mellett mindig jutott idő a családra, a természet szeretetére és védelmére, a sportra és a tartalmas kikapcsolódásra is. A nyolc évtizedbe több rendszerváltás és számos élettrajzi fordulat is belefért, ám a nyugalmazott főiskolai oktató mindvégig az önmaga által meghatározott elvek és mesterei útmutatása szerint próbált működni, amivel sokak jogos tiszteletét vívta ki. A jeles születésnap alkalmából – amelyhez ezúton is gratulálunk – kértük egyfajta képes-szöveges visszatekintésre lapunk régi szerzőjét, hiszen tapasztalatai minden bizonnyal másoknak is tanulságosak lehetnek.**

Laki Ferenc

A mögöttem hagyott nyolcvan esztendő inspirált arra, hogy megosszam a Kedves Olvasóval mindazokat a tényeket és gondolatokat, amelyek egy ember életében fontosak lehetnek sorsa alakulásában. Alapelvként az alábbi állításokat tekintem kiindulópontnak:

- Minden embernek egyedi életútja van: az azonosnak vélt történéseket is eltérően éljük meg;

- az eltérő genetikai adottságok döntő szerepe mellett a társadalmi és családi hatások befolyásolják a képességek (ismeretek, tevé-

kenységek) megvalósulási módjait;

- a szerencsés véletlenek csak növelhetik az eltéréseket.

Az alábbiakban olvasható, erősen szubjektív szemüvegen át válogatott élettrajzi mozaikok (események és a hozzájuk kapcsolt gondolatok) jelentették számomra a legfőbb befolyásoló tényezőket.

Szüleim 1939-ben kötött házasságát követően 1940-1955 között hat fiúval vált teljessé a családjunk. Ketten közülünk pedagógusi diplomát, négyen szakmunkás-bizonyítványt szereztek. Elsőszülött gyermekként az álta-

lános iskolai tanulmányok után az iskolapad helyett a fizikumot erősítő, nehezebb mezőgazdasági tevékenységekben (növényápolás, betakarítás, erdei fakitermelés) dolgoztam keményen az édesapám által vállalt munkálatok során, abban a reményben, hogy egy év elteltével középiskolában folytathatom tanulmányaimat. Az iskola igazgatójának győzködése sem változtatott a szülői állásponton: „Népes családom biztonságos életéhez szükség van a segítségre!” – volt édesapám akkori reakciója. Ide kínálkozott egy rövidke idézet az ír származású angol írótól (G. B. Shaw), amelyet én az iskolai tanulmányok megkezdése előttre is kiterjesztem: „(...) komoly egyetemi tanulmányra csak a felnőtt alkalmas, nem az iskolásfiú, tehát az iskola és az egyetem közé egy kenyérkereső időszakot kellene beiktatni.” Nekem ugyanis a munka hatékony motivációt jelentett, s ez egyetemi tanulmányaim alatt is érvényesült. A középiskolás kori kemény munkavégzést napjainkban a törvény sem támogatja, és a felsőoktatási tanulmányok előtt végezhető nehezebb fizikaimunka-lehetőségek is szűkebbek.

A növények közelében eltöltött „életiskolai” nehéz év befolyásolta szakmai érdeklődési köröm kialakulását. A négyéves középiskolai tanítóképzős tanulmányaim során a *Dr. Balanyi László* által vezetett *Jávorka Sándor Természetrizszi Kör* munkálataiba kapcsolódva komoly növényismeretekre tettem szert, ami az egyetemi biológia-földrajz szak kiválasztásában érezhető súllyal szerepelt. Egyetemi tanulmányaim megkezdésekor már az első évben intenzíven hozzákezdtem a növények felépítésének és élettanának vizsgálatához. A szakon belüli speciálisabb érdeklődésemet segítette a növénytani diákköri munkám is. Megtapasztalhattam, hogy e bűvárkodások kevesebb nehéz fizikai erőt igényeltek, mint a hajdani tevékenységek. Az akkor induló *országos tudományos diákköri konferenciákon* (OTDK) elnyert kétszeri elismerés a kutatói munka felé kezdett csábítani.

Végzésem évében (1965-ben) fontos döntést kellett hoznom. A felkínált növénytermesztési kutatói állás helyett a középiskolai tanári pályát választottam, mivel leendő házastársamnak – aki velem azonos szakon végzett – ellenkező esetben nem lett volna munkahelye. Pályakezdésem idején a szolgálati lakás és a biztos álláshelyek házasságunkban is főnyereménynek bizonyultak. A tanári munka mellett a Szegeden megkezdett növényéleti kísérleteket a Növénytani Tanszék segítségével folytathattam, s 1969-ben befejeztem egyetemi doktori disszertációm, majd meg is védtem azt. Az avatási szertartáson feledhetetlen érzés fogott el, amikor a Természettudományi Kar dékánja – *Dr. Márta Ferenc* professzor – kézfogással ismerte el eredményes kutatómunkámat. Kiskőrösi tanárkodásom utolsó évében a megyei művelődésügyi osztályvezető az új diákotthon vezetésével bízott meg. Az indulás évében

Sorkatonaként Székesfehérvárott, 1966-ban

Családi fotó szülőkkkel és testvérekkel 1960-ból

előforduló kisebb-nagyobb problémák (építkezési utómunkálatok, kazánmeghibásodás) elhárításával sikeresen zártuk a tanévet. Tanulmányaim idején ugyan végig kollégista voltam, a vezetéshez szükséges tapasztalatok megszerzéséhez mégis többféle konzultáció is szükségeltetett. Ennek során a bajai középiskolai kollégium igazgatójánál, *Dr. Richnovszky Andor* is megfordultam, akinek hajdani diákotthonában titkárként is működtem. Ez alkalommal azonban hasonló beosztású kollégákként folytattunk eszmecsere-t. A beszélgetés során feltett egy váratlan kérdést: „*Nem akarsz Bajára jönni? Egy teljes nevelői álláshely üresedik a jövő tanévtől, lakhatással párosítva!*” A lehetőséget feleségem is kedvezően fogadta. Megyei kinevezőmnek is felvettem a szándékunkat, amelyhez mindjárt támogatást ígért, egyben felvetett egy másik bajai lehetőséget (gimnáziumi igazgatóhelyettesi állást) is. Néhány nap latolgatás után, főleg a lakhatási lehetőség miatt, a nevelői állás mellett döntöttem. Három és fél évig dolgoztam a *Herman Ottó Középiskolai Kollégiumban*.

Utóbb a felsőfokú tanítóképzőben filozófia szakos álláshelyre kerestek oktatót, s egyik volt diákotthonom *Dr. Gaszner István* főigazgatójának az én nevemet is felvetette. A vezetővel történő eredményes elbeszélgetést követően beadott pályázatomat elfogadták, s adjunktusi besorolást kaptam. Az álláshely elnyeréséhez nyomós érvet jelentett a – még kiskőrösi tanárkodásom idején abszolált – két éves filozófia szak elvégzése a kecskeméti esti tagozaton. Kinevezésem feltételeként vállalom kellett az egyetemi szintű filozófia diploma megszerzését, amelyet az ELTE Bölcsészettudományi Karán 3 éves kiegészítő szakon abszoláltam 1978-ban. 1975. február 1-től 30 éven át oktattam a főiskolán a filozófia, majd

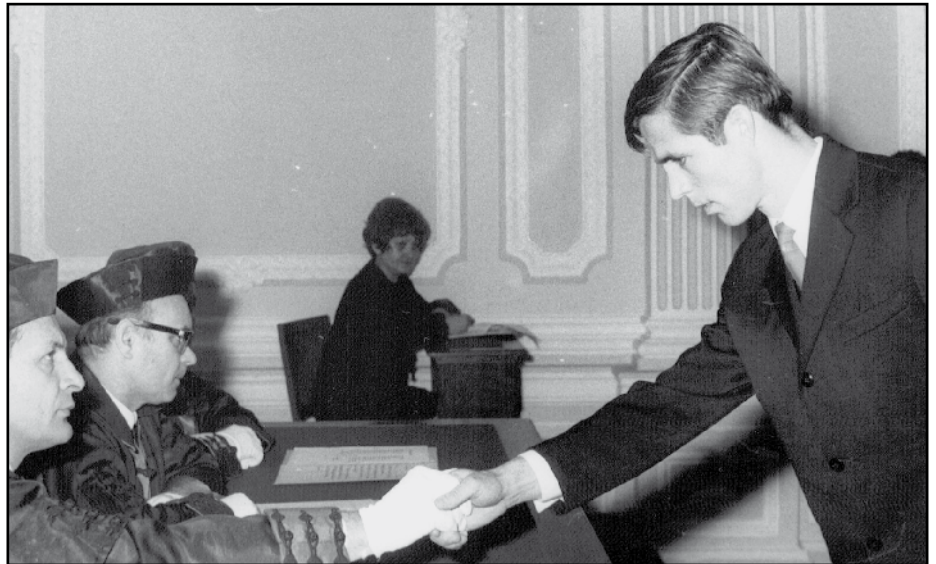
a *természetismeret és tantárgypedagógiai* szaktárgyakat. Az oktatói feladatok sokrétűsége miatt sose vált fárasztóvá számomra a végzett pedagógiai tevékenység: az előadások és kapcsolódó szemináriumok, gyakorlatok, vizsgáztatások, szakdolgozatok/diplomamunkák konzulensi feladatai, a tanítási gyakorlatokon történő látogatások színezték a tevékenységet. Egy-egy, az országos tanítási versenyeken, tudományos diákköri konferenciákon szereplő sikeres tanítvány igazi doppingszerként hatott munkám végzésében. Az oktatási feladatok mellett szakmai pályázatokban vállalt tevékenységek nyomán házi jegyzeteket írtam (növényismeret, környezetvédelem alapjai témakörökben), sőt egy országosan publikált jegyzetem is született (*Környezetismeret óvodapedagógusok részére*), amelyet *dr. Miklovicz Árpád* nyíregyházi kollégával közösen írtunk 1993-ban, és a Nemzeti Tankönyvkiadó adta ki. Szakmámhoz tartozó ismeretek népszerűsítésében az *Élet és Tudomány* hetilap több számában megjelent írásaimmal, valamint a városunkban alapított *Bajai Honpolgár* havilap szerkesztőségi tagjaként és jó néhány, e kiadványban megjelent „szerzeménnyel” szorgoskodtam.

Életem meghatározó élménye volt az Egyesült Államokban, 1980-ban tett egy hónapos családi látogatásunk, amelynek anyagi feltételeit Amerikában élő testvérem biztosította édesapám, akkor 13 éves *Enikő* lányom és jómagam számára. Clevelandben lakó testvérem autójával vitt el bennünket a fővárosba, New Yorkba és a Niagara-vízeséshez is. Nekem az utóbbi látványa és a 41 méterről lezúduló vízfüggöny alatti hajóút adta a legmaradandóbb élményt.

A nyugdíjas éveimben intenzívebbé váló *kertészkedést* hasznos hobbinak nevezném. Anyai nagyapámtól már 10-12 éves koromban sze-

reztem olyan, szőlőtermesztéssel kapcsolatos ismereteket, amelyeket nagybaracscai szőlőkben hasznosíthattam: telepítettem, metszettem, permeteztem. Kiskőrösi tanárságom alatt kísérő tanárként gyakran beosztottak mezőgazdasági végzettségű mérnök-tanár kollégák mellé a szőlő- és gyümölcsstermesztői üzemi gyakorlatokra. Ezek során magam is ellestem valamennyi ismeretet és gyakorlati fogásokat is. Így bajai kertünkben bátran nekivághattam a komolyabb szőlő- és gyümölcsstermesztésnek. A közel kétszáz szőlőtő és a csaknem félszáz gyümölcsfa – szinte minden gyümölcsfajta megtalálható köztük – egész évben élvezhető produktumokkal látja el népes családjunk tagjait. Kis területen a legszükségesebb zöldségfélék alkotják a légyszárúak kollekciónak. A termesztett kultúrnövények mellett tájegységünk leggyakoribb fafajái is elférnek. A kb. 140 m²-nyi nagyságú, 1 m mélységű tavacsánk vizét a felbuggyanó apró források adják. A tóba telepített apróbb testű halfajok a szórakoztató horgászati lehetőséget is biztosítják kilátogató unokáink számára. E vegyes növényzetű, tavas kertben 10-15 madárfaj is megfigyelhető táplálkozásuk, vízfogyasztásuk, fészekrakásuk vagy költésük közben. Néhányuk füttypárba is rávehető! Az átlagosan 8-10 órányi heti tennivaló a jó levegőn végezhető egészséges testmozgást, a növények változatos élettani fázisainak megfigyelését, a feleségem által gondozott néhány dísznövény pedig az esztétikai élvezet forrásait jelenti számunkra.

A *sportolás* (atlétika és labdajátékok) végigkísérte diákéveimet. Az edzések, versenyek során a hasznos testmozgás mellett pszichikai tulajdonságaink is nevelődtek, formálódtak. Napjainkban már csak a heti 1-2 órás „öregfiús” teremfocizás, illetve az unokákkal együtt végzett focizgatás és ko-

Doktorrá avatás, 1968

sárra dobási versenyek maradtak ebből. A *horgászat* mint igazi hobbi Nagybaracsán volt gyakorlat. Középiskolai és egyetemi éveimben szünetelt, de 1975 óta újra rendszeressé vált. A 15-20 kg-nyi éves horgászcsákmány csúcshalát – mint sok más horgásztársnak – a süllő jelenti: 2020 hala lett. Neves évfordulóm alkalmából egyik unokám is e halfajról készített grafikájával szerzett örömet nekem. A csónakos dunai kirándulásaink inkább utódaim gyermekkorában voltak gyakoribbak. Egyetemi végzettségű lányunk és fiunk összesen 9 unokával gyarapították vérkonaink számát.

Mozgalmasnak tűnő életutammal elégedett lehetek. Kedves Olvasómnak zárásul azt javaslom: gondolja át maga is a sajátját, s közben igazolhatja azt is, miért vagyunk eltérően sokfélék! (*Honlapunkon további, Laki Ferenc pályájához kapcsolódó fényképeket találnak – a szerk.*) ■

Online előfizetési lehetőség!

Tisztelt Olvasónk!

Szívesen olvasná vidéken lapunkat, de sokallja a postaköltséget? Külföldön sem szakadna el a Bajai Honpolgártól? Van megoldás!

A 2019-es naptári évtől lehetőséget biztosítunk lapunk online előfizetésére is. A szolgáltatást igénybe vevők webböngészőjük segítségével a világ bármely pontjáról már a megjelenés napján hozzáférhetnek aktuális számunk teljes tartalmához. Ehhez csupán annyi kell, hogy a kedvezményes **5 000 Ft-os** előfizetési díjat befizessék a Bajai Honpolgár Alapítvány számlaszámára (az Alapítvány számlaszáma: **OTP BANK NyRt. Bajai Fiókja 11732033 20030119**), majd a befizetést igazoló csekkszelvény vagy a banki utalást igazoló kivonat másolatát e-mailen juttassák el az **elofizetes@bajaihonpolgar.hu** címre.

A befizetési díj jóváírását követően e-mail címükre elküldjük jelszavukat (ezt később tetszőlegesen megváltoztathatják), és e-mail címük, valamint a jelszó megadását követően honlapunkon (**www.bajaihonpolgar.hu**) keresztül már hozzá is férhetnek minden lapszámhoz. Honlapunkon jelenleg kísérleti mintaszámot tekinthetnek meg, amelyen tesztelhetik szolgáltatásunkat. Amennyiben hibákat tapasztalnak, kérjük, jelezzék azokat a fent megadott e-mail címen. Kérdéseiket, javaslataikat egyaránt szívesen fogadjuk.

A Bajai Honpolgár szerkesztősége

Az egyre gyarapodó számú unokák társaságában, 2016

Kitüntetések 2019 végén

Fotó: Zalavári László

■ Baja város önkormányzata 2019. december 14-én tartotta ünnepi ülését. A korábbi hagyományoknak megfelelően ennek keretében adták át a legmagasabb városi kitüntéseket. A díjakat Nyirati Klára polgármester, valamint Hajdú Miklós és László Károly alpolgármesterek adták át. A 2019. évi díjazottak a következők voltak:

Karcher Erzsébet Baja Város Díszpolgárra; **Fekete Szabolcs** és **Galló János** Baja Városért; a **Havaria Katasztrófaelhárító Közhasznú Egyesület** és **Helmut Hechman** Baja Város Közszelektéért; **Faludi Mária** és **Szarvas Miklós** Baja Város Közneveléséért és Felsőoktatásáért; a **Bad Times** együttes és a **Zabavna Industrija zenekar** Baja Város Kultúrájáért; **A Bajai Szent Rókus Kórház Élelmezési osztályának munkaközössége** és **dr. Major Tamás** Baja Város Egészségügyéért; **Prikidánovics Dániel** (posztumusz), a **Remény Lovasiskola**, **Faldum Gábor** és **Faldum Fanni** Baja Város Sportjáért; **Burszki Darinka** és **Mazug Tibor** Baja Város Fejlesztéséért; **Nebojszané Tüske Katalin** és a **Rotary Club Baja** Baja Város Szociális Feladatai Ellátásáért; **Slezák Károlyné** Baja Város Pro Caritate Díja; **Kovács Károly** és **Mikó Endre** Baja Város Közbiztonságáért; **Emmert József** és **Fra Zdenko Gruber** Baja Város Nemzetiségeiért; **Obádovics István** és **Tumó István** Az 1956-os Forradalom Emlékdíja; **dr. Kanizsai Mária** és **dr. Manz Adelheid** Baja Város Polgármestere Kitüntetett Díja; **Pálkerti Tamás** és **Pálkertiné Fábó Diána**, illetve **Stéger Sándor** Baja Város Mestere kitüntetett díjban részesült.

Borászok kitüntetései

A Magyar Bor Akadémia által gondozott az *Év Bortermelője Magyarországon* című bortermelő több éven át tartó, kiemelkedő teljesítményéért, borainak állandó, kiváló minőségéért, azok hazai és külföldi sikereiért, a borszakmáért tett erőfeszítéseiért ad-

mányozható. Az eredményt 2019. december 5-én, az Ybl Budai Kreatív Házban tartott sajtótájékoztatón hirdette ki Zilay Zoltán, a Magyar Bor Akadémia elnöke. 2019-ben a díjat **Koch Csaba**, a Hajós-bajai borvidék termelője (lapunk régi támogatója) érdemelte ki.

A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat rendezte meg a *II. Bács-Kiskun Megyei Bormustrát*, amelyen a legkiválóbb borászok, pincészetek kaptak lehetőséget a bemutatkozásra. A rendezvény fővédnöke dr. Nagy István agrárminiszter, házigazdája Rideg László, a megyei közgyűlés elnöke volt. A közönség szavazatai alapján a *Bács-Kiskun Megyei Bormustra Bora* kitüntetett címet idén a csalátljai **Naphegy Pincészet** 2019-es Nero roséja kapta. (Forrás: BKMÖ, Várkonyi Éva)

A megyei Kereskedelmi és Iparkamara díjazottjai

A Bács-Kiskun Megyei Kereskedelmi és Iparkamara megyei elismeréseit 2019. december 10-én adták át a kamara kecskeméti székházában. A díjazottak között több bajai személy és vállalkozás is volt. Az *Év Vendéglátója* díjat 2019-ben a bajai **Sobri Halászcserda** (ügyvezető igazgatója **Petike Norbert**) nyerte el, Az *Év Menedzsere* elismerést a bajai **Duna Wellness Hotel – Duna Vendéglátó Kft.** ügyvezetője, **Halmosi Zoltán** kapta. Ugyanezen a gálán vehette át **Göbl Vilmosné**, a Bajai Szent Rókus Kórház ápolási igazgatója a *Bács-Kiskun Megyei Szakképzésért*, illetve **Bócsa Barnabás** ügyvezető és

Angeli Lászlóné ügyvezető-helyettes (Baja Marketing Kft.) Az *Év Gyakorlati Képzőhelye* díjat. Az *Év Szakképző Iskolája* díjat a **Bajai Szakképzési Centrum Jelky András Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája** kapta, amelyet **Wetzl Attila** tagintézményvezető vett át. Ugyanezen a rendezvényen **Göldner Tibor** cukrászmester (lapunk régi támogatója) Aranykoszorús Mester kitüntetett díjat kapott. A kitüntéseket **Gaál József**, a BKMKIK elnöke adta át.

Minden díjazottnak sok szeretettel gratulálunk!

A Bajai Honpolgár szerkesztősége és a Bajai Honpolgár Alapítvány kuratóriuma ■

A Bajai Honpolgár

friss számai városunkban jelenleg az alábbi helyeken vásárolhatók meg

Ady Endre Városi Könyvtár,
Munkácsy Mihály utca 9.

CBA Belvárosi ABC,
Eötvös utca 1.

Cserba Optika,
Batthyány Lajos utca 18.

Líra Könyvesbolt,
Déri Frigyes sétány 5.

Tourinform Iroda,
Baja Marketing Kft,
Szentháromság tér 11.

Gazdabolt (Baja, piacssarnok)

Kedves Olvasóink!

Mindannyiunk számára fontos az Önök véleménye lapunkkal kapcsolatban, hiszen a Bajai Honpolgár az olvasók számára készül. Hogy lapunk még inkább megfelelhessen az olvasóközönség elvárásainak, és ennek megfelelően folytathassa megújulását, összeállítottunk egy gyorsan kitölthető **online kérdőívet**, amelyet egyaránt elérhet honlapunkról (bajaihonpolgar.hu) és facebook-oldalunkról is. Kérjük, szánjon rá néhány percet, és véleményezze lapunkat a megadott szempontok alapján! Segítségét előre is köszönjük!

A szerkesztőség

Tanárok és tanítványok részvétele az 1956-os eseményekben. Megtorlás (1956 – 1963) 3. rész

Gergely Ferenc

■ „Fegyvert s’ vitézt ’éneklek...”

A rádiónál 1956. október 23-án este eldőrdült lövések jelezték: harc kezdődött, melyben a szemben álló felek minden eszközt és módszert bevetnek. A harcok csúcspontját a Kossuth és a Köztársaság téri tragikus fegyverhasználat és lincselés képezte, amely elkeseredést, felháborodást, bosszúvágyat és a még képlékeny politikai állásfoglalás helyébe lépő szélsőséges magatartás terjedését segítette elő. Kezdetől fogva, de különösen október 30-31. után megindult a változással szemben állók (MDP-tagok, helyi vezetők, az államapparátusban dolgozó „rákosisták”, „ávósok”) felderítése, ellenőrzése, „biztonsági őrizetbe” vétele (ezt Baján a szó szoros értelmében alkalmazták a helyi NB vezetői), lefegyverzése, elszigetelése, kihallgatása, lajstromozása, de számos helyen nyilvános bűnbánatra kényszerítése, megszégyenítése is. Javaslat született rémtetteik *Vörös könyvben* történő megörökítésére is.

A fegyveres testületek bomlása, a kommunista munkás karhatalom kétarcúsága miatt ezek helyét a települések többségében (városokban, megye- és járási székhelyeken) a *nemzetőrség* váltotta fel. Elsősorban Budapesten és az egyetemek, főiskolák székhelyén hivatásos katonákból álló, korszerű fegyverzettel ellátott nemzetőr egységek is szerveződtek. Apróbb településeken kis létszámú (3-15 fős), elsősorban a helyi káderektől begyűjtött vagy az MHSZ-től, a helyi rendőr- vagy határőrőrstől stb. elvett fegyverekkel ellátott nemzetőrség kezdte meg szolgálatát. Volt, ahol csak a parancsnok és helyettese teljesített általában szolgálatot. Olyan is előfordult, hogy nem alakítottak nemzetőrséget; a község nyugalma a nemzeti bizottság beosztása szerint a civilek őrizték. Nem lebecsülendő azon kis települések száma sem, ahol a kommunisták megőrizték befolyásukat, és ezt fegyverrel is védelmezték.

A pedagógus társadalom férfi tagjai (nők alig vettek részt az eseményekben) – kevés kivétellel – részesültek katonai kiképzésben. A legidősebbek már az I. világháború vége felé is „szagoltak puskaport”, illetve a leveteképzésben is részt vettek. Sokan tartalékos vagy tényleges tiszti rendfokozatot szereztek a „horthysta” időkben, harcoltak a második világháborúban, többen

szolgáltak a formálódó néphadseregben is. Nem csodálható hát, ha a felkelők oldalára álló pedagógusok közül voltak, akik a fiatalság felfegyverzését követelték, és részt vállaltak gyakorlati kiképzésükből. Többen lettek nemzetőr parancsnokok, -helyettesek, fegyveres nemzetőrök. Néhányan több feladatot is vállaltak: kezdeményezték és irányították a várható szovjet támadás elleni felkészülést, a „Molotov-koktéló” készítését, a „körkörös védelmet” szervezték, úttorlaszokat, tankcsapdákat építettek. E szerep körben osztottak az egyetemistákkal, beosztottjaik között pedig ott találhatóak a középiskolák felső évfolyamainak tagjai és ipari tanulók is. (Bajai diákok például több tanárukkal együtt tettek kísérletet a helyi honvédség megnyerésére, november 4-én fegyvereket szereztek tőlük, egy csoportjuk pedig megpróbált kapcsolatot teremteni a dunántúli fegyveres csoportokkal.)

Adatainkból kitűnik, hogy a pedagógusok részvétele a fegyveres szerveződések alakításában jóval kisebb volt, mint a formálódó helyi államhatalmi szervezetekben. Ez szakmai felkészültségükből adódott, másrészt a fegyverforgatáshoz a „profik” és a kétkezi munkások jobban értettek, veszténivalójuk is kevesebb volt. A legelszántabb, még decemberben is harcoló csoportok szociális összetétele is ezt bizonyítja. A pedagógusok ekkor már inkább hivatásuk „fegyvereivel” (röpcédulázás, felvonulás, szervezkedés, szóbeli állásfoglalás, vita stb.) éltek, ahol tudtak.

A remélt jövő körvonalai

Az októberi napokban meghökkentő erővel fellépő ifjúság mindenütt jelen volt, ahol cselekedni kellett: fegyverrel, Molotov-koktéllal a kézben, lőszert cipelve, halottakat temetve, fegyvert és lőszert szállító autókat vezetve, sebesülteket vagy éppen élelmiszert szállítva. Kórházi ágyak mellett álltak alkalmi ápolóként, a forradalmi szervezetek irodáiban ügyeltek a telefonhívásokra. Motoros futárként vitték-hozták a legfrissebb híreket, igyekeztek nyomon követni a szovjet csapatok mozgását. Kezelték a hangosbemondókat, cikketeket-verseket írtak a felkelés oldalára állt vagy újonnan alapított sajtótermékek szerkesztőségeiben, részt vállaltak az alkalmi rádióadók anyagának összeállításában, az idegen nyelvű hírek fordításában, a megjelenésre váró sajtó ellenőrzésében. Gyűjtő beszédeket mondtak, tanácsokat adtak, megtették vagy segítettek megtenni az első határozott lépéseket. A helyi, megyei és országos hatalmi szervezetekben képviselték a fiatalokat, hangot adtak kívánságaiknak/követeléseiknek. Részt vettek a körök munkájában: a Petőfi Körökében olyan kis településen is, mint Kunhegyes, Komádi. (Utóbbiban, tudomásunk szerint egyedülálló módon, az ifjúság fegyveres kiképzését is végezték.) Debrecenben a *Kossuth Körben*, Szombathelyen a *Batsányi János Kör*, Kaposváron a *Noszlopy Gáspár Kör*, Zalaegerszegen a *Zrínyi Miklós Kör* munkájában vettek részt.

A *Magyar Ifjúság* „forradalmasítása” mel-

Számos pedagógus csatlakozott a nemzetőrhöz

lett az egyetemek sajtóján túl a Zrínyi Kör lapja, a *Fáklya*, a szombathelyi *Mezőgazdasági Technikum* című, valamint a dunapentelei *Ifjú Forradalmár* is a fiatalok alkotó erejét jelezte. A diákszervezetek vitáiból, sajtóhírekből az is körvonalazódott, milyennek képzik el az eddig monopolhelyzetet élvező, de immár romjaiban heverő DISZ és az úttörőmozgalom helyén az új ifjúsági szervezeti-képviselési struktúrát.

Alakultak *Forradalmi Ifjúsági Csoportok* (Csépa), létezett a karcagi gimnáziumnak *Forradalmi Igazgatói Bizottsága*, voltak *Ideiglenes Forradalmi Ifjúsági Bizottságok* (Dunapentele), az MTH-intézetek némelyikében *Diák Forradalmi Bizottság*, Tokodon pedig *Kossuth Ifjúsági Kör* működött. Megalakították a *Magyar Katona Ifjúság Népi Forradalmi Szövetségét*, Szolnokon és Szegeden a *Forradalmi Munkás Ifjúsági Szövetséget*, a *Középiskolások Diákszövetségét* Székesfehérváron és Szolnokon. Kísérlet történt Budapesten a *Középiskolások Országos Diákszövetségének* létrehozására, adataink szerint *Nagy Imre* miniszterelnök támogató jóváhagyása mellett. A főváros IV. kerületében viszont meg is alakult a *Független Magyarországi Ifjúsági Szervezet*. A nagykanizsai Állami Gimnáziumban három tanár, összefogva a diákokkal, *Forradalmi Nemzeti Diák Szövetséget* alakított, és előkészületeket tett a megyei szervezet életre hívása érdekében. Balassagyarmaton *Forradalmi Ifjúsági Fegyveres Csoport* működött. Az 56-os alapon szerveződő *Forradalmi Ifjúsági Szövetség* salgótarjáni, nagykanizsai, jászberényi, jászszentmiklósi, valamint Bács-Kiskun megyei jelenlétéről is szólnak adatok. *Forradalmi Diáktanácsot* alakítottak Nyíregyházán és Sárbogárdon is. A helyi, megyei kezdeményeket inspirálta és igyekezett összefogni a MEFESZ, az *Egyetemi Forradalmi Diákbizottság*, a *Budapesti Forradalmi Diákbizottság*, a *Szabad Forradalmi Magyar Ifjúság Országos Tanácsa*, végül, november 2-án az *Országos Diákszervezet*. De megtette első bizonytalan lépéseit a SZIM, a *Keresztény Ifjúsági Szövetség* (KISZ), a *Vasas Ifjúsági Szervezete*, a *Magyar Cserkészszövetség* központja és néhány helyi csapata is. Felűtnt a politika színpadán egy, az ifjúságot képviselni óhajtó párt, a Magyar Ifjúság Forradalmi Pártja is. Ezeknek létrejöttéről, programjáról, működéséről, esetleges kapcsolatairól alig tudunk valamit.

Az 56-os ifjúság tehát nem egyetlen szervezet keretében akart dolgozni, amely egy politikai párt akarátának alávetve, attól függve működik. Általában is elvetette a politikai pártokhoz való tartozás gondola-

A vádlottak padján

tát. Meggyőződéssel vallották: egy ifjúsági és egy gyermekszervezet nem képes az ifjúsági rétegek érdekeit képviselni. A rétegszervezetek szükségesek, működésüknek a nemzeti érdekek közös, összehangolt képviseletén, a kölcsönös bizalmon és megbecsülésen, törvényes garanciákon kell alapulnia. Nem győzték hangoztatni, hogy az egyetemi-értelmiségi ifjúság szorosan együtt kíván működni a munkás és paraszt ifjúsággal. Azt kívánták, hogy széles körű, hiteles tájékoztatást kapjanak Magyarországon és a világ dolgairól: lehessen utazni a nyugati országokba, világot látni, tanulni, ismerkedni, távoli kultúrák képviselőivel barátkozni, szórakozni. Autonómiát és valódi önkormányzati lehetőséget követeltek: olyan vezetőket, akiket demokratikusan, titkos szavazással maguk választhatnak. Jogszabályokon alapuló, a pedagógusokkal/testületekkel azonos mértékű beleszólási jogot kívántak oktatási intézményük életébe a fenntartástól a minősítésekig minden területre. A csurgói középiskolások követelték a túlterhelés csökkentését, az „úr” megszólítás visszaállítását, a származás és káderlap alapján történő megkülönböztetést, a teljes vallásszabadságot és azok felelősségre vonását is, akik miatt egy helyi fegyveres összecsapás során a gimnázium több növendéke életét veszítette.

Jaj a legyőzötteknek!

1956. november 4-től egyetlen szilárd hatalmi tényező volt az országban, a szovjet haderő. Ők biztosították Kádáréknak a politikai hatalmat, a lehetőséget az MSZMP és a „népi demokratikus” államhatalom újjászervezésére, egyúttal a romok eltakarítására, helyreállításra is. Ebbe illeszkedett a *megtorlás* folyamata. Sokan féltették az életüket, jövőjüket, családjukat. Közülük

mintegy 200 ezren hagyták el az országot, többségük végleg. A jugoszláv és az osztrák határt átlépők között sok középiskolás, MTH-tanuló, főiskolás, egyetemista és pedagógus volt. Utóbbiak között elsősorban a fiatal korosztály tagjai. Ellentétben a kádárista propagandagépezet állításával, elsősorban nem a bűnözők és prostituáltak emigráltak, hanem a jövő szempontjából értékes ifjúság, akik, bárhová kerültek is, megállták helyüket, boldogultak, és növelték a magyarok jó hírét a világban.

Az itthon maradók, főként az értelmiségiek és az ifjúság tudatában káosz keletkezett. Tudomásul kellett (volna) venniük, hogy egyik napról a másikra a győztesekből vesztes, a diadalmas kezdeményezőkből életükért reszkető menekülők, a példaképekből prédák, a jó emberből rossz, a szabadságharcosból „lumpen”, „huligán”, „a társadalom söpredéke” lett, ami pszichikai képtelenség volt. Nem lehetett megemészteni azt sem, hogy a felkelést fegyverrel leverő szovjeteket másodsorban is „felszabadítóként”, „megmentőként” kellett emlegetni, illetve hogy a szovjetek fegyveres intervenciója a Varsói Szerződéshez történő, az eddigieknél is szorosabb kapcsolódásunkkal és minden következményével együtt „nemzeti érdekünk volt”.

Aki nem élte át, képtelen felfogni, mit érzett a pedagógus, aki tanítványaival együtt tüntetett, segítette a felkelőket, próbálta megnyerni a katonákat, akár együtt is harcolt velük, most pedig nekik kellett tanítaniuk az első proletárdiktatúráról, a „sztálini tíz csapásról”, a „szovjet felszabadítók szocialista humanizmusáról”, a szocialista rendszer magasabbrendűségéről, ráadásul még osztályozniuk is kellett teljesítményüket. Olykor még a fegyveres testületek

felgyorsult az MDP-től való távolodása. Az új vezetés a központban és a megyékben is igyekezett segíteni a kibontakozást. November 4. után sem hátráltak meg, aminek ékes bizonyága a központ november 20-i állásfoglalása, amely hitet tett az október 23-án megkezdett út következetes folytatása mellett. Bár a kiszorítási a PSZ-ben is megindult, csak a meghatározó „ellenforradalmárok” eltávolítása és az MSZMP mellett felsorakozó káderek aktivitása hozta meg a nyílt, egyértelmű szakítást 56 szellemével az 1957. március 25-én kiadott nyilatkozat formájában. Ez egyértelműen kiállt a párt-hoz való kapcsolódás, a marxista-leninista alapon folyó politikai nevelés, a Szovjetunióhoz való hűség mellett. Hangsúlyozták: a bizonyítottan bűnös pedagógusokat meg kell büntetni, a pályáról el kell távolítani, az „ellenséges góccokat” fel kell számolni. A szakszervezet legyen ebben a folyamatban a törvényesség őre, a szocialista humanizmus képviselője.

Országszerte ezen állásfoglalás jegyében folyt a munka. A pártú vezetők nagyívű áttekintésekben hangsúlyozták az 1956 előtti 12 év eredményeit, a hibák felszámolására 1953-tól meginduló ígéretes erőfeszítéseket. Azt bizonygatták, hogy október 23. megszakította a megújulás kiteljesedését, újabb súlyos gondokkal tetézve az addigiakat. Elítélően szóltak a PFB- és MT-vezetőkéről („hangoskodók, törtető”), kezdeményezéseikről, megalapozatlan követeléseikről, s mindenekfelett politikai-ideológiai („nacionalista, szovjet- és pártellenes”) nézeteikről. E megnyilvánulások visszhangozták a pártvezetés kultúrpolitikával, értelmiségi politikával kapcsolatos, a kívánatosnál jóval lassabban formálódó állásfoglalásait. (Kállai Gyula 1957 tavaszán a művelődésügy vezetésével megbízott kormánytagként a kommunista pedagógusok országos nagyaktíváján elmondott beszédében az oktalan hajszát és az elvtelen szemhunyaszt egyaránt elítélve, állást foglalt a pedagógus-társadalom 56-os magatartása árnyalt kezelésének ügye mellett. Állásfoglalása fogódzó volt a szélsőséges nézetek és gyakorlat között hanyórázó oktatásügyi apparátusnak, az intézményvezetőknek, de az ügyek végső kimenetelében meghatározó szerepet játszó pártbizottságnak is. Egy debreceni tanulmányi felügyelő, aki a nagyaktíván nem kapott szót, levélben közölte Kállaival álláspontját: „Lassan meg kell valósítani, hogy aki nem képes nevelni a marxizmus-leninizmus szellemében, ne nevelje a mi ifjúságunkat másképp.”

A szakszervezet szétszéledt, csalódott, gyanakvó, bizalmatlan, 56-os szereplése

miatt indokolatlanul hevesen támadott tagságát vissza kellett hódítani, befolyását pedig növelni. A pedagógus-társadalom nagy része mindenekelőtt védelmet, azonnali hatékony szociális segítséget várt maga és tagjai számára. A PSZ pártú vezetése e két igény szorításában végezte mindennapi munkáját, amely 1957 őszeig jórészt a jogsegély-szolgálatból, szociális ügyek intézéséből és politikai-ideológiai kérdések megvitatásából állt. Ezen túl részt kellett venniük a következő tanév előkészítésében. Ennek komoly része volt a munkaerő-gazdálkodási terv előkészítése: megfelelő számú, végzettségű, kormegoszlású és kiegyensúlyozott területi elosztású pedagógus biztosítása. Ez „racionalizálással”, illetve a következtében felszabadult munkaerő mozgatásával járt együtt, illetve nyugdíjasok egy részének reaktiválását, szerződéses alkalmazását és még nem diplomázottak (végső esetben csupán érettségivel rendelkezők) kényszerű munkába állítását vonta maga után. Az országos mozgatás következtében sok tantestület összetételében meglepő, nem kevés esetben a hivatalos szándékokkal homlokegyenest ellenkező helyzet alakult ki. A párt- és állami vezetés fő célja ugyan a tantestületek kommunista magjának erősítése volt, ám olyan meghökkentő káderhelyzetek is keletkeztek, hogy egyazon tantestületbe került egy országos tudományos intézet parancsnokának felesége, a Kiszegdapárt szegedi agitátora, az Úttörő Központ átirányított munkatársa, az Oleg Kosevoj Intézet egykori politikai nevelője

„Disszidálók” úton a szabad világ felé

(besúgó), a rendszerváltás első miniszterelnökének besúgója, valamint egy 56-os múltú „párton kívüli bolsevik”, a MPSZSZ egykori tisztségviselője és a Magyar Rádió munkatársa is.

Bár csak a legfőbb gondokat soroltuk, így is jól érzékelhető a PSZ vezetése előtt tornyosuló feladattömeg. A megyék zömében a szervezet működőképességét kora nyárra sikerült biztosítani, Nógrád megyében ez csak a tanév kezdésére alakult ki. Szolnok megyében már 1957 januárjában az összes dolgozó (3868) közül 3739, Vas megyében 2517 közül már 97,5%, azaz 2405 fő szakszervezeti tag volt. A fenyegetettség, az internálások, az elhúzóó bírósági tárgyalások és olykor a megrendítően kemény ítéletek, valamint a méltatlanul alacsony pedagógus-életszínvonal megtette a magáét.

- Folytatjuk -■

A következő Bajai Honpolgár-estek
a 2019/ 2020-as évadban

5. Dr. Hamar Péter. Legendák, tévhitek és valóság Móricz Zsigmond életéből
Időpont: 2020. február 13.

„Megküzdünk minden hallgatóért..”

Dr. Szilágyiné Dr. Szinger Ibolya rektorral a bajai főiskola múltjáról és jövőjéről

■ A bajai Eötvös József Főiskola városunkban és környékén, de országos szinten is fogalomnak számít a pedagógusképzésben. A felsőoktatási intézmény fennállása másfél évszázada alatt tanítók és óvónók ezreit bocsátotta számyra. Megélt jobb és rosszabb napokat, átszervezéseket és összevonásokat, költözéseket és visszaköltözéseket, de rangjából mit sem veszített. DR. SZILÁGYINÉ DR. SZINGER IBOLYA rektor szerint az intézmény családias hangulata nagy erőforrás, minden diákra elegendő figyelem jut, a jövőben azonban növelni szeretnék a hallgatói létszámot és a nappali tagozatos hallgatók arányát. Lassan a hosszú ideje tartó felújítási munkálatoknak is a végére jutnak a szegedi úti campuson.

Sándor Boglárka

– Most már egészen jól állunk. A KEHOP-5.2.2 és az EFOP-4.2.1, illetve 3.4.3 pályázatok építkezéshez és felújításhoz kapcsolódó része lezárult, csak az utómunkálatok és az engedélyeztetések vannak hátra. Korszerűsítettük az 1873-ban átadott A épületet, a 20. század elején készült C épületet, valamint a műhelysört és a tornaterem épületét. Esedékes volt már a rekonstrukció. A felújítás és a korszerűsítési munkák érintették az épületek nyílászáróit és fűtésrendszerét, valamint a villamos hálózatot is. A C épület földszintje teljes átalakuláson esett át: egy kiállító- és közösségi hallgatói térrel gazdagodott a főiskola. A tornaterem tetőszerkezetének felújítása mellett naperómű is létesült, valamint szigetelték az épületet. Az EFOP-4.2.1 és EFOP-3.6.1 pályázat terhére megvalósuló informatikai és egyéb technikai fejlesztések még folyamatban vannak. Sokkal jobb feltételeink lesznek így a működéshez, de nem szeretnénk megállni: célul tűztük ki az A és C épület tető- és homlokzatfelújítását. Ezen beruházások szakmai előkészítője és konzorciumvezetője a Nemzeti Fejlesztési és Stratégiai Intézet. Reményeink szerint a rendelkezésre álló pályázati forrás elegendő lesz a kitűzött cél eléréséhez, de csak a tervezői költségvetés után tudunk erről közelebbit mondani. Amennyiben a pályázati forrás kevésnek bizonyul a tervezett feladatok elvégzéséhez, akkor pályázunk tovább.

– Ha minden elkészül, mennyire fog megfelelni az épület a 21. századi elvárásoknak?

– Ha megújul az informatikai rendszer, és lesz megfelelő infrastruktúra, akkor elmondhatjuk, hogy hatalmas lépést tettünk, minden diák sokkal jobban fogja érezni magát. Persze, mindig van hová fejlődni, hiszen akár a bútorzat, a belső nyílászárók, a padlózat, a mellék-helyiségek felújítása, modernizálása is esedékes lenne, de erről egyelőre nincs szó. Ahol a vezetőkeket kicserélték, ott tisztasági festést végeztek, aminek nagyon örülünk, de ez nem jelenti azt, hogy nincs további tennivaló.

– Voltak ennél zűrösebb időszakok is az intézmény életében.

– Nehéz, de biztató jövőt ígérő időszak kezdődött 2017 februárjától, amikortól a vízügyi szakok a Nemzeti Közszolgálati Egyetem égisze alatt működtek tovább. A megállapodás részeként a kollégium és a könyvtár hozzájuk került, jelenleg fizetünk ezekért a szolgáltatásokért. A Bajcsy-Zsilinszky úton lévő könyveknek a 75 százaléka az EJF tulajdona, a szak-könyvek mellett rengeteg a szépirodalom, az idegen nyelvű könyv. 2015 nyarán költöztünk át a Szegedi útról a Bajcsy-Zsilinszky úti épületbe. Ott két évet töltöttünk, majd visszajöttünk egy olyan épületbe, a B-be, amelyet előtte több mint tíz évig nem használtak; az A és a C épület pedig egy évig állt üresen. Nem volt könnyű helyzet, de azt gondolom, kihoztuk belőle a lehető legtöbbet. Ez elsősorban a műszaki személyzet érdeme, rengeteget tettek azért, hogy itt oktatni lehessen. A várostól is jelentős anyagi és munkaerőbeli segítséget kaptunk.

– Ezt az időszakot mennyire sínylette meg a hallgatói létszám?

– Stagnált, és azóta 2019 szeptemberében volt jelentősebb, kb. 30-35 százalékos létszámemelkedés a felvettek körében. Remélem, továbbra is eredményesek lesznek a toborzásaink, és a diákjaink viszik a jó hírünket. A hallgatói létszám megtartásához stabilitás szükséges. Baja kisváros, eleve nem könnyű elérni, hogy egy mozgalmas nagyváros helyett bennünket válasszanak a leendő hallgatók. Azt a tendenciát, hogy a fiatalok a nagyváros felé indulnak tanulni, nem lehet visszafordítani, de fontos lenne legalább egyensúlyra törekedni.

– Mennyit számít az intézmény másfél évszázados múltja?

– Nem lehet eléggé hangsúlyozni ezt a 150 évet. Amikor hagyományokról beszélünk, akkor azokra az intézményekre kell gondolni elsősorban, ahol valóban hosszú évtizedek munkájával bizonyítják és biztosítják a színvonalas oktatást. Jelenleg a tanító és óvo-

Dr. Szilágyiné dr. Szinger Ibolya, az EJF rektora

dapedagógus – mindez nemzetiségi, azaz német, horvát és cigány/roma szakirányon is –, valamint a csecsemő- és kisgyermeknevelő alapszak tartozik a pedagógusképzésünkhöz. A gazdaságtudomány területén gazdálkodási és menedzsment alapszakot kínálunk, és újdonságként 2020 szeptemberétől indítjuk a gazdálkodási és menedzsment felsőoktatási szakképzést. Ez is felsőfokú végzettséget ad, bár alacsonyabb szintűt, mint az alapszak, de mégiscsak lehetőséget biztosít azoknak a diákoknak, akik nem tudnak bekerülni az alapszakra. Előnye, hogy államilag finanszírozott, és a diplomát adó alapképzésben a tanulmányok jelentős részének beszámításával – rövidebb képzési időt eredményezve – helyben folytatható.

– Melyik szak a legnépszerűbb a diákok körében?

– Ha a négy alapszakot vesszük, akkor mindenképpen az óvodapedagógus a legnépszerűbb szak. Ez hat féléves képzés (ugyanennyi a csecsemő- és kisgyermeknevelő szak), míg a gazdálkodási és menedzsment hét, a tanító pedig nyolc. Ez az egyik oka a népszerűségének, a másik pedig a korosztály, amellyel a későbbi munkavállaló foglalkozik: a legtöbben a 3-6 éves korú gyerekekkel való munkát választják hivatásul. Aki a pedagógus szakok bármelyikére jelentkezik, azokon mindig érezzük az elhivatottságot. Nem jellemző, hogy azért jönnének ide, mert nincs jobb ötletük. A jövő pedagógusainak felkészítése nem kis feladat, de azt gondolom, épp a százötven éves hagyománynak köszönhetően a gyakorlati képzésünk nagyon jól kialakult rendszer szerint működik. Aki innen kikerül, arra bátran rá lehet bízni bármely bölcsődei, óvodai csoport-

tot vagy osztályt. Az más kérdés, hogy az első év minden pályakezdőnek nagy feladat, de meg tudják ugrani. Nyugodt lélekkel engedjük ki a végzett hallgatóinkat.

– *Hogyan módosult a gyakorlati oktatási rendszer az évek során?*

– Fájón érintette a főiskolát, hogy 2016 szeptemberétől a most már Bajai Eötvös József Általános Iskola néven működő intézmény nem a mi fenntartásunk alá tartozik – pedig a mai napig mindenki Gyakorlóként emlegeti. Ez nem volt szerencsés lépés, most is azt gondolom, hogy a főiskola szerves részének kellene lennie a vonatkeri intézménynek. Ott már kialakult egy jól működő rendszer. Megvan, hogy az első-, másod-, harmad- és negyedéves hallgatóknak milyen feladatokat kell ellátniuk, hogyan bővül a gyakorlati képzés, hogyan kapnak egyre több lehetőséget, egyre inkább a mélyvízbe kerülve. Negyedévesen további két hónapot összefüggő gyakorlattal töltenek külső gyakorlóhelyen, utána látjuk a zárótanításukat, amellyel többnyire mindenki nagyon elégedett. Ugyanez vonatkozik az óvodapedagógusok, valamint a csecsemő- és kisgyermeknevelők gyakorlatára is. Ahogy haladnak előre a tanulmányaikban, egyre több időt töltenek a képzési helyeken. A gazdálkodási és menedzsment szakos hallgatók az utolsó, hetedik félévben végzik az összefüggő szakmai gyakorlatukat.

– *Milyen szakemberek oktatnak a főiskolán?*

– Felsőoktatási intézményben főállásban csak az dolgozhat, aki a mestertanulmányait lezárva már megkezdte a doktori képzést: így lehet tanáregéd. Utána a munkája és tudományos eredményei alapján kerülhet egyre feljebb a ranglétrán. Mindenkitől elvárás a doktori fokozat megszerzése. Ez a mai feltételek mellett nem egyszerű, hiszen munka, sokszor család mellett kell végezni, és a bérezése sem feltétlenül motiváló. Szerintem egyetlen felsőoktatási intézménynek sem könnyű az oktatók megtartása, a pálya vonzóvá tétele. Régebben tudtunk anyagi segítséget biztosítani a doktori képzéshez, de erre már jó ideje nincs lehetőségünk. Órakedvezményrel, a tanulásra, tudományos munkára fordítható idő biztosításával igyekszünk támogatni a doktori iskolába járó kollégáinkat.

– *Milyen külföldi kapcsolatokkal rendelkezik az intézmény?*

– Állandó kapcsolataink vannak a német nemzetiségi pedagógusképzéshez kapcsolódva az ausztriai Badeni Pedagógusképző Főiskolával, valamint Németországban a Ludwigsburgi Főiskolával. Az állandó partneri együttműködés azt jelenti, hogy rendszeresen jönnek ide oktatók, és akár a nyári akadémiákon, akár különböző szaknyelvi modulokban tanítják az adott tantárgy – legyen az ének-ze-

ne, vizuális nevelés, matematika stb. – módszertanát, szaknyelvet. Ezek intenzív, 4-5 napos kurzusok, amelyek nincsenek benne a tantervi hálóban, pluszként kínáljuk azoknak, akik részt vesznek a nemzeti-ségi képzésben. Ugyanezt elkezdjük a horvát szakirányon is,

az eszéki egyetemmel van ilyen kapcsolatunk: ők is biztosítják, hogy a különböző szakterületekhez kapcsolódó oktatók eljőjenek anyanyelvi órákat tartani. Állandó kapcsolatot ápolunk a szerbiai Jagodinai Pedagógusképző Intézettel (ez a kragujeváci egyetem karaként működik), onnan is több hallgató volt itt Erasmus-ösztöndíjjal, gyakran teljes féléveket töltöttek itt. Nagyon jól érezték magukat, több tárgyat is felvettek angol vagy horvát nyelven. A mi hallgatóink is mennek hosszabb-rövidebb időre külföldre tanulni, leggyakrabban Németországba és Horvátországba, de az elmúlt időszakban pl. Dél-Koreában is járt hallgatónk. Oktatói mobilitás keretében sokat utaznak a kollégák; Badenben, Ludwigsburgban, Zágrábban, Eszéken, Beregszászon, Nagyváradon, Komáromban, Gyulafehérváron, Szabadkán, Jagodinában, de Törökországban is jártak már Erasmus-utak keretében, vendégoktatóként.

– *Érkeztek már ide diákok egészen egzotikus helyekről is.*

– Ők általában a Stipendium Hungaricum ösztöndíjprogram keretében jönnek. Tavaly nagyon változatos volt a paletta: voltak Dél-Koreából, Vietnamból, Libanonból, jelenleg angolai hallgatónk is van gazdálkodási és menedzsment szakon, de több kínai diák is megfordult nálunk. Tavaly volt egy jordániai diákunk, aki olyan jó kapcsolatokat alakított itt ki, hogy több hallgatót és oktatót meghívott magához Jordániába, és ki is utaztak hozzá. Ezek a kapcsolatok nagyban tágitják a diákjaink világszemléletét.

– *Hány hallgató tanul jelenleg az intézményben?*

– A hallgatói létszámunk összesen 420 körül van, nagyobb részük levelező tagozaton tanul. Ezen az arányon szeretnénk változtatni. Nagyon jó véleménnyel vagyok a hallgatóinkról, a diákéletüket remekül meg tudják szervezni, legyen az gólyabál vagy bármilyen más rendezvény. Olyan színvonalas, vidám produkciókat állítanak össze, hogy öröm nézni,

Kitüntetett hallgatók társaságában

és remek közösséget tudnak alkotni. Nem vagyok benne biztos, hogy egy sokezer fős egyetemen megvan ugyanez a hangulat. Itt mindenki ismer mindenkit, odafigyelünk egymásra, családias a légkör. Ezért építjük a toborzásokat is a jelenlegi és a volt diákjainkra, mert ők elviszik a jó hírüket, és szívesen megosztják másokkal, hogy nemcsak szakmailag hasznos, de közösségi szempontból is építő időszakot töltöttek itt. Az nem kérdés, hogy a hallgatónak elhivatottnak kell lennie a pedagógusi vagy gazdasági pálya iránt, azt azonban fontosnak tartom, hogy sokkal jobban tudunk segíteni a hallgatóknak, mint a nagy egyetemeken. Ott, ha nem sikerül egy vizsga, akkor legfeljebb majd elmegy egy következőre. Ez persze nálunk is így van, de közben arra is odafigyelünk, hogy segítsük a felkészülésben, ha szükséges. Igyekszünk megelőzni a lemorzsolódást, amit egy nagy egyetem nagy létszám mellett talán kevésbé hatékonyan tud csak megtenni. Minden hallgatóért küzdünk. Reméljük, hogy ez sokak számára vonzó. Odafigyelünk mindenkire, megnézzük a szakmai gyakorlatokat, a tanításokat, a gazdasági szakon is nagyon odafigyelnek a kollégák, hogy ha valakinek valamely tantárggyal problémái vannak, akkor segítsenek. Ez az odafigyelés természetesen a tehetséggondozásra is vonatkozik.

– *Meddig terjed a főiskola vonzáskörzete?*

– Bács-Kiskun, Tolna és Baranya megye a legjellemzőbb. Régen az egész dél-alföldi régió hozzánk tartozott, de közben beindult Szegeden is a tanítóképzés, ami hozzájárult a hallgatói létszám csökkenéséhez. Bajai hallgatóink is szép számmal vannak, de előfordul, hogy szívesebben mennek máshová tanulni, engedve a nagy egyetemi városok vonzó sokszínűségének. Sokan jönnek viszont a közvetlen környékből hozzánk, tudva, hogy anyagi szempontból ez jobb lehetőség.

– *Az oktatók és hallgatók mennyire vesznek részt a város kulturális életében?*

– Igyekszünk jelen lenni, illetve részt vállalni a mások által szervezett eseményekből, főleg, ha egyeznek a profilunkkal. Különösen két kolléganőnk, *Borszéki Szabolcsné Gábris Virág* és *dr. Bohner-Beke Aliz* jár ebben az élen, ők nagyon aktívak. De említhetjük a Kortalan Egyetem sorozatot is, amelynek keretében tavaly hat színvonalas előadást tartottunk a Bácskai Kulturpalotában.

– *Hogyan készülnek a bajai tanítóképzés 150 éves jubileumára?*

– Már volt egy országos programsorozat tavasszal: a tantárgy-pedagógiai konferencia keretében tartottunk egy emlékülést, ahol feldolgoztuk a főiskola történetét. A 150 éves létünk igazából 2020 szeptemberétől datálódik, ezért ősszel a tudomány napja keretében egy újabb konferenciát kapcsolunk ehhez a témához. Az elmúlt ötven évről megjelenik majd egy évkönyv, amelyet egykori főtitkárunk, *dr. Zorn Antal* készít. Nem kis munkát fektet bele, hálásak vagyunk neki ezért. A 2020-2021-es tanévet a jubileumnak szentelve szervezzük, ezt az évfordulót az ország egyik legrégebbi tanítóképző intézményeként méltóképpen szeretnénk megünnepeelni.

– *Az intézmény vezetőjéről mit lehet tudni?*

– Kislánykori álmom az volt, hogy tanár legyek. Édesanyám matematika-fizika-kémia szakos pedagógus, általános iskola felső tagozatán tanított. Ő volt a példaképem, és már óvodás koromban tanár akartam lenni, bár pontosan még nem tudtam, mit is fed ez a pálya.

Több szak is szóba jöhetett volna – testnevelés, nyelv, kémia, matematika –, végül orosz-matematika szakra jelentkeztem a szegedi József Attila Tudományegyetemre. Ott végeztem 1991-ben, de addigra orosz szakos tanárra nem volt szükség, úgyhogy hamar átképeztem magam német nyelv és irodalom tanárrá, de itt a főiskolán matematikát oktattok. Pakson születtem, a férjem bajai, így kerültem Bajára. Az Eötvös József Főiskola az első munkahelyem. 2017 júniusától voltam álta-

A hallgatók szívesen vesznek részt ünnepi műsorok szervezésében is.

lános rektorhelyettes, júliustól már a rektori feladatokat is elláttam, és 2019 májusától kaptam meg a rektori kinevezést. Két gyermek közül az egyik már végzett közgazdász, a másik még egyetemista.

– *Melyek a legfontosabb jövőbeni tervek?*

– Elsődleges a főiskola stabil működése: megtartani az összes meglévő szakot, és elegendő számú hallgatót toborozni. Folyamatosan ezen dolgozunk, minden más csak ezután jöhet. ■

Hunyadi László útja a drámától az operáig

Az adaptáció és az értelmezés kérdései

Zentai Mária

■ Erkel Ferenc két legismertebb operájának szövegkönyve egyaránt irodalmi mű alapján született, és a librettista mindkét esetben Egressy Béni volt. A *Bánk bán*ról köztudott, hogy forrása Katona József műve, de az talán kevésbé ismert, hogy a *Hunyadi László*nak is egy dráma, Tóth Lőrinc azonos című szomorújátéka az alapja.

Irodalom és zeneművészet ilyen találkozása az adaptáció, feldolgozás fogalmi körébe tartozik, példa arra a helyzetre, amikor egy művészeti alkotás egy másik létrejöttéhez ad inspirációt. Van, amikor mindkét mű önállóan megőrzi kiemelt helyét a kulturális kánonban (pl. Schiller *Don Carlosa* és Verdi operája, Goethe *Faustja* és a Gounod-opera, vagy éppen Katona és Erkel *Bánk bánja*), de előfordul a fordítottja is: a *Carment* Bizet operájaként valószínűleg összehasonlíthatatlanul többen ismerik világszerte, mint Prosper Mérimée *Carmen* című kisregényét, amiből a szövegkönyvét írták.

A *Hunyadi László* ebbe az utóbbi kategóriába esik. Tóth Lőrinc drámájára valószínűleg csak az irodalomtörténészek emlékez-

Kép az opera 1935. évi előadásáról

nek, az opera viszont máig vonzó, gyakran játszott darab. A bemutató azonnali kritikái és közönségikere azt is bizonyította, hogy keletkezése sürgető igényt elégített ki. Az 1837-ben felépült Pesti Magyar, később Nemzeti Színháznak deklarált célja volt a nemzeti kultúra ápolása és erősítése,

többek között a magyar opera megteremtésére való törekvés. De a színháznak konkrétan anyagi érdeke is fűződött az üggyhöz. Komoly műsorpolitikai feszültség és a színháztörténetben „operaháborúként” ismert vitasorozat fakadt abból a helyzetből, hogy a Nemzeti Színház sokáig

az egyetlen magyar nyelvű színháza volt Pestnek, így a zenei és a prózai tagozatnak osztoznia kellett a repertoáron. A prózai darabok hívei elsősorban azzal érveltek, hogy az olasz, francia, német operák előadása (noha akkoriban minden operát magyar fordításban énekeltek) nem, vagy csak kevéssé járul hozzá a nemzeti kultúra ápolásához. A közönséget viszont kevéssé érdekelték a viták, az operaelőadásokra sokkal többen vettek jegyet, ezeken az estéken többnyire tele volt a nézőtér. Így többszörösen is fontos volt magyar operát játszani – és nem sokból lehetett válogatni.

Az operához alapul szolgáló dráma írója, Tóth Lőrinc későbbi pályáján inkább jogi szakíróként vált ismertté. 1839-ben a Magyar Tudós Társaság (vagyis az Akadémia) pályázatára nyújtotta be *Hunyadi László* című öt felvonásos szomorújátékát. A pályázatot megnyerte, darabját 1842-ben *Két László* címmel be is mutatta a Nemzeti Színház, de alig néhány előadás után lekerült a műsorról. Felkeltette viszont Egressy Béni érdeklődését, aki a *Szózat* megzenésítőjeként szerzett nagy nevet.

Egressy Béni a híres drámai színész, Egressy Gábor öccse volt, és sokoldalú színházi szakemberként vett részt a Nemzeti Színház munkájában. Játzott prózai és zenés darabokban, fordított, írt, átírt, zenét szerzett, amire épp szükség volt. Tóth Lőrinc drámáját radikálisan átírva formálta szövegkönyvvé. Erkel ezzel a szövegkönyvvel dolgozott, de mi nem egészen ezt halljuk manapság a színházakban. Csaknem száz évvel a bemutató után, 1935-ben az Operaházban komoly modernizáláson esett át a *Hunyadi László*, ezt a változatot játsszák azóta is, a librettót átdolgozó Nádasdy Kálmán szövegével (az 1980-as évektől ugyan több kísérlet is történt a modernizálás előtti állapot visszaállítására, de 2012-ben az Operaház újra az 1935-ös változatot játszotta).

Van tehát Tóth Lőrinc, Egressy Béni és Nádasdy Kálmán tollából háromféle szövegünk, amelyeknek a vizsgálata megmutatja, hogyan helyeződtek át a drámai súlypontok, hogyan változott nemcsak a szereplők száma, hanem a karaktere is, hogyan alakult a tettek motivációja, a cselekmény fordulatai.

Tóth Lőrinc nagyon hosszú és bőbeszédű drámát írt, csak az előjáték maga nyolcvan oldal. Sok a szereplője és helyenként szétfutó a cselekménye, noha a gerincét Hunyadi László története adja. De a dráma Cillei Ulrikja nemcsak a király rossz szelleme és a Hunyadiak ellensége, hanem lányokat raboltató kéjenc is, aki Guntrámmal, púpos és sánta szolgáljával éppen a Hunyadiak egyik

hívének a hűgát, Madarász Helént hurcoltatja magához az első jelenetben, akit Hunyadi László szabadít ki. Cillei volt a kerítője Ronow Ágnesnek, a király szeretőjének is, aki viszont rokonszenvez a magyarokkal, és a királyt is feléjük igyekszik hajlítani. Vitéz János püspök is szerepel, aki megpróbálja elérni, hogy a király ne végeztesse ki Lászlót. Cillei halála után Guntrám Gara nádort szolgálja, Gara parancsára lepedőbe burkolózva, Cillei kísérteteként ijesztgeti a királyt, amikor az vonakodik aláírni a halálos ítéletet. Gara Mária mellett Madarász Helén is szerelmes Lászlóba, a börtönből ő is megpróbálja kiszabadítani, László halála után megszakad a szíve, míg Mária egy törrel megöli magát. Hunyadi László maga a végletekig királyhű és jóhiszemű, mindvégig bízik a király és Gara nádor becsületességében és jóindulatában.

Egressy Béni ebben a meglehetősen zsúfolt és kissé zavaros anyagban felismerte és kiemelte a fő mozgatórugót, a hatalmi harcot: Cilleinek, majd később Gara nádornak a király befolyásolására irányuló manővereit, amelyekkel a csak egy generációval korábban az országnagyok sorába emelkedett Hunyadi-házat is le akarják törni.

A drámát és Egressy szövegkönyvét nagy vonalakban összevetette Újfalussy József 1960-ban megjelent tanulmányában. Megállapította, hogy Egressy jó dramaturgiai érzékkel egyszerűsített és rövidített, kihagyta a teljes előjátékot és jó néhány szereplőt (Ágnes, Helén, Guntrám, Vitéz János), viszont beiktatott három új nagy, látványos tömegjelenetet (a király esküjét, a menyegzőt és a kivégzést), amit az operákban, főként a felvonásvégeken elvárt a közönség és a kritika is. Újfalussy elsősorban annak a kimutatására törekedett, hogy Tóth Lőrincet saját politikai nézetei, köznemesi felfogása

HUNYADI LÁSZLÓ.

TÖRTÉNETI DRAMA

ÖT SZAKASZBAN.

TÓTH LŐRINCZTŐL.

Drama for ever!

PESTEN, 1846.

EGGENBERGER JÓZSEF és FIA

akadályozta abban, hogy igazán jó drámát írjon, különösen Hunyadi László végletes királyhűségét írja ennek a számlájára. De nem elemzi részletesen a változtatásokat, és egyáltalán nem is említi az opera 20. századi átdolgozását.

Egressy legfeltűnőbb műveletei, a cselekmény egy fővonalra egyszerűsítése és a szereplők számának csökkentése általános gyakorlatnak tekinthető, amikor drámából írnak operaszövegkönyvet (gondoljunk például Schiller *Don Carlos* című művére és Verdi operájára). A kihagyott figurák egyikeként se volt komoly befolyása a cselekmény fordulataira, inkább a főbb szereplők jellemét árnyalta a hozzájuk való viszony. Egyedül Helén kihagyása jelent bizonyos fokig veszteséget: az ő megmentése az egyetlen pont a drámában, ahol Hunyadi László tettelesen is hős lovagként lép fel, más hasonlóan aktív jelenete nincs, cselekedni készülő híveit is folyton visszafogja. De Helén figurája később inkább kolonc a cselekményen, megkettőzi a Lászlóba szerelmes lányok számát, ami erősen visszaüt a börtönjelenetben (szinte ugyanazt játszsa végig egymás után Helén és Mária) és az utolsó jelenetben is, amikor a lányok sorban meghalnak. Egressy szerencsésen

kiküszöbölte ezeket a csapdákat, és bár így az operában Lászlónak nincs alkalmja igazi lovagi tettet végrehajtani, a cselekmény egysége sokat nyer Helén kihagyásával.

A történet menetén Egressy nem sokat változtatott, de a darab egészét tekintve megnövelte Szilágyi Erzsébet szerepét, és csökkentette Gara Máriáét. Eltűnt Máriának a királlyal való jelenete és az apjával való hosszú vitája. A szöveggönyvben így az anya alakja emelkedik ki, akiről Tóth Lőrincnél is elmondják ugyan, hogy Hunyadi János özvegye, de Máriának ott több jelenete van, mint neki. Egressy változtatásának többféle oka is elképzelhető, és fontos következménye van. Gyakorlatias ok lehet, hogy a társulatot belülről és jól ismerő színházi ember lévén, tudta, hogy erre a nyilvánvalóan drámai szopránt kívánó szerepre van messze a legjobb énekes a színháznak, Schodelné Klein Rozália személyében, aki Európa-hírű szoprán volt, igazi diva. Lírai szopránnal kevésbé jól voltak ellátva, majd csak évekkel a bemutató után tűnt fel ideális Gara Máriaként Hollósy Kornélia (akinek Erkel gyorsan komponált is egy új áriát, a menyegzői jelenetben elhangzó cabalettát). Másrészt Szilágyi Erzsébet alakjának hangsúlyozásával magyar történelmi hősnő, a Hunyadiak nagyasszonya, egy kormányzó (Hunyadi János) özvegye, egy másik kormányzó (Szilágyi Mihály) húga, és a nagy kultusszal körülvett utolsó nemzeti király, Mátyás anyja emelkedik föl, felerősítve az egész mű történelmi jelentőségét (a Máriához kötődő magánéleti szál ellenében). Tovább fokozódott ez a hatás, amikor 1850-ben Anne la Grange vendéjátékára Erkel új bravúráriát írt Erzsébet szövegéhez.

Cillei és Gara nádor motivációját Egressy a hatalomvágyra és a Hunyadiak elleni gyűlöletre egyszerűsítette. Mindkettejük célja a trónra törni:

„Cillei: E faj kiirtatott, / Az ég se menti meg! / A trónhoz egy fokkal most / már közel leszek.”

„Gara: Jól van tehát, király! / vidd el menyasszonyod, / helyette zálogul / enyim kormánybotod.”

A király tanácsadók közötti ingadozása, kételyei is eltűnnek a szöveggönyvből, a Hunyadiak iránti eredendő gyanakvását és ellenségességét fokozza Mária iránti vágyakozása.

Egressy Hunyadi László alakján változtatott legtöbbet. A főhős Tóth Lőrincnél nemeslelkű, idealista, az ön- és közveszélyes naivitásig jóhiszemű. Nemcsak reálpolitikus hívei, Rozgonyi, Madarász vagy Szilágyi Mihály tájékozódnak világosabban nála, de az öccse, Mátyás és a menyasszonya, Mária

is. László a király iránti lojalitását sokszor és nagy erővel hangoztatja, akkor is, amikor rajta kívül már mindenki látja, hogy az udvar politikája ellenük irányul: „Oh ti mind rossz véleményekkel vagytok e nemes király felől. Ő jószívű, szelíd és ájtatos. / Túl az aggályban éltek. / A király nem oly rossz, amint véltétek.”

Amikor pedig sok nehézség árán meggyőzik, hogy jobb lesz elhagynia Budát, László egyenesen Garához megy elmondani a tervet, mert magyar nemesről nem tud rosszat feltételezni: „(a király) ifjú s ingatag, Ő tettetést tanult Cilleytől [...] De Máriának atyja, jó ipam, Ő férfiú! ő nyílt szívű magyar! Ki csálni nem tud.”

Még ijesztőbb vaksága a börtönjelenetben, amikor Mária, látva, hogy nem tudja rávenni a szökésre, megmondja neki, hogy a király őt akarja megszerezni:

„Mária: Fuss tehát! szerelmi vágytársad a király!

László: Nemes szerelme jobbá teendi őt! szent tűz az, a' melly kiirtja keblből a' felvirágzott bűn sarjadékot! – Ő szeret! tehát szeretni fogja boldogságod is 's igaz biróm lesz.”

Egressy lefaragta László hűségnyilatkozatainak döntő többségét, csak a király érkezésekor elmondottakat hagyta meg, de ott is inkább a haza iránti hűséget hangsúlyozza: „Atyámra esküszöm, nagy ünnepélyesen, / hogy kincsem, mindenem / e vérszerezte hon, / s ha szükség, életemet lérette áldozom.”

A Garával való beszélgetés megmaradt, László Gara „mocskotalan magyar lelkében” bízva elárulja neki tervét Buda elhagyására. De a börtönjelenet már csak a két szerelmes búcsúját tartalmazza, eltüntetve egy kínosan abszurdnak ható, Lászlót végletesen naivnak mutató részletet. A vérpád-jelenetben Egressynél csak Szilágyi Erzsébet szerepel, az ő kitörő fájdalom dramaturgiaiag sokkal koncentráltabb, hatásosabb, mint Tóth Lőrinc darabjában az egymás után meghaló lányok sorozata. Egressy tömörítési művésze jól látható egyetlen példán is: László búcsúja a vérpádon.

Tóth Lőrinc: „Magyar barátim! honfi társaim! Halljátok a haló véghangjait! Atyám porára, isten nagy kegyére, s mindenre a mi nagy s szent esküszöm, hogy lelkemet bűnsúly nem terheli. Átkos koholmány áldozatja lettem, a fejdelem csálva van – Legyen! – Csak vérem e hazának drága földjét termékenyítse, s az ott hantiból dicső szabadság szép virága nyíljék egy jobb jövőnek! – Emlékezzetek nevemre; rátok bízom a bosszú szentelt ügyét. De fejdelem személye ment legyen a boszútól! – megbocsájtom a szőszegőnek vétkét; s

kérem istent, bocsásson úgy meg, mint én megbocsájtok! Áldást hazámra, dicslést és szerencsét!”

Egressy Béni: „Magyarok! Halljátok végszavam! Én ártatlanul halok meg! Az látja lelkem, kinek bírói széke előtt leendek néhány perc múlva, hogy tehetségem, gondolatom, mindenem e pillanatig a honé vala!”

(1935-ben Nádasdy Kálmán tovább tömörített: „Magyarok! Halljátok búcsúmat! Én ártatlan vagyok!)”

Tóth Lőrinc és Egressy Béni munkáját egymás mellé olvasva feltűnhet, hogy egyik műben sem fukarkodnak ugyan a szereplők egymás gyalázásával, de Egressy jelentősen korlátozta Cillei és Gara Hunyadiak elleni kirohanásaiban az „oláh ebek” emlegetését, ami Tóth Lőrincnél a két intrikus szinte minden megszólalására jellemző. Néhány példa:

Cillei: „A pártos eb mi fennhangon csahol! / Hah, csalárd oláh! / Vessz tehát, oláh!”

Gara: „Az elkevényedett oláh hősöknek végre veszni kell [...] / E sötét oláh család árnyékba tolt. / [...] semmi dolgod többé e silány oláh fíval.”

Egressynél mindketten csak egyszer mondanak hasonlót, tehát a szöveggönyvíró jelentősen visszább vette a motivációjuknak és a politikai ellentéteknek ezt az rétegét, miközben a család alacsony származását nála is sűrűn felelegetik. De a Hunyadiak kötődése Erdélyhez pozitív kontextusban jelenik meg, a menyegzői kórus énekl: „Zúgjátok el, szét, Bögő szelek, / e dús magyar föld s Erdély felett. / Úgy forra egyé Hunyad s Gara, / mint e virágzó testvérháza.”

Az opera bemutatásakor, 1844-ben ennek a közönség számára jól érthető aktuálpolitikai csengése volt: az „egybeforrás”, amit a két család egyesülése jelent, jelképe a célnak, amit majd 1848-ban, a 12 pontban fogalmaznak meg: unió Erdéllyel.

Az újonnan beiktatott három látványos nagyjelenet közül a menyegző a legdrámaibb. Tóth Lőrincnél Lászlót a lovagi játékokra menet fogják el. Sokkal erősebb, szinte letaglózó a hatás az operában, ahol a hőst az esküvőjéről hurcolják el.

Erkel Ferenc tehát erre a szöveggönyvre komponálta az operát. A bemutató 1844. január 27-én volt, és a közönség azonnal megszerette. Kérdés lehet, hogy ha sikeres volt, miért kellett átdolgozni 1935-ben? Valamennyit mindig, minden operaházban igazítanak a műveken az aktuális színpadra állításkor, és sok híres példa van más által befejezett műre (például Puccini: *Turandot*), illetve arra, hogy több fennmaradt változatból kell kialakítani, amit eljátszanak (Borogyin, Muszorgszkij operái). A *Hunyadi*

László esetében a nagyobb átdolgozás indoka elsősorban Egressy szövegének a nehezessége volt, amire már a kezdetektől fogva panaszkodtak énekesek és kritikusok egyaránt. Egressy kitűnő dramaturgiai érzékeléssel és színházismereti tudással írta meg a szövegválogát, de költőnek kevésbé volt kiváló, zene és szöveg együttes működését nem mindig oldotta meg jól.

Az Operaház vezetése, Radnai Miklós igazgatóval az élen a szöveg modernizálását Nádasdy Kálmánra bízta. Az általunk ismert kórus- és áriaszövegek nagyrészt az ő művei, noha ahol csak lehetett, minél többet megtartott Egressy szövegének fordulataiból, ötleteiből, így például a *Meghalt a cselészövő* kórus Egressytől származik. Lássunk egy példát a könnyebb énekelhetőség érdekében tett változtatásról:

Egressy: *„Isten veled hát, / hős bajnokom! / enyim leendesz / túl a síron.”*

Nádasdy: *„Áldjon meg isten, hős bajnokom! / Hű mátká vár rád / túl a síron.”*

A hosszú magánhangzók (áldjon, hű, mátká, vár rád) jobban illeszkednek a dalamívhez és a zene ritmusához.

Az ilyen jellegű átírások nem érintik a mű értelmezési lehetőségeit. Az sem, hogy egy-két ária helyét megváltoztatták. (Például az *Örömré fel, Gara* kezdetű ária Egressynél elválik attól a jelenettől, amikor a királynak megtetszik Mária, az átdolgozásban viszont közvetlenül utána következik, amint Gara egyedül marad a színen. Ez lélektanilag jobban indokolt hely).

Végrehajtottak viszont néhány, az értelmezést nagyon komolyan, alapjaiban módosító változtatást is. Nádasdy Kálmán librettója bizonyos szempontból sokkal harciasabb, keményebb Hunyadiakat mutat, mint az eredeti. Mindjárt a kezdőkórus nem is hasonlít az előzményekre, a hangütése nyíltan ellenséges és fenyegető a királlyal és Cilleivel szemben. Egressynél a Lászlóra váró kórus Hunyadi János halálán kesereg, az elárvult hont siratja, és a vitézek a hon védelmére, a török ellen ajánlják fel kardjukat:

„Hős családod hű barátit / mért hívád ez ősi várba, / hol babéros ősz atyádnak / oly dicső volt végtusája? [...] / Talán ocsúdva már / a tönkrevert pogány, / jó, hogy bosszút vegyen / e gyámtalan hazán? / S hogy semmivé tegyen, / hisz János meghala, / és benne összedült / honunknak védfala.”

A kezdőkórus az átdolgozásban: *„Nem leszünk mi hű kutyái / Árva László fajzatának! / Farkasokkal kél birokra / Vakmerőn, ki minket támad. [...] / E vár Hunyadnak fészke itt, / Az isten óvja Cilleit! / Mert meg nem óvják zsoldosok / ha űzik majd az*

ordasok.” László ugyan, híven idealizmusához, először itt is leterkolja híveit, és rémképnek nevezi sötét sejtéseiket, de amikor előkerül a Brankovics Györgyhöz írott levél, amelyben Cillei a Hunyadi-fiúk megölését helyezi kilátásba, nemcsak szörnyű árulást emleget, mint Egressynél, hanem bosszút fogad: *„Ha él e földön bosszulás, / a bosszú karja én leszek! / Mint egykor isten ostorát / rettegték minden nemzettek.”*

Az átdolgozott kezdszöveg a hatalmi harc közepében, in medias res indít, nem fokozatosan építi föl a Hunyadiak elszánását, hanem azt érzékelteti, hogy eleve készek akár az összecsapásra is a királlyal és Cilleivel (ami valószínűleg hívebben is idézi fel a témául szolgáló történelmi helyzetet), és László is magabiztos, katonás jellemként, hívei elszánt vezetőjeként jelenik meg: *„Te igazságos ég, te halld a szónk, / Mi eltiporjuk ezt az árulót!”*

Hol vagyunk már Tóth Lőrincnek a király jószágát magasztaló Hunyadi Lászlójától! A kezdőjelenet nem mutatja ugyan pártütőknek a Hunyadiakat (ami Cillei és Gara vádja lesz ellenük), de a király iránti rokonszenvnek szikrája sem látszik rajtuk.

Az erőteljes kezdszöveg az egész opera atmoszférájára kihat. A cselekmény logikájának is jót tesz: a bosszúfogadalommal záruló indítás sokkal csattanósabban alapozza meg például a király kíséretének kizárását és a két had veszekedő kórusjelenetét, mint Egressy vitézeinek borongása.

László bajnoki képének további erősítésére szolgál, hogy Nádasdy kivágta a műből Garával való beszélgetését. Gara csak utólag, a királynak mondja, hogy László elment hozzá a (szerinte) pártütési tervvel, vagyis nem látjuk-halljuk a színen Lászlót

EREDETI UJ OPERA

Erkel F. javára.

PECZ UR **VENDEG**

NEMZETI **SZÍNHÁZ**

Béret **SZÜBES**

Pest, Szombathely, Január 27-én, 1844.

ERKEL FERENCZ javára.

ELŐSZÓR:

Hunyadi László.

Eredeti nagy opera 4 felv. Írta Egressy B. zenéjét a JUTALMAZANDÓ. Az új ötletek Podhránszky F. főruhátárnok felügyelése alatt készültek.

Első szakasz: CILLEI HALÁLA. Személyei:

V. László, király	Havi	Hunyadi László	testvérek	PECZ
Cillei Ulrich, Aorományzó	Füred.	Hunyadi Mátyás		Eder Luiza
		Rozgonyi, királyi hadnagy		Egressy Benj

Főurak, királyi kíséret, Zsoldosok, Nép. Történk: Nándor, 1456.

Második szakasz: KIRÁLYI ESKÜ Személyei:

V. László, magyar király	Havi	Egressy Benj.	Hunyadi János övegye	Schodolák
Gara, nádor	Udvarhelyi M.	László	Hai	Pi CZ.
Mária, leánya	Molnar Leopoldus	Matyás		Eder Luiza.
		Egy helyg		Hübennidőse

Nemesek, Hölgyek, Kíséret. Történk: Tem svárt. 1456.

Harmadik szakasz: ÁRMÁNY Személyei:

V. László magyar király	Havi	Hunyadi László		PECZ.
Gara, nádor	Udvarhelyi M.	Hunyadi Mátyás		Eder Luiza.
Mária, leánya	Molnar Leopoldus	F. Ádám, Katonák, Történk hely: Buda, 1457.		

Negyedik szakasz: VERPAD Személyei:

Gara, nádor	Udvarhelyi M.	Erdősi, Hunyadi János övegye	Schodolák
Mária, leánya	Molnar Leopoldus	Hunyadi László, fia	PECZ
	Kíséret, Nép, orok, Bakó, Történk: Buda.		

PECZ ur a po sori színházról, mint vendég: a czimzserzében lesz szerencsés föllépní.

A nagy érdemé köztársaság kezdés mely tisztellett ajánja magáit.

Kérnek a pályát az színházhoz bérlet. Cse. arszágek, hogy színter helyek megtartása iránti reggel 10 óráig rendelkezni lehetnek a színházhoz bérlet. Színház jegyek ára halmozott.

A színház júlia 1-én. Kezdtel 7-edél órákor, vége 9-után.

Ezen opera szövege kinyomtatva kapható Kolosy Gergely pénzeszedőnéleg p. huszasért

Léna Kati K. rendező. Káta Szilvigei, titkár

jóhiszeműen elárulni, hogy mire készül. A kiinduló drámában még oly erős „oláh ebek” motívumnak Nádasdy az utolsó nyomait is eltüntette, se Cillei, se Gara nem mond semmi ilyet az átdolgozásban.

A testvérhazák egyesüléséről szóló megnyegzői kórus viszont változatlan maradt – 1935-ben ennek újra lehetett különleges jelentősége.

A drámától az opera ma játszott formájáig vezető úton a cselekmény egyre szikárabb és lényegre törőbb lett, a jellemek motivációja egyszerűbb és élesebben körvonalazott.

A változások a főhőst, Hunyadi Lászlót érintették legerősebben, aki a dráma sokat tétovázó, a naivitásig jóhiszemű figurájából határozott, vitézi és éppen emiatt az eredetinel sokkal tragikusabb alakká vált, a reformkorban olyannyira várt és vágyott nemzeti opera hőségévé. (A szerző irodalomtörténész, a Szegedi Tudományegyetem nyugalmazott tanszékvezető egyetemi docense, írása a Bajai Honpolgár-estek keretében 2019. május 10-én, az Ady Endre Városi Könyvtárban elhangzott előadás szerkesztett változata.) ■

„Rómában kegyes lesznek hozzátok”

5. rész: Ünnepi események sodrában

Tomaskovity Szabolcs

■ Római tartózkodásom közel három évének tapasztalata mondatja velem, hogy nem feltétlenül szükséges a nevezetesebb események után kutatni, hiszen azok gyakran maguktól találnak az emberre. A múlt év októberében megkezdett, alapképzésen eltöltött utolsó tanévem őszi-téli hónapjai pedig bőven tartogattak számomra olyan ünnepeket és évfordulókat, melyek bár egyetemes jellegűek, mégis egészen különleges mondanivalót nyerne itt, Rómában, illetve Itáliában.

Az első közülük mindenszentek ünnepe és halottak napja volt. E két jeles nap római eredetéről és jelentőségéről egy korábbi írásomban már részletesen szóltam, ezért most inkább annak a bemutatására töreksem, hogyan is töltöttük el ezeket Rómában. Mindenszentek napját – főnnep lévén – főpapi szentmisével ültük meg a szomszédos *Santa Maria Maggiore*-bazilikában, mely a város legfőbb Mária-szentélye, és egyike Róma négy patriarkális bazilikájának. Halottak napjához kapcsolódóan pedig néhányan felkerestük a Tiburtino városrészben található, közismert *Campo Verano*-temetőt. Bár a Falakon kívüli Szent Lőrinc-bazilika közvetlen szomszédságában fekvő területen katakombákat is találtak, a római időszámításban viszonylag újnak mondható temető csak 1812-ben nyitotta meg kapuit. Az új köztemető létrejött az Itáliai Királyság (1805-1814) azon rendeletéhez kötődik, mely kimondta, hogy ezentúl az elhunytakat csak a városfalakon kívül lehet eltemetni. A 83 hektár alapterületű temető mind a mai napig használatos, számos színész, művész, politikus és egyházi előkelőség alussza itt örök álmát. Róma 1943-as bombázása idején a bazilikával együtt a komoly művészettörténeti értéket képviselő síremlékek is megsérültek, napjainkra azonban valamennyit eredeti szépségükben láthatjuk. Éppen ezért a temető egyfajta szabadtéri múzeumként is működik, melybe Róma városa ingyenes és vezetett látogatásokat szervez. Valóban érdemes megtekinteni ezt a festői sírkertet: a XIX. századi monumentális síremlékektől kezdve a napjainkban használatos kriptarendszerek kiismerhetetlen labirintusán át egészen a 38-as parcellában található magyar sírokg.

Szintén ugyanezen a napon, a halottak emlékének szentelt gyásznap alkalmá-

A Campo Verano temető Rómában

ból, kollégiumunk közössége szentmisével emlékezett meg a Germanicum et Hungaricum elhunytjairól, különösképpen azon egykori növendékekről és előljárókról, akik az elmúlt esztendőben tértek örök nyugalomra. A szentmise helyszíne az a *Sant'Apollinare-bazilika* volt, mely 1574 és 1798 között a kollégium széktemplomául szolgált.

A következő említésre méltó nap, mely személyes érintettség alapján is növelte az ünnep jelentőségét, 2019. november 24-én, Krisztus Király vasárnapján érkezett el. Krisztus Király vasárnapjának alapgon dolata szinte egyidős a kereszténységgel, külön ünnepe azonban mégis új keletű. XI. Piusz pápa (1922-1939) válaszul az ateista kommunizmus és a szekularizmus látható megerősödésére – amelyekben felismerte a Krisztustól és az Egyháztól való elfordulás veszélyét –, az 1925-ös szentévbén, *Quas Primas* kezdetű enciklikájával bevezette *Krisztus, a világmindenség királyának* főünnepét. A római Pápai Német-Magyar Kollégium negyed- és ötödéves papnövendékei hagyományosan ezen a vasárnapon részesülnek a lektori és akolitusi, azaz a felolvasói és – talán a legegyszerűbben megfogalmazva – az áldoztatásra feljogosító szolgálatban, valamint az admisszió szertartásának keretében ünnepélyesen kifejezik szándékukat a papságra, majd az illetékes egyházi hatóság felveszi őket a diakonátusra (szerpapságra) jelöltek sorába.

Az idei tanévben az avatásokat mons. *Domenico Sigalini* nyugalmazott palestrinai

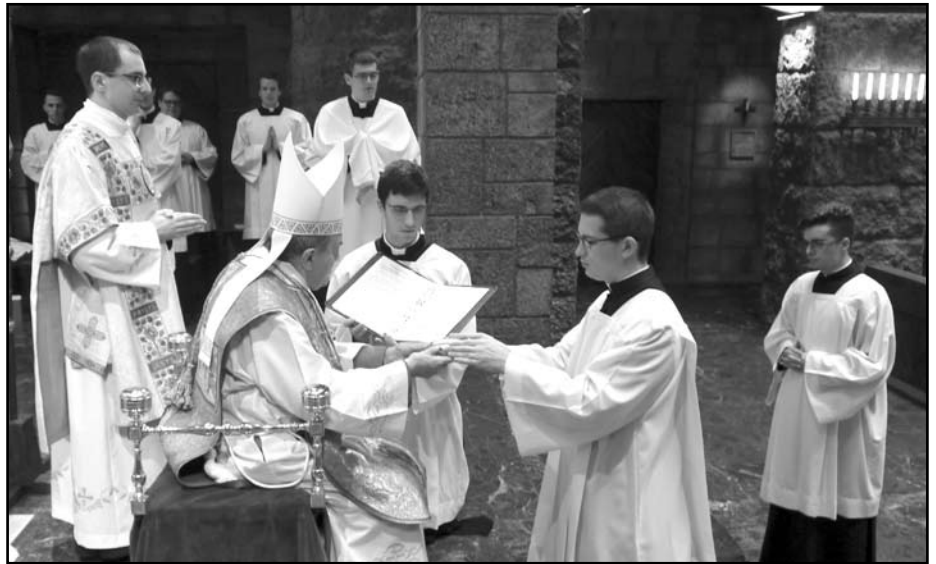
püspök végezte a kollégium Kanízusz Szent Péter-templomában. A püspök úr különösen kapcsolódik a kollégiumhoz, hiszen a Germanicum vidéki háza, San Pastore már a szomszédos Palestrinai Egyházmegyéhez tartozik, melynek Sigalini püspök 12 éven át volt főpásztor. Ebből az alkalomból a lektoravatás és az admisszió szertartásában négy, alsóbb éves magyar növendéktársam részesült, míg az akolitusi megbízatást – négy külföldi társammal együtt – egyedüli magyarként nyerhettem el.

December 6-a Szent Miklós napja. A karácsonyi kirakatokból vagy éppen a reklámokból közismert Mikulás mesés alakja mögött igen nehéz felismerni napjainkra a valódi *Szent Miklóst* (270-343), a kisázsiai Myra püspökét, aki, ha kellett, megajándékozta az ínségben szenvedőket, ugyanakkor attól sem riadt vissza, hogy a niceai zsinaton (325) felpofozza a Jézus Krisztus istenségét tagadó vitapartnerét, Áriust.

Ha az igazi Mikulással szeretnénk találkozni, nem Lappföldre, nem is Myrába, hanem a dél-olaszországi Bariba kell utaznunk. Így tettem én is társaimmal együtt, amikor a szentéletű püspök emléknepjéhez kapcsolódóan felkerestük Puglia tartomány székhelyét. Az Adriai-tenger partján fekvő várost még az illírek alapították egy kis félszigeten, melyen ma az óváros áll. Jelentősége a római korban nőtt meg, amikor a birodalom egyik fontos kikötője lett. Később a longobárdok, a szaracénok és a bizánciak birtokolták, majd a normann hódításokkal a Szicíliai Királyság része lett. Amikor a település elveszíteni látszott közigazgatási

jelentőségét, a középkori gyakorlat szerint egy szent pártfogásától remélték a város további hírnevének biztosítását. Így 1087-ben 62 tengerész Myrából Bariba hozta (avagy „eltulajdonította”) a világszerte nagy tiszteletnek örvendő Szent Miklós ereklyéit, ezzel a város egyike lett Európa legjelentősebb keresztény központjainak. Bari virágkora a XVI. századra tehető. A város egészen XIX. század elejéig a középkori falak közé szorult, majd a nápolyi király rendeletére új, rácsos utcahálózatú városnegyed született. Napjainkban Puglia legjelentősebb gazdasági központja és kikötője, Nápoly után pedig Dél-Olaszország második legnagyobb városa.

Bari számos látnivalója közül kétségtelenül a legjelentősebb a Szent Miklós-bazilika, melyet azzal a céllal építettek fel 1087-1197 között, hogy méltó hajlékul szolgáljon Miklós püspök ereklyéinek. Az épület különlegességét adja az erre a régióra jellemző, bizánci és szaracén hatást tükröző, ún. apuliai román stílus. A bazilika egyik oldalkápolnáját számos ereklye ékesíti. Többek között itt láthatók annak a fa ládának a maradványai is, melyben 1087. május 9-én Bariba érkeztek Szent Miklós csontjai. Miklós püspök ráccsal elfedett sírja az altemplomban található. Az őt övező tisztelet szinte kézzelfogható, hiszen ottjártunkor is számos, leginkább ortodox hívő kereste

A szerző (jobbra középen) immár akolitussá avatva

fel a zarándokhelyet. Mivel Szent Miklós az ortodoxok kiemelkedő alakja is, nagy számukra való tekintettel külön kápolnájuk van az altemplomban, ill. a város utcátláíin orosz nyelvű felirat is szerepel. Miklós püspök alakját ezért sokan úgy értelmezik, mint az 1054-es nagy egyházszakadással különvált nyugati és keleti kereszténység közti kapcsot. *Ferenc pápa* a kapcsolat javítása iránti elköteleződéséről tett tanúbizonyságot, amikor helybenhagyta *Kirill orosz pátriárka* kérését, és 2017-ben hoz-

ták fel. Az orvostudomány is értetlenkedve áll a mind a mai napig tartó csodás jelenség előtt. Minden év május 9-én, az ereklyék megérkezésének évfordulóján gyűjti össze a sírt őrző domonkos rend előljárója a szent mannát, melyből a hívek is vételezhetnek egy keveset. Legnagyobb meglepetésemre múzeumi látogatásom során egy magyar vonatkozásra is felfigyelhettem: *Árpád-házi Szent Erzsébet* (1207-1231) ereklyéjének 1344-ben készített gótikus tartóhára.

December 8-án újra nagy napra ébredtünk, a *szeplőtelen fogantatás főünnepére*, mely a rómaiak szívében különleges helyet foglal el. Ilyenkor az egyház a Boldogságos Szűz Mária emlékezetét üli, akit Isten különleges kegyelméből, Jézus Krisztus érdemeiért az eredeti bűn minden foltjától megóvott. A *XII. Piusz pápára* (1939-1958) visszamenő szokás szerint ezen a napon a mindenkori pápa felkeresi a római Mignanelli téren 1857-ben felállított Szeplőtelen Fogantatás-oszlopot, hogy ott Róma népével együtt köszöntse az „eredeti bűn nélkül fogantatott” Szűzanyát. A közel 12 méter magas márványoszlopot még maga *IX. Piusz pápa* (1846-1878) állíttatta fel annak emlékére, hogy 1854-ben ünnepélyesen kihirdette a szeplőtelen fogantatás hittételét. Az ünnep alkalmából számos koszorúval és virággal halmozzák el az oszlop talapatát, egy koszorút azonban egészen magasra visznek: a római tűzoltóság 1923 óta külön koszorút ajánl fel a szeplőtelen fogantatás tiszteletére, melyet az oszlop tetején látható Mária-szobor karjára illesztnek.

Decemberben Rómát is uralma alá vonta a karácsonyi készülődés láza: a forgalmas utcákat és kirakatokat feldíszítették,

A Szeplőtelen Fogantatás ünnepének tiszteletére állított márványoszlop a Mária-szoborral

zárójárult ahhoz, hogy egy bordaereklyét a közel 3000 kilométerre fekvő Moszkvába szállítsanak kultikus tiszteletadás céljából, ezzel 930 év után először mozdítva el a szent maradványainak egy részét nyugvóhelyéről.

Érdeemes megtekinteni a bazilika melletti múzeumot is, melyben a római, normann emlékeken túl fellelhető a Szent Miklós csontjait Myrából Bariba szállító 62 tengerész nevét megörökítő pergamen. További különlegességet jelentenek azok a XVIII-XIX. századi festett üvegek, melyekbe a csontokból szivárgó gyógyhatású ún. „szent mannát” fog-

a templomokban különleges betlehemeket építettek. Mindez illendő is a betlehemállítás hazájában, hiszen az elsőt maga *Assisi Szent Ferenc* (1182-1226) készítette el Greccióban. *Szent II. János Pál pápa* (1978-2005) óta pedig a Vatikánban is hagyomány, hogy a Szent Péter téri obeliszk mellé karácsonyfát és betlehemet állítanak fel. 2019 karácsonyára mind a 26 m magas vörösfenyő, mind a tiroli stílusban elkészített betlehem Észak-Itáliából érkezett. A nem mellékesen teljesen fából készült betlehem a helyi karácsonyi hagyományokat idézte: egyrészt a betlehemi barlangot tárta a szemünk elé a szent családdal, másrészt bemutatta egy tipikus alpesi pásztorkunyhó mását, a hétköznapi munkájukat végző

egyszerű emberekkel. A betlehem egészét – a 180 centiméter magas faragott figurákkal együtt – Scurrelle város kézművesei készítették önkéntes munkával.

Aki jobban el szeretett volna mélyülni a betlehemállítás gazdag hagyományában, vagy egyszerűen csak nemzetközi kitekintést szeretett volna nyerni a különféle alkotásokra, annak mindenképpen érdemes volt megtekintenie a Vatikán közelében nyílt *100 betlehem* című kiállítást. Az itt bemutatott 130 betlehem a világ 30 országából érkezett, közülük 18 db Magyarországról, mely az idei évben hazánkban megrendező Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra való tekintettel a kiállítás megnyitó díszvendége volt. Ezen a Szentatya is részt

vett, akit magyar betlehemes gyerekek köszöntöttek. Én csak később, közvetlenül a karácsonyi hazautazásom előtt jutottam el a mesebeli kiállításra. Nagy értékű és különleges betlehemeket láthattam: a XVIII. századi klasszikus, nápolyi iskola alkotásaitól kezdve az interaktív, mozgó betlehemeken át egészen a korallból vagy tésztából készített jászlakig.

Különösen megragadta a figyelmemet a kiállítás legkisebb darabja, a villanykörtebe épített betlehem, és ha már Barinál szoltam a magyar kötődésről, kihagyhatatlan, hogy ezúttal említést ne tegyek egy helyiről: a bajai *Tóta Anna* kenderművész textil betleheme is helyet kapott a magyar alkotások között. ■

Néhány szó Molnár Attila fotókiállításához

M. J.

■ *Molnár Attilát* – vagy ahogy a baráti-ismeretségi körében mindenki ismeri, *Ducit* – a gimnáziumi években ismertem meg. A sport iránt elkötelezett fiúk akkor is hamar megtalálták egymást, ha történetesen nem egy osztályba jártak, mert a délutánok jelentős részét töltöttük el focizással vagy kosárlabdázással. Duci pedig mindkettőben elég jó volt általános iskolás kora óta. A közös sporttevékenység során azonban sokat meg lehet tudni az illető egyéniségéről, jelleméről; még akkor is, ha valaki direkt módon viszonylag keveset árul el önmagáról. Számomra hamar kiderült, hogy a nem különösebben beszédes, de finom, kesernyés humorú Attila (akiről elég sokáig azt hittem, hogy Jozsónak hívják, ugyanis mindenkit így szólított) igen érzékeny, a részletek iránt fogékony, segítőkész, finom lelkű ember. Azt történetesen nem tudtam róla, hogy a fotózáshoz is ennyire ért (talán azért mert ez a hobbija csak később vált a szenvedélyévé), így aztán amikor első, még szűkebb körű bajai kiállításáról értesültem, még ellenőriznem kellett, hogy ugyanarról a Molnár Attiláról van-e szó, akit én már vagy negyedszázada ismerek. Egyvalamiben azonban biztos voltam: bárki legyen is a Gemenc csodáit megörökítő fotós, attól a Honpolgár számára is fényképeket szeretnék kapni. Így aztán büszkén mondhatjuk, hogy a *Bajai Honpolgár* közölt már galériát is tőle, sőt, számos címlapunkat is neki köszönhetjük. Ezek a képek olyan részleteket mutatnak meg az egyébként mindenki által ismert környezetből, amelyeket a hétköznapi halandó aligha vesz észre, és talán türelme sincs kivárni, amíg a táj vagy az épített örökség ennyire megnyílik előtte. Képeinek többsége éppúgy nem

harsány és hivalkodó, ahogy alkotójuk maga sem az, viszont tele vannak árnyalatokkal, az apró részletek szépségeivel, és így a látvány – amint a tárlat címe ígéri – már valóban nem mindennapi csodákat nyújt a számunkra. Pedig a képek nem a világ túlsó felén, egzotikus tájakon, hanem a közvetlen közelünkben készültek. De talán épp ezzel ébresztenek rá arra, hogy milyen szép helyen is élünk, milyen csodálatos adottságai vannak városunknak és környékének.

A kiállító magáról így vall: „1972-ben születtem Baján. Közgazdászként végeztem 2000-ben, 16 évig éltem és dolgoztam Budapesten. A nagyvárosnál azonban sokkal többre értékelem a mi kis városunkat. Mindig kötődtem a városhoz: akkor is, amikor egyetemre jártam, és abban az időszakban is, amikor Budapesten éltem és dolgoztam. A fotózás régi hobbi, mindig is szerettem kattintgatni... Először csak a családi kis kompakttal, aztán már a picit komolyabb, saját géppel, de az igazi »fertőzés« 2005-ben történt, amikor kölcsönkaptam egy IGAZI, tükröreflexes Canon 300-at. Ekkor kezdtem el megismerkedni picit közelebről a technikai alapokkal. Itt még minden gombnyomásnak »tétje volt«, mert ez még filmes gép volt. Sok, számomra kedves képem van ebből az időszakból – noha ma már rengeteg »bakit« látok rajtuk. Haladva a korral, én is a digitális verzióra váltottam, így szép sorban próbáltam ki a 300D-t, a 40D-t, és most az 5D-t nyúzom már jó ideje. (A Canon márkához viszont hű maradtam.) A fényképezés terén leginkább *Daróczi Csabát* csodálom, aki főleg a *Kiskunság* szépségeit örökíti meg.

A sok-sok téma közül, amelyekkel próbálkoztam, a természetfotózás került a legközelebb hozzám. Rengeteg új élményt adott

a Gemenc, a környezetünkben található sok-sok erdő, tó... És természetesen a Sugovica is. Hihetetlen szerencse, hogy városunk szívében ilyen természeti kincs van! Így ha az embernek egy nap akár csak egy-két órányi szabadideje van, akkor is gyönyörű képeket készíthet, főleg napfelkelte és naplemente idején. (Legalábbis nekem ezek a kedvenc időszakaim.) A kiállítás címének keresése közben is ezt próbáltuk szem előtt tartani. Azt, hogy ez a rengeteg »csoda« nap mint nap itt van előttünk, csak egy picit rá kell hangolódni, és máris rácsodálkozhatunk erre a sok-sok szépségre. Hál' Istennek, egyre többen vagyunk már így (akár fotósok, akár csak természetkedvelő emberek), és egyre több embert »fertőzünk meg« ezzel a hobbival.”

Szerencsére ez a fertőzés nem ártalmas, sőt igazából jó lenne, ha minél nagyobb lenne az elterjedése körünkben, mert akkor talán másoknak is örömet szerezhetünk. Akik fogékonyak a szépre, akik a hivalkodó felszín mögött az árnyalt részletekre is képesek figyelni, azok talán képesek felülemelkedni a kisszerű vitákon, és a munkás, gyűlölködő vitákkal terhelt napok árnyékában is találhatnak egy cseppnyi harmóniát. Duci képei nekem (és még sokaknak) ezt a nyugalmat és apró örömeit jelentik, amelyekre mindannyiunknak szüksége lenne. Érdemes bennük elmélyedni!

Molnár Attila képeiből lapunk középső oldalain exkluzív válogatást láthatnak, honlapunkon a kiállítás teljes anyagát megcsodálhatják, ám akit érdekel, a képeket élőben is megtekintheti, hiszen a január utolsó napján nyílt tárlat február végéig látható a Bácskai Kultúrpalotában. ■

Nem mindennapi csodák Molnár Attila fotóin

Lángoló vízfal

Átkelés a Dunán

Az utolsó levelek

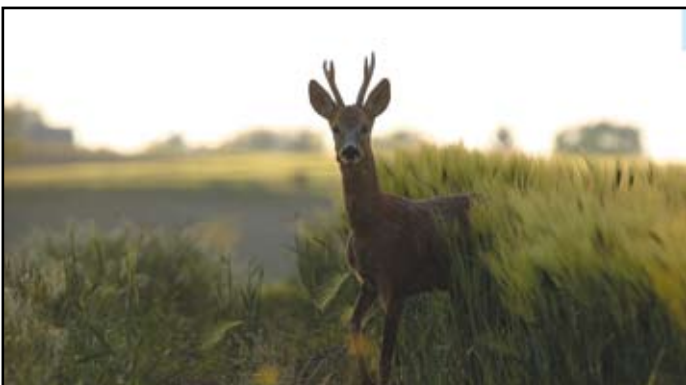
Egy ifjú vadász

Játék a hóban

Jóllakott mókus

Kíváncsi őzbak

Landolás

Mákvirágok pipacssal

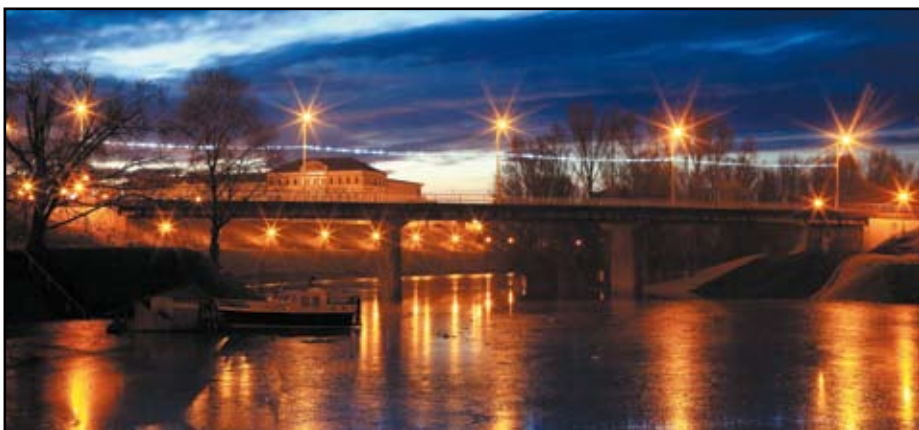
Ragyogás

Szerelem

Toszkán idomok

Ünnepi fények

Alma

Zátony szem

Szív madár

„Az igazi tehetség a kitartás és a szorgalom – nem csak a birkózásban!”

Jagicza Lászlóval birkózósikerekről és reményekről, a 25 éves Armstrong Klubról

■ 2020 elején fennállásának 25. évfordulóját ünnepli az Armstrong Jazz és Rock Klub, városunk ismert rockkocsmája, egyben nagyszerű koncertek és más rendezvények helyszíne. Az évfordulót január végén nagyszabású bulival köszöntötték. Azt talán kevesebben tudják, hogy a működtető Armstrong Bt. ügyvezetője, JAGICZA LÁSZLÓ egykor igen eredményes, válogatott birkózó volt, manapság pedig vendéglátós feladatai mellett edzője a bajai birkózóknak, akik az utóbbi időben egészen kiemelkedő eredményeket szállítottak, és edzőjük szerint ez talán csak a kezdet... Interjúnkban – amelyet stílszerűen az Armstrongban készítettünk – nemcsak erről, hanem saját életének fontosabb fordulatairól is mesélt.

Mayer János

- Tösgyökeres bajainak számítok, már a szüeim is Baján éltek. Itt nőttem fel, kis kitérők után régóta élek itt, és – bár a jövőt nem látom előre – alighanem itt fejezem be a pályámat. Édesanyám a polgármesteri hivatalból ment nyugdíjba (az iktatóban dolgozott), édesapám pedig a felsőszentiváni takarékszövetkezet vezetője volt. Egy bátyám van, aki szintén birkózott, manapság Dunfalván gazdálkodik, és próbál kötöttségek nélkül élni. A kiscsávolyi általános iskola után a III. Béla Gimnáziumba jártam. A negyedik osztályt már magántanulónként végeztem el, mert ifjúsági válogatott birkózóként Budapestre, a Vasasba kerültem. A sportnak egyébként nem volt komoly előzménye a családban.

- Hogyan találtál rá a birkózásra?

- A bátyámmal szinte véletlenül keveredtünk bele. Szabados Imre bácsi toborzót tartott az általános iskolában, ahová mi akkoriban egyébként délután jártunk, így aztán egy délelőtti edzésre jutottunk el. Nagyon jó társaságba kerültünk, és megragadtam ott annak ellenére, hogy korábban focista akartam lenni. Főleg a kiváló edzők és a családi hangulat fogott meg, és ezt ma is nagyon fontosnak tartom. Az edzések akkor a Legényegylet mára lebontott épületében zajlottak, csak később költöztünk át a Vasvári utcába. Amikor 16 éves koromtól ifjúsági válogatott lettem, és pesti klubok kezdtek csábítani, nagy dilemma is volt elhagyni ezt a közösséget, de a várost is.

- Emlékszel még az első versenyedre?

- Persze. Szinte azt sem tudtam, hol vagyok, annyira izgultam. Ezen a versenyen harmadik lettem, még a vesztes meccs után is úgy éreztem, mintha valami eufóriából, lila ködből léptem volna ki. Talán még azoknak a nevé is el tudnám sorolni, akikkel birkóztam. Az első komolyabb sikeremet egy év után egy tatabányai viadalon arattam, amelyet megnyer-

tem, pedig akkor még egyszerű klottnadrágban és egy kinőtt, levágott orrú tornacipőben versenyeztem. (Ez ma már elképzelhetetlen volna, fel se engednének a szőnyegre.) Utána jöttek sorra a sikerek. Nagyon emlékezetes volt például az olimpiai reménységek versenye, ahol a súlycsoportomban 82 (!) induló volt, így még éjfélkor is birkóznom kellett. Tizenévesen tíznél is több meccset lebirkózni igencsak kemény erőpróba volt. Ma ilyenért alighanem fel is jelentenék a szervezőt kis-korúak veszélyeztetése miatt. De persze ha én ma úgy fejelem ki a tanítványaimat, ahogyan néha velünk tették – és tegyük hozzá, jogosan –, alighanem hamar a bíróságon kötnek ki.

- Mit lehetett tanulni a sportból, az egyesületi létből?

- Nagyon sokat, mindenekelőtt tiszteletet. Itt végképp nem lehetett szemtelenkedni a nagyobbakkal, tiszteltük egymás eredményeit. Sajnos a bajtársiasság egyre kevésbé jellemző manapság. Régen nem kellett külön figyelmeztetni, hogy szurkoljunk a társainak, vagy hogy a szülők ne menjenek haza azonnal a versenyekről, ha a saját gyerekük kiesett, mert azokat a sportársait is lehet biztatni, akik messzebbre jutottak. A mi időnkben ez természetes volt. Próbálunk persze küzdeni a közöny ellen, de nem könnyű, és elszomorító. Egyébként az, hogy valakiből kötött- vagy szabadfogású birkózó lesz, alapvetően az edzőjétől függ. Több ismert, világklasszis magyar birkózó (pl. Repka Attila vagy Komáromi Tibor) is a válogatottba bekerülve váltott fogásnemet. Én végül a szabadfogás mellett kötöttem ki, bár a magyar birkózás hagyományosan inkább a kötöttfogásban számít erősebbnek. (Hogy miért, igazából magam sem tudom.) Az orosz, iráni és más birkózóhatalmak edzői egyébként csodálnak minket, magyarokat, hogy ilyen kevés versenyző közül hogyan tudunk újra meg

Jagicza László

újra világklasszisokat kinevelni, holott sem az edzőink, sem az anyagi körülményeink, sem a sportág megbecsültsége nem mérhető hozzájuk. Egy orosz mester szerint mindez valahonnan belülről fakad. Iránban vagy Törökországban már-már istenként tisztelik a legjobb birkózókat – mi ettől sajnos nagyon messze vagyunk.

- Versenyzőként milyen céljaid és eredményeid voltak?

- Természetesen – mint a legtöbb versenysportolónak – a legfőbb célom az olimpiai részvétel volt. Erről végül csak kicsivel maradtam le: az 1992-es barcelonai olimpián a súlycsoportomban én voltam a B csapattag, aki az első számú versenyző sérülése esetén indulhatott volna. (Az olimpián Elekes Endre képviselte a magyar színeket, aki a szabadfogás 68 kg-os kategóriájában végül a 10. helyen végzett.) Szerepeltem viszont Európa-bajnokságon (9. lettem), és volt egy Világ Kupa 4. helyezésem is. Arra is büszke vagyok, hogy birkózhattam a Dél-Korea – Magyarország válogatott mérkőzésén, ahol győztünk, én pedig egy olimpiai bajnok, Park Csang-szun ellen birkózhattam, akitől egy szoros meccsen kaptam csak ki. (Meghajolva meg is köszönte nekem a mérkőzést, ezt akkor még nem is értettem.) És birkóztam a szovjet olimpiai bajnok Arsen Fadzajevvel és az Európa-bajnok német versenyzővel is. Az igazán nagy versenyzőkön hatalmas koncentrációt, győzni akarást lehet érezni, már a szemükből látszik az elszántság és a hit, hogy a meccset nem veszíthetik el. A legna-

gyobb birkózó, akivel találkoztam, számomra az orosz színeken versenyző, háromszoros olimpiai bajnok *Buvajsza Szajtyijev* volt, akit egy mérlegelésen pillantottam meg először. A vékony, nyurga természetével egyáltalán nem tűnt félelmetesnek vagy izmosnak, de amikor a német Európa-bajnokot technikai tussal verte, akkor látszott, micsoda erő van benne. Neki egyébként a testvére, *Adam* is olimpiai, világ- és Európa-bajnok volt, csak ő a csecsen családi hagyományok miatt nem küzdhetett a bátyjával, így magasabb súlycsoportban kellett végigvernie a világot.

Mi akkor nagyjából felerészben a klubunkban, felerészben pedig a válogatottnál készültünk, és persze rengeteget utaztunk. Kis túlzással mondhatom azt, hogy sokáig egy sportszatyorból éltem, és egy hétnél hosszabb időt nem nagyon töltöttem el egyházzal egyazon városban. Hol Tatán vagy Dunavarsányban edzőtáboroztunk, hol versenyekre utaztunk – ha meg semmi ilyen nem volt, jöttem haza Bajára. Ekkor már sportállású versenyzőként kaptam fizetést, papíron az Akkumulátor- és Szárazelemgyárban voltam bejelentve kőművesként, de persze nem kellett maltert keverni, az ott dolgozók némi irigységére mi csak a fizetésért jártunk be ide, a versenyek után pedig további jutalmakat kaptunk.

- Sok edzővel dolgoztál együtt. Kitől tanultál a legtöbbet?

- Még gyerekkoromban *Bán Ferenc* foglalkozott velem, aki nem sokkal később Svájcba távozott. Junior válogatottként aztán egy alkalommal a Genfi-tó partján lévő Veveyben versenyeztem a svájci Grand Prix-n. Itt a bronzéremért egy hazai versenyzővel küzdöttem, és mivel ő volt az egyetlen svájci, aki komoly eredményt ért el, az előző napi újságok is megírták, hogy velem fog birkózni. A verseny napján éppen melegítettem a tó

A világ- és Európa-bajnok, olimpiai ezüstérmes birkózó, Komáromi Tibor társaságában

partján, amikor egyszer csak valaki megvergette a vállamat azzal: „*Lacikám! A nyakadat is!*” Feri bácsi volt az, akit akkor már legalább 7-8 éve nem láttam, de mint kiderült, a kedvemért utazott oda. Miután nagy csatában megnyertem a meccsemet, gratulált, de tréfásan azt is hozzátette, hogy ugyanolyan rosszul mentem lábra, mint annak idején. Jó volt vele sok év után találkozni, és örültem annak is, hogy egyáltalán megismert, hiszen kissrácként látott utoljára.

- Hány országban jártál versenyzőként?

- Pontosan nem tudom, tizenegynéhányban biztosan. Annak idején ez nagy dolog volt, főleg, ha nyugati országban jártunk. Llyenkor vittünk magunkkal pl. szovjet pezsgőt eladni, hogy legyen annyi zsepépzünk, amiből tudunk jófajta csokit vásárolni. Ez így visszagondolva elég szánalmasnak tűnik. Viszont próbáltam a versenyhelyszíneken mindig körülnézni. Ha volt szabadidőm, azt biztosan nem a szállodában töltöttem, hanem szívesen megnéztem, hogyan is élnek arra felé az emberek; még a lépcsőházakba is

bekukkantottam. Semmiképp nem akartam azt, hogy egy-egy városból csak a szállodára meg a sportcsarnokra emlékezzem, hanem valamit tapasztaljak a helyi kultúrából is.

- Mit tartasz versenyzői pályafutásod legnehezebb időszakának?

- Már Barcelona után három évig Münchenben, a Bundesligában birkóztam. A sporttársaimra ott sem lehetett panaszom, de az már nagyon messze volt Bajától. (Nekem néha Budapest is sok volt.) Innen csak negyedévente járhattam haza, és így nem éreztem jól magam. Annyiból viszont szerencsés voltam, hogy a feleségem (*Rutterschmidt Szilvia – M. J.*) nem sokkal korábban, 1992-ben második lett a Magyarország szépe (Miss Hungary) versenyen (amellyel ő közismertebb lett, mint én az egész pályafutásommal), így viszont együtt mehettünk ki, s miközben én birkóztam, ő a modelliparban tudott dolgozni. Biztattak minket egyébként a maradásra, de engem a komoly fizetésajánlatok ellenére sem vonzott, hogy azzal feküdjek le esténként, mennyit kell még aludnom addig, míg hazamehetek. Pedig akkora fizeteskülönbségek voltak akkor, hogy szinte kéthavonta vehettünk volna lakást Baján a keresetünkből. Sváb lányként a feleségem talán könnyebben maradt volna (neki rokonai is éltek Németországban), de végül hazatértünk, bár azt még nem nagyon tudtuk, mihez fogunk kezdeni.

- Hogyan lett belőled edző?

- Ez kicsit később dőlt el. 1995 végén költöttünk vissza Magyarországra, utána itthon még elindultam az országos bajnokságon (harmadik lettem), de ekkor már csak hobbi-ból, klubszinten akartam birkózni. Közben elkezdtünk építkezni is, és próbáltam magammal kezdeni valamit. Jártam edzésre, közben kezdtem a vendéglátásba is belevágni. Tudvalevő, hogy edzőnek lenni nem könnyű dolog: kevés a pénz, viszont elég sok távolléttel jár a családtól, és ezt kevesen vállalják.

Akikre az edző a legbüszkébb: a sikeres tanítványok

Akkoriban volt egy kis űr a bajai birkózásban, így beiratkoztam egy edzői tanfolyamra, de úgy éreztem, hogy ezen keveset tanultam, és 2000-tól el is kezdtem edzősködni. Hamar be kellett látnom: ahhoz, hogy edzőként is eredményes lehessenek, be kell iratkoznom a Testnevelési Egyetem szakedzői képzésére. Igazából itt tanultam meg, hogy mit miért is csinálunk, és persze onnan saját korábbi pályámat is kritikusabban láttam. (A szakedzői diploma mellé utóbb testnevelő tanári oklevelet is szereztem.) Olyan csoporttársaim voltak, mint a közelmúltban sajnos elhunyt világbajnok párbajtőrívó Szalay Gyöngyi vagy a labdarúgó Kovács Kálmán. Velük nagyon jó barátságba kerültem, kenutztunk is együtt a Dunán, és egy erről készült fénykép a Gyöngyiről írt könyvbe is bekerült. Tanítani nem kezdtem el a kötelező gyakorlat után, hanem megmaradtam az edzősködéskor és a birkózás népszerűsítésénél. Szerencsére egyre több gyerek jött birkózni, és lassan eredmények is születtek. Azt viszont nem gondoltam volna, hogy sporttörténelmet fogunk írni, pedig nemrégiben megtörtént: tanítványom, Borsos Bálint lett ugyanis Magyarország első szabadfogású főiskolai világbajnoka! S mindezt egy olyan környezetből kinőve, ahol felnőtt birkózásra alkalmas terem és komoly anyagi háttér igazából nincs is. De jó munkával és szellemiséggel így is el lehet valami érne, amire joggal lehetünk büszkéek. Másik versenyzőmmel, Püspöki Patrikkal pedig a strandbirkózó-világbajnokságot hirdették, amire szintén nem volt példa azelőtt, s Iránban – ami a birkózás egyik fellegvára – ő mutatta be a verseny legszebb dobását, amit milliónyi néző láthatott. Sajnos idehaza a birkózók eredményeit nem ismerik és becsülik meg eléggé. Ennyi saját nevelésű felnőtt válogatott kerettag versenyzője talán egy magyar klubnak sincs, mint nekünk. Ebben már legalább egy évtized munkája van. Az viszont jó érzés, hogy az adventi gyertyagyújtásra Bálintot – mint a város egyik legeredményesebb sportolóját – is felkérték, illetve az is, hogy iskolákban élménybeszámolót tarthat, ahol nemcsak a sikerekről, hanem az oda vezető út nehézségeiről és a sport jellemformáló erejéről is tud mesélni.

- Kik akarnak ma birkózók lenni?

- Sajnos egyre kevesebben akarnak sokat gürölni. A birkózás régen inkább a közép- és alsóbb rétegek sportja volt, akkoriban kevés főiskolást vagy egyetemistát lehetett találni a birkózók között. Ma már ez sincs így, de van hová fejlődni. Amióta eredmények vannak, nem kell gyerekeket toboroznunk, sokan jönnek hozzánk, ugyanis a hírünket ismerik. A legjobb toborzás, ha jó edzést tartasz annak, aki lejön, s utána ő magával hozzá a barátját,

Egy sikeres csapat az Armstrong színpadán: a Kelemen Kabátban

barátnőjét is. (Ma már lányok is birkóznak, bár ezt eleinte nekem is nehéz volt megszokni.) S mivel ez nem kötelező tevékenység, hamar lemorzsolódik az, akinek nem tetszik. Kifogásokat, panaszokat mindig tudnánk találni, de a munka a lényeg. Persze az iskolában alaposan megterhelt középiskolás korosztályt nagyon nehéz megtartani. Nekik eleve csak kb. 2-3%-uk sportol rendszeresen, a komoly munkát csak nagyon kevesen tudják vállalni. Emiatt nem is vagyok nagyon optimista ezzel a generációval kapcsolatban. Sok céltalanul tengődő gyereket látok. Engem az sem zavar, ha egy srác azért jön birkózni, hogy jól nézzen ki, csinos barátnői legyenek, mert a birkózás ebben is segíthet – de ez is cél. Nem kell mindenkinek világbajnoknak lennie! Érdekes viszont, hogy régen azt hittem, hogy meglátom a gyerekekben a jövő bajnokait, de ma már egyre kevésbé gondolom így. Épp Borsos Bálint példája mutatja ezt: kezdetben kifejezettem ügyetlen volt, viszont kitartással és szorgalommal pótolta a hiányosságait – neki ez a tehetsége. Ha valaki emellett ügyes és mentálisan rátermett is, akkor abból valami nagy dolog is születhet. De ez nem csak a sportban van így. Nagyon sokféle gyerekkel foglalkozunk egyébként: vannak már óvodások, de sérült gyerekek is, akik nyilván nem azért vannak ott, hogy bajnokok legyenek, de az fontos, hogy jól érezzék magukat köztünk, és érezzék, hogy szükség van rájuk.

- Milyen eredmény lehet a legsikeresebb tanítványaidban?

- Azt gondolom, jó esély van arra, hogy a következő olimpiák valamelyikén (talán még nem az idejé tokiói, bár az sem lehetetlen) lehet majd bajai birkózónak szurkolni. Az viszont lehetséges, hogy az ehhez szükséges utolsó lépéseket már nem bajai színekben fogják megtenni: a sikerhez olyan szintű anyagi biztonság is kell, amit a mi egyesü-

letünk aligha tud nekik megadni. Világszintű sporteredményt ma már csak nyugodt körülményekkel, biztos háttérrel lehet elérni.

- Hogyan kerültél bele a vendéglátóiparba?

- Németországból hazatérve, a sportból érkező nem értettem semmihez, és csak egy érettségim volt. A vendéglátásba véletlenül kerültem, az Árpád utcai egykori EVIG-klubban kezdtem. Ott dolgoztam, amikor megkerestek az akkor már egy éve létező Armstrong ügyében, hogy lenne-e kedvem foglalkozni ezzel is. Korábban itt, a Türr István utca és a Jelky tér sarkán a Bácska Sütőipari Vállalat központja volt, amelyhez egy munkásklub is tartozott. Ennek a helyén, persze jócskán átalakítva nyitotta meg a pincében három alapító az Armstrong Klubot, csak aztán ők hamar összevesztek egymással. Engem Barócs Zsolt keresett meg, hogy nem szállnék-e be mellé társként, de aztán fél év közös munka után más tervek miatt ő is kiszállt. Ezt követően a feleségemmel szövetkeztem, hogy legyen ebben is a párom, és 1996 óta megosztjuk egymással a terheket. Kisebb zenekarok azelőtt is léptek fel itt, de amikor átvettem az irányítást, kicsit bátran felhívtam Deák Bill Gyulát – aki időnként birkózó bulikon is játszott –, hogy nem jönne-e el hozzánk. Ígértem neki egy halászlét, és azt mondtam, hogy olyan pénzt kérjen, amibe nem bukunk bele. A koncertre aztán váratlanul sokan jöttek el (be se fértünk), s ez adott önbizalmat arra, hogy ilyesmibe érdemes belevágni. Ráadásul néhány hónap múlva Hobo hívott fel azzal: hallotta, hogy Bill itt játszott, és ő is szívesen jönne... Aztán szép lassan jöttek mások is, és mára az ország rockzenei életének legnagyobb része fellépett már nálunk. Olyan nagy nevek is játszottak itt a közelmúltban, mint a P. Mobil (a banda 50 éves jubileumi koncertet adott nálunk) vagy az Ismerős Arcok (ők korábban

álnéven is jártak itt), akik ennél sokkal nagyobb helyeket is meg tudnak tölteni, mégis szívesen jönnek.

- *Ilyen típusú kocsmá azelőtt Baján nem volt..*

- Sőt, abban valószínűleg az országban is egyedülálló, hogy 25 éve folyamatosan működik! Zenészek is felvetették már, hogy vajon miért épp Baján maradt fenn egy ilyen hely, és nem egy nagyobb városban. Talán az lehet a titok, hogy az ezredforduló környékén volt az élőzenének egy komoly mélyrepülése, amikor sokan feladták, de mi kitarítottunk a koncepció mellett. A sportban is megtanultam, hogy nem mehet mindig a szekér, de feladni ilyenkor sem szabad. Ma újra sokan járnak koncertekre, és egyes bandák telt házat vonzanak. Persze azt kár lenne tagadni, hogy az *NKA Hangfoglaló Programja* nélkül nehéz lenne egyes csapatok fellépti díját kigazdálkodni. Ebbe a pályázati programba az ország legrégebbi zenei klubjaként kerültünk be. A támogatásért cserébe vizsgálják az előző évek teljesítményeit, és ennek alapján a legjobban támogatott klubok közé számítunk. Persze nem mindenki a gázi miatt jön; vannak, akik eleve szeretnek kisebb klubokban is játszani, mások (mint pl. *Rudán Joe*) pedig afféle hazajáró vendégnek számítanak nálunk. Főleg azért, mert tudják, hogy amit megígérek nekik, meg is kapják. Nekem ez is megtiszteltetés. Eleve nagyon sokféle műfajnak adunk teret, amelyek képviselőit teljesen más közönség látogatja. Nyilván az is számít, hogy – főleg budapesti koncerthelyszínekkel összehasonlítva – nálunk az italárak sem magasak, így a vendégek (zenészek és fogyasztók egyaránt) szívesen jönnek vissza hozzánk.

- *A személyes izlésed mennyire befolyásolja a fellépők személyét?*

- Semennyire. Igyekszem a többség igényeit kiszolgálni, de sokszor kapnak lehetőséget nálunk kezdő zenekarok is. Igaz, ezek közül némelyik mára szép karriert futott be. Amikor pl. a *Magna Cum Laude* vagy a *Paddy and the Rats* bejelentkezett nálam, a nevüket sem hallottam, és őszintén szólva nem is bíztam a sikerben. Viszont olyan bulit csináltak, hogy ennek hírére legközelebb már sokkal többen lettek, mára pedig komoly neveknek számítanak. A *Back II Black* pedig élete első koncertjét az Armstrong színpadán adta, mert félték attól, hogy Budapesten nem tudnak majd mit kezdeni a zenéjükkel. Itt összesen 46 ember látta őket, de nagyszerű buli volt, ráadásul később – már befutott zenekarként – ugyanakkora gáziért adtak koncertet nálunk. (Akkor viszont 9-kor már zárunk kellett az ajtókat, mert többen már nem fértek be.) Épp ezért fordulhat elő, hogy vidékről is

jönnek a nálunk tartott koncertekre egy-egy csapat kedvéért.

- *Visszatekintve az elmúlt 25 évre, mi volt a legsikeresebb rendezvény?*

- Ezt én nem annyira a résztvevők számában mérem, sokkal inkább abból a szempontból, hogy az itt játszó zenészek hogyan élték meg, illetve mennyire nyújtottak emlékezeteset. Az említett *Back II Black* mindenképp ilyen este volt. A 46 ember úgy tombolt, mintha ezer éve ismerne a bandát, de a csapat is példaértékűen viselkedett, már akkor látszott, hogy profi zenekar, akikből lesz valami. Az is nagyon jól esett, hogy a Paddyék lemezének borítóján szerepel, hogy köszönik Jagának és az Armstrongnak a sok segítséget, ők ugyanis klubkoncertek révén építették fel magukat, a nagy fesztiválok és a rádiók csak ezek komoly sikerei után fedezték fel őket. És az is nagy siker, hogy a helyi kiváló zenészek nagyon sok fiataalt neveltek már ki, akik nálunk léptek fel először, de azóta jól ismerik a nevüket.

- *Kerültél kellemetlen vagy nehezen megoldható helyzetbe az évek során?*

- Egy népszerű énekessel – a neve maradjon homályban – előre, telefonon meg egyeztünk a fellépti díjról. Tudni kell azonban, hogy azokban az években elég sokat ivott, és valószínűleg a beszélgetés idején is volt már benne alkohol. Így aztán elfelejtette, miben állapodtunk meg, és a fellépés napján (megint csak részegen) többet követelt rajtam. Miután mára leállt az ivással, sokszor elnézést kért emiatt, amikor pedig ő beszél mások hasonló ügyeiről, én is szoktam figyelmeztetni, hogy ő is viselkedett másként... Olyan tekintetben viszont nagyon szerencsések vagyunk, hogy igazán komoly rendbontás még soha nem történt. Pesti zenekarok ámulva figyelik, hogy nálunk nincsenek kidobók és biztonsági emberek, több mint ezer koncertet tartottunk nagy balhék nélkül. Ide jórészt azonos érdeklődésű emberek járnak, akik kikapcsolódni jönnek, így a hangos szóváltás is ritka. Pedig nálunk aztán igazán testközelből lehet figyelni a zenészeket, nincs külön művészbemutató, mégsem volt baj ebből sosem, viszont olyan közvetlen kontaktus teremthető az előadó és közönség között, amilyen fesztiválszínpadon vagy sportcsarnokokban sosem.

- *Ha kapnál egy hatalmas összeget, amit csak az Armstrongra fordíthatsz, mire költenéd?*

- Egyrészt mindenképpen megnagyobbítanám a színpadot, erre lenne is helyünk. Másrészt akkor szívesen elhoznék ide akusztikus koncertre egy igazi világsztárt,

aki akár stadionokat is képes megtölteni. Ilyet egyébként a *Beatles* vagy az *AC/DC* is csinált valaha, de a P. Mobil sincs rászorulva, hogy ekkora helyeken játsszon, mégis ugyanolyan profizmussal és lelkesedéssel játszottak, mint mások.

- *Az Armstrong hamarosan jubileumi koncerttel ünnepli fennállásának 25. évfordulóját. (Mire az írás megjelenik, ez már lezajlott – M. J.) Mi alapján válogattad össze a fellépőket?*

- Különböző korosztályba tartozó bajai zenészeket szerettem volna meghívni, akik egyrészt ismertek, másrészt színvonalas produkcióval képesek előállni. A *Tükör* zenekar csupa tizenévesből áll, akiknek én nagy jövőt jósolok; a *Long Stepben* együttműködő *Gyuka* (*Gyurosovics Attila*) és *Nagy Imi* helyi rock legendáknak számítanak, de ez elmondható *Stefről* (*Stefánovits Péter*) is, aki fiatal csapatával, a *Metal Daze*-zel fog fellépni. Az est sztárvendége pedig *Szabó Benedek* lesz, akinek a pályája innen, erről a színpadról indult. Bár nem voltak komoly kapcsolatai, a tehetsége révén nagyon magasra jutott, és ma már menő budapesti helyszíneken is csak akkor jutsz be a *Galaxisok* koncertjére, ha előre megveszed a jegyedet; egyesek sajátos szövegvilágát *Cseh Tamásé*hoz mérik. Ő is örömmel vállalta, hogy eljátszik néhány dalt, mert nem felejtette el, mi mindent köszönhet az első armstrongos fellépéseknek.

- *Mit kell a családdról tudni?*

- A feleségemet 1991-ben ismertem meg, és már én javasoltam neki a szépségversenyen való részvételt. Mivel nem tudott angolul (bár németül kiválóan beszél), az országos versenyt nem nyerhette meg, de a második hely is szép ismertséget és modellként jó anyagi lehetőségeket hozott neki. Szerencsére – talán a svábos neveltetésének köszönhetően is – ezt követően sem szállt el magától, és kitartott a „csóró” birkózó mellett, később pedig jó anyuka lett belőle. Kapcsolatunkból két szép gyermek született: 2000-ben a fiunk, 2006-ban pedig a lányunk. (Így is terveztük.) Ma már ők is mindketten birkóznak, nem feltétlenül az eredmények miatt, hanem azért, mert a versenyzésből sokat lehet tanulni, és ez talán a további pályájukat is segítheti. A fiam esetében ez már be is jött, hiszen az ifjúsági strandbirkózó-világbajnokságon elért ezüstérméért kapott pluszpontok révén kerülhetett az IBS-re. Közben a kislányom is korosztályos bajnok és utánpótlás-válogatott lett, de kijelentette: nem akar élsportoló lenni. Én ezt elfogadom; legyen az, ami lenni szeretne, de mindenképp sportoljon. ■

Egy fontos városi közlekedési útvonal, a Damjanich utca felújítása

Sarlós István

■ Baján az 1920-as évek végén mindössze 24 km-nyi közutat fedett kövezett burkolat – dr. Vojnics Ferenc polgármester erről számolt be 1929-es választási beszédében –, ebből az egyik a Szállásváros és Homokváros közötti Damjanich János utca volt. Ez az Erzsébet királyné utcai kereszteződésnél, a Szeremlei utca és a Damjanich utca találkozásánál indult, és a Mátéházi út, Rókus utca, Kálvária utca találkozásáig tartott. Jelentőségét – különösen a kövezés után – tovább növelte a tény, hogy a mátéházi majorságok egy részéből, illetve Bácsbokodról érkezők Szeremle felé ezen az utcán közlekedtek. A Rókus utcában lévő városi kórház irányába tartók is előnyben részesítették a kövezett utat, ezért a Damjanich utca forgalma gyorsan nőtt, és az ezzel járó terhelést az utcában lakók nehezen viselték el. *Welchner Lőrinc* törvényhatósági bizottsági tag kezdeményezésére 1930. február 5-én kérvénnyel fordultak a város közgyűléséhez.

„Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Alulírott Damjanich utcai és környékbeli lakosok az alábbi panasszal, illetve kéressel fordulunk a tekintetes Törvényhatósághoz:

A Damjanich utca, mely összekötő utcája egyfelől a Szerelme-Bátmonostor községcsoport, másfelől Bácsbokod-Mátéháza felé vezető országútnak, s így erős jármű forgalma van. Ezen utcán oly rossz kövezet van, hogy a kocsik azt félve elkerülik, s állandóan mindkét felén kövezetlen, a gyalogjáró mellett hajtának. Ennek, továbbá annak, hogy ezen különösen elhanyagolt utcát évente csak egyszer szokták feltisztítani, az a következménye, hogy télen a kövezeten felgyülemlt sár miatt és a kövezet mellett a kocsifelvágás következtében előállott sártenger miatt az utca egyik feléről a másik felére átjárási képtelenség, nyáron pedig oly rettenetes por ül az egész utcára, hogy az közegészségügyi szempontból tűrhetetlen.

Ezen lehetetlen állapot csak úgy volna megszüntethető, ha a Damjanich utca Szent Antal – Rókus utcai szakaszán rendes kövezet építtetnék ki, és a kövezet melletti útrész pedig duccokkal úgy, mint a Szeremlei utcában a kocsi közlekedéstől elzáratnék.

Tiszteletteljes kérelmünk tehát az, hogy ezen utca kövezete még a folyó évben megoldható nem lenne, legalább a kövezetén kívüli útszelvények zárassanak el a kocsiközlekedéstől,

hogy legalább az utca számos gyerekeinek egészségét erősen veszélyeztető portól szabaduljunk meg némileg.

Baja, 1930. február 5.

Tisztelttel:

Welchner Lőrinc [és még számos olvashatatlan aláírás]

A Damjanich utcai lakosok panaszát többen aláírták mind a törvényhatósági bizottságból, mind a vitési rendből, így az ügy a polgármester számára is megkerülhetetlenné vált. Dr. Vojnics Ferenc polgármester kiadta a mérnöki hivatalnak a panasz kivizsgálását és a tényleges intézkedések megtételére vonatkozó javaslat kidolgozását is. Azt mindenki tudta, hogy az 1930-as év a takarékoskodásról, a városi költségvetésben a kiadási tételek lefagrasztásáról szól, így az utca Szeremlei utcához hasonló stílusú és minőségű újrakövezésére nincs lehetőség, viszont a mérnöki hivatal kidolgozott egy áthidaló javaslatot a közlekedő kocsik kövezett útra kényszerítésére. Gömbvasakkal megerősített beton kerékvetőket terveztek a kövezet szélére elhelyezni, így tartva a szekereket az úton. A polgármesteri hivatal gazdasági udvarában tárolt kerékvetőkből 184 db-ot felhasználva akarták megvalósítani az utca portalanítását. A városi számvevőség a márciusban benyújtott mérnöki javaslatot áprilisban elfogadta, mivel ez sokkal kisebb összeggel terhelte Baja költségvetését, mint az utca esetleges teljes újrakövezése. Május 11-én dr. Vojnics Ferenc polgármester utasította a mérnöki hivatalt a tervezett felújítási és karbantartási munkálatok végrehajtására.

„2625/kg. [közigazgatási] 1930.

Welchner Lőrinc és tsai [társai] kéri a Damjanich utca kerékvetővel való portalanítását és újrakövezését.

Jelenti a mérnöki hivatal, hogy az 1930. évi költségvetésben ezen utca újrakövezésére hitel nincs.

A kerékvetővel való ellátáshoz 184 db. beton kerékvető á. [ára] 7 P. [pengő] = 1288 P. lenne szükséges. Fa kerékvetővel való ellátás

á. 3 P. összesen 552 P.-ért volna foganatosítható. A mérnöki hivatal a beton kerékvetővel való ellátást javasolja, mert annak élettartama szinte örökös.

Jelenti a számvevőség, hogy a Damjanich utca kövezése a f. [folyó] évi költségvetésben programul nem állítatott be, s így a Háztartási alap kiadásai VI. csoport III. fejezet 1. cím 2. rovat 3. arovat alatt hitelösszezből sem történt gondoskodás. Háztartási alap kiadásai VI. csoport III. fejezet 1. cím 2. rovat 4. arovat alatt az úttesttartozékok /hidak, korlátok, támaszfallak, stb./ fenntartására 200 P. hitelösszeg irányoztatott elő, s ezen összeg még felhasználatlan. A mérnöki hivatal jelentését figyelembe véve a hitelösszeg nem elégséges. Ezen felül pedig hitelösszeg nem áll rendelkezésre.

Határozat.

Megbízom a mérnöki hivatalt, hogy a gazdasági udvarban tárolt kerékvető elhelyezésével /184 db./ portalanítsa a Damjanich utcát a Háztartási alap kiadásai VI. csoport III. fejezet 1. cím 2. rovat 4. arovat alatti hitelösszeg terhére 92 P. összeg keretében.

A munkálat házilag foganatosíttassék a szükségmunkások közül fölfogadandó munkásokkal.

A kövezet átrakását, illetve az utca újrakövezését elrendelni fedezet hiányában nincs módomban.

Erről 1. a számvevőséget, 2. a mérnöki hivatalt, 3. *Welchner Lőrinc* th. [törvényhatósági] bizottsági tagot a kérelmezőkkel való közlés végett is értesítem.

Baja, 1930. évi május hó 11-én.

Vojnics s.k. polgármester.”

A Damjanich utca burkolatának 1930-as felújítását a mérnöki hivatal iratanyagában feljegyzés szintjén említik ugyan, de ebből nem lehet biztosan megállapítani, hogy elérte-e a kívánt eredményt. Az utcát terhelő átmenő forgalom fokozatosan nőtt a részleges tehermentesítést jelentő Lökert sor és a Bokodi út összekötéséig, de erre még több mint 20 évet kellett várni. ■

Adatok a Sugovica-híd történetéhez

Nebojszki László

■ Az 1867-ben született megállapodásokkal a Magyar Királyság és az Osztrák Birodalom között rendeződtek a kapcsolatok, majd a kiegyezés nyomán létrejött az Osztrák-Magyar Monarchia. Az amnesztiával lehetővé vált a levert 1849-es szabadságharcot követően emigráló magyarok hazatérése, akik Európa fejlettebb részén szerzett tapasztalataikat itthon igyekeztek hasznosítani. Nem volt ez másképpen a Baján született *Türr István* olasz királyi altábornagy esetében sem: bácskai körútján azonnal felkeltették figyelmét az 1802-ben átadott, majd 1854-55-ben meghosszabbított és Bezdántól nyugatra kiépített új torkolattal ellátott Ferenc-csatorna gondjai. A hajóforgalomban gondokat okozó alacsony dunai vízállások miatt – a vízellátás javítása érdekében – a szakértő mérnökök megoldásként a Duna felsőbb részén (Bajánál) kiágazó, a Szurdok-ér és a Baracska-Duna medrének felhasználásával kiépítendő tápcsatornát javasoltak. Az állammal folytatott tárgyalások eredményeképpen a Türr István alapította részvénytársaság 75 év koncessziós időre átvette a Ferenc-csatornát, majd rekonstrukciós és bővítési munkálatokba kezdett. Elkészült a Sztapártól Újvidékig húzódó Ferenc József öntöző- és hajózácsatorna, továbbá a szükséges műtárgyakkal a Baja és Bezdán közötti táp- és hajózácsatorna, hajózhatóvá tették és részben kikötővé alakították a város melletti Sugovica Duna-ágot, valamint átvágták a Kalocsai Érseki Uradalomhoz tartozó Pandúr-szigetet, amelynek északi részén a megegyező nevű major működött.

Az ügynevezett Türr-átvágástól nyugatra fekvő terület elnevezése Nagy-Pandúr-, a keletre fekvő Kis-Pandúr (mai nevén:

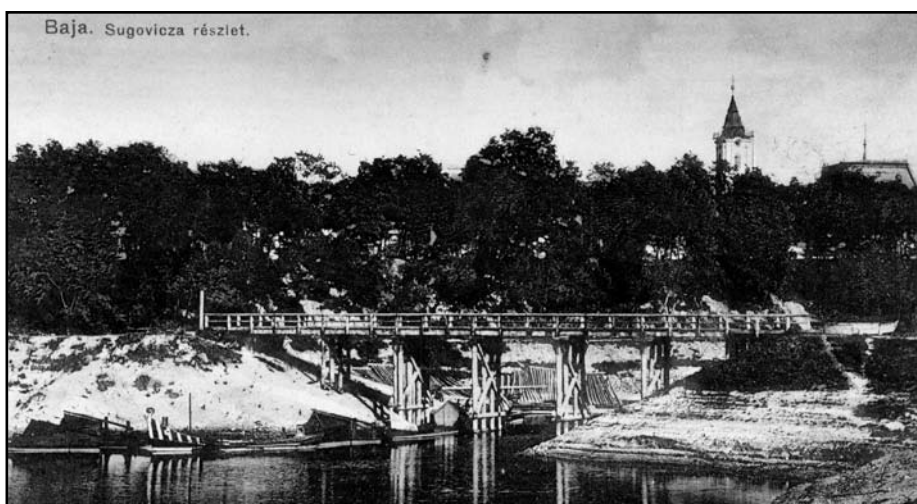
Petőfi)-sziget lett. Utóbbiról – nagysága mintegy 110 hold volt – az uradalom úgy látta, hogy kezelése a jövedelmet meghaladó költségbe kerülne, ezért *dr. Haynald Lajos* kalocsai és bácsi érsek eladta Türr Istvánnak. A Kis-Pandúr-szigetre a Ferenc Csatorna Részvénytársaság a bejárást a jelenlegi híd helyén egy vízáteressel ellátott földtöltéssel oldotta meg. Hamarosan jelentkeztek a vízminőségi problémák: a Sugovica Baja alatti részén a befolyó városi (szenny) vizek komoly közegészségügyi gondokat okoztak, és fennállt az epidémia veszélye. A helyzet kezelésére *„... a szennyvizek elvezetéséről történt rendelkezés és a pöcegödröknek bevezetése a csatornába eltiltatott”* – jegyezték fel a bajai városházán a témában 1916. június 28-án megtartott értekezleten, amelyen történetileg is áttekintették az állapotokat. *(Cikkünk elkészítéséhez a MNL Bács-Kiskun Megyei Levéltár Bajai Fiókleveletárának a város Mérnöki Hivatalának iratanyagát használtuk.)* Ugyanitt írták: *„Az 1892-iki kolerajárványtette ismét aktuálissá a Sugovica-meder kikotrását, melyet a kormányhatóság Baja városnak és a Ferenc-csatorna részvénytársaságnak a költségekhez való hozzájárulása mellett elhatározott. A kotrasi munkálatok a fenti érdekeltek hozzájárulása nélkül fogantatást nyertek, s ez alkalommal a felső elzárás helyén faszerkezetű tolóhidat létesült, melyet később fix-híddal cseréltek ki, miután*

A fa tolóhid

a hajók csak a pandúr-szigeti átmetszésen közlekedtek. A bajai szivattyútelep megépítésével kapcsolatban a bevezetendő 6,0 m³ vízmennyiség biztosítása végett újabb kotrasi műveletekre van szükség, a mely munkálatokra a zombori m. kir. folyammérnöki hivatal tervet készített 2 alternatíva szerint. És pedig vagy a pandúr-szigeti átmetszés, vagy a város alatti Sugovica-ág kotrására. A m. kir. földművelésügyi minisztérium a város alatti Sugovica-ág kotrását határozta el.” A leírataból kitűnik: a vízminőség javítása mellett fontos szempont lett a Deák Ferenc-zsilipnél épült szivattyútelep működési feltételeinek biztosítása, amely a felvizi oldalon a meder keresztmetszetének bővítését, azaz kotrást igényelt. A megbeszélésen részt vett *Jolánkai Vilmos*, a Ferenc Csatorna Részvénytársaság főmérnöke is, aki más témák mellett felvetette a Türr-átvágás (az idézetben pandúr-szigeti átmetszés) felső torkolata elzárásának, új vontatóút kialakításának és a Kis-Pandúr-szigeti hídon történő közlekedés rendezésének szükségességét. Utóbbihoz kapcsolódóan felmerült a híd elbontásának és a forgalom komppal történő fenntartásának lehetősége is.

A víz szabad mozgásának biztosítása érdekében a földművelésügyi kormányzat építtette 1897-98-ban a fa tolóhidat. A faanyagú szerkezet fenntartása folytonos karbantartást igényelt, és költséges volt, ezért a Budapesti Folyammérnöki Hivatal vashíd építését javasolta. *Darányi Ignác* földművelésügyi miniszter 1902. november 18-án kelt rendeletében utasította a hivatalt, hogy a már említett Ferenc József-öntözőcsatorna Újvidéknél meglévő, nyitható vashídjának mintájára készítse el a Sugovica áthidalásának tervezetét. A dokumentáció elkészítésével megbízott *Tellyesniczky János* mérnök elképzelése szerint a három nyílású hidat a bal és jobb parti hídfő, valamint két me-

A hatnyílású fix-híd vagy járomhíd 3,6 méter széles volt

derpillér hordozná. (A hajózó nyílás szabad szélességét utóbbiak között 12 méterben állapították meg.) Vélhetően az előzőekben említett okok miatt – a hajók a Türr-átvágást választották (egyenes és rövidebb volt a másik lehetőségnél, továbbá a parton már megvolt a vontató út) – nem ezt a megoldás valósították meg. Ezen előzmények után 1909-ben épült meg a faanyagú fix-híd, amelyet a későbbiekben járomhídnak is neveztek. Anyaga miatt ennél is kiemelt figyelmet kellett fordítani az állagmegőrzésre.

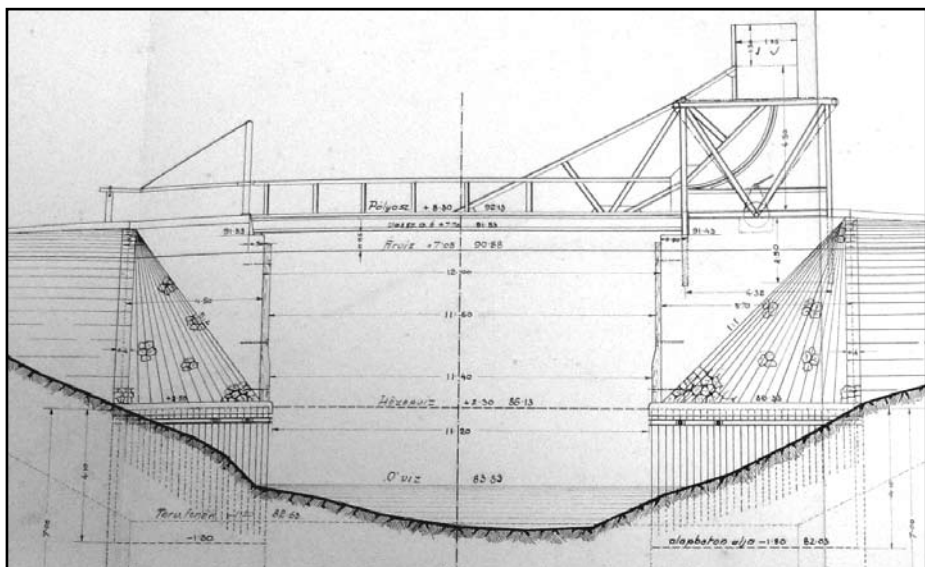
Jösch János mérnök 1917-ben foglalkozott ismét az átjáróval, egyben értékelve a korabeli helyzetet: „Ezen a szakaszon [Baja és Bezdán közötti tápcsatornán – N. L.] azonban a vízi forgalom sohasem tudott a megkívánható mértékben kibontakozni, mert eltekintve egyéb kisebb akadályoktól – Bajánál a Sugovicán létesített fahíd viszonylag alacsony szerkezetével már közepes vízállásnál is tetemesen megnehezíti a hajózást, árvízkor pedig egyáltalán lehetetlenné teszi. Pedig előreláthatólag a vízi közlekedés a jövőben általában mind nagyobb arányokat fog ölteni, tehát a szóban forgó tápláló csatornán is élénkebb lesz és így a sugovicai fahídnak, mint időszakos hajózási akadálynak eltávolítása és más megfelelő szerkezettel való pótlása fölötté kívánatos.

A szóban forgó hídnál olyanok a helyi viszonyok, hogy ott a hajózás igényeinek mindenképpen megfelelő kellő magasságú fix hídnak a létesítése eleve kizártnak tekinthető. Tehát csakis valamilyen nyitható szerkezettel ellátott híd jöhet kombinációba.

A közhasználatban lévő ilyen szerkezetek között legelőnyösebb a Scherzer-rendszerű gördülő híd, mert könnyű és aránylag a legkisebb helyet foglalja el, kezelése egyszerű és biztos, kevés munkaerőt kíván, szerkezete nem igényli a hídfők különleges kiképzését és végül főként az egyéb rendszerű toló- és csuklós hidaknál jóval olcsóbb. A felsorolt előnyökre való tekintettel az O.V.I. [Országos Vízépítészeti Igazgatóság] ezen szerkezet mellett döntött.”

Jösch János a gördülő hidat 12 méter szabad nyílásúra, a hídszerkezet összes súlyát (az ellensúlyként szolgáló beton nélkül) 22 000 kilogrammra, az összes költséget 100 000 koronára tervezte.

A miniszteri rendelet alapján Kvassay Jenő miniszteri tanácsos 1917. október 19-i leiratában a híd költségét a javasolt összeggel jóváhagyta. A terv elkészült, és el is fogadták, azonban a Monarchia egyre komolyabb első világháborús katonai gondjai nemcsak a vázolt terv végrehajtását lehetetlenítették el, hanem a meglévő fahíd felújítását is. Két nappal Baja 1918. november 13-án bekö-

A Jösch tervezte híd a jobb (szigeti) oldalon fogazott ível kapcsolódott, nyitott helyzetben állása teljesen függőleges

vetkező megszállása előtt Vincze Antal, a Budapesti Folyammérnöki Hivatal mérnöke az alábbiakat írta a bajai Polgármesteri Hivatalnak: „A bajai Sugovica-híd pallói annyira korhadtak, hogy az illetékes folyamfelügyelő jelentése szerint a közlekedés rajta veszélyessé vált.

A hivatal már szeptember hó folyamán intézkedett volt a híd kijavítása iránt s azzal Binder János bajai ácsmestert bízta meg; a szükséges faanyag azonban mindez ideig nem volt megkapható, mert a katonaság által le volt foglalva. A feloldás iránt – illetőleg a faanyag sürgős szállítása iránt is megtettük a szükséges lépéseket s a kijavítás meg fog történni.

Felkérem a tek. Címet, hogy a hídon közlekedőket elővigyázatra erről értesítve figyelmeztesse, mert a hivatal esetleges károkért nem fog felelősséget vállalhatni.”

A város szerb megszállás alá került, végül a trianoni békeszerződés ratifikálása után, 1921. augusztus 21-én a magyar katonaság bevonult Bajára. Az időszak iratanyagában (Baja Város Mémöki Hivatalának irataiban) nem találtam a témával kapcsolatos dokumentumot. A téma néhány év múlva került elő ismét, ekkor újra összefoglalták az átjáró történetét: „Amikor a Ferenc-csatorna létesült, a Pandúr-pusztai átvágás miatt a Kis-Pandúr-szigetre való közlekedés érdekében a Baja város alatti u.n. Kamarás-Dunán [városi döntést követően 1923. augusztus 20-tól a Sugovica új neve] új hozzájáró út létesítésének szüksége merült fel. Ezt a hozzájáró utat még 1873-ban a kormánytól kapott engedély okirat alapján a Ferenc-csatorna R.T. egy telekkönyvileg is tulajdonát képező, víz-áteressel bíró földtöltéssel oldotta meg.

Ezen megoldásnak közegészségügyi hátrányai hamarosan jelentkeztek: közvetlenül a város főtere alatt a víz poshadt és döglettessé vált.

Belátván a helyzet tarthatatlan voltát, a földmívelési kormány a helyzeten akként javított, hogy a víz szabad mozgása érdekében a víz-áteresz helyébe 1897-1898-ban kellő méretezéssel egy fából való tolóhidat, majd ennek helyébe 1909-ben egy járomhidat állított be. Ezen híd engedély okirataiban az foglaltatik, hogy: »A híd fenntartásáról mindaddig, amíg az esetleg érdekeltnek át nem adatik, a nagyméltóságú m. kir. Földmívelésügyi minisztérium fog gondoskodni.«

Ez a fahíd az idők folyamán annyira elkorhadt, hogy ma már csaknem hasznavehetetlen, a legnagyobb mértékben közveszélyes és teljes újraépítés szükséges.” – írta 1926. február 16-án keltezett levelében Mayer János m. kir. földmívelésügyi miniszternek dr. Vojnics Ferenc polgármester. Továbbá: „A Ferenc-csatorna a tárgyalásba nem vonható be, mert anyagi ereje alig hasznavehető. A magán érdekeltekkel sincs értelme a tárgyalásnak, mert jelentősebb beruházásra azok is képtelenek. Úgy gondoltam tehát, hogy egyedül a város lehet az, amely a földmívelésügyi minisztériumnak ezt a kötelezettségét átvenni képes és hajlandó. A megoldás módjaként pedig azt tartanám megfelelőnek, hogy a jelenlegi fahíd helyett egy megfelelő vasbetonhíd emeltetnék, amelynek költségeit felerészben viselné a földmívelésügyi m. kir. kormány, felerészét pedig a város. A földmívelésügyi kormány lemondana a hiddal kapcsolatos jogairól, viszont a város átvinné teljes egészben a jövőre a híd fenntartási és megújítási kötele-

zettségét.” – javasolta a folytatásban a polgármester, megjegyezve, hogy az előzetes számítások szerint az építkezés 18 000 – 20 000 aranykoronát tenne ki.

Erre az időszakra már jelentősen megváltoztak a körülmények, hiszen a Ferenc-csatorna vízrendszeréből csupán a Kamarás-Duna-ág és a Baja-Bezdán tápcsatorna 33 kilométeres szakasza (a várostól az új országhatárig) maradt magyar területen. A trianoni békediktátum után állandó vita tárgyát képezte, kinek a kötelessége a Ferenc-csatornarendszer vízzel való ellátása és a vízfő (azaz a Kamarás-Duna dunai torkolatától a Deák Ferenc zsilipig terjedő részének) fenntartása. A Ferenc Csatorna Részvénytársaság tulajdoni megosztásáról a Szerb-Horvát-Szlovén Királysággal folytatott tárgyalások eredmény nélkül zárultak. Ugyanakkor az 1920-as évekre egyre sürgetőbb feladattá vált a Deák Ferenc zsilip felújítása, a tápcsatorna és a Kamarás-Duna kotrása (különösen a dunai torkolati részen), nemkülönben a híddal kapcsolatos teendők. Ezen túl a Baja melletti Duna-ág és -szakasz rendezése további parti és vízi munkákat igényelt, amelyek a két állam tárgyalásain feszültségeket okoztak. A témában a világháború után különösen érdekelt fél lett Baja városa, amelynek fejlődését a kialakult helyzetből adódó csekély cselekvőképesség jelentősen hátráltatta. A Kamarás-Dunával, a tápcsatornával és a műtárgyakkal kapcsolatos koncessziós joggal ugyanis a nagyrészt működésképtelenné vált csatornatársaság rendelkezett, tehát a két állam képviselőivel történő egyeztetés-megegyezés nélkül a város nemigen léphetett előre.

Baja város törvényhatósági bizottsága 1930. december 4-én tartott kisközségi ülésén foglalkozott a Kamarás-Duna rendezésével, amelyben több változatban tekintették át a feladatokat és az azokhoz rendelkezésre álló pénzügyi forrásokat. Mindegyikben előzetesen 80 000 pengőre taksált tétellel szerepelt a „... hídnek a hajózás szempontjából megfelelő újjáépítése, lejárókkal együtt.”, de a terv végrehajtása a többi munkálattal kapcsolatos megállapodásoktól függött.

Az áttekintett iratok között egy 1935. február 8-án keltezett dokumentum foglalkozott még a híddal és a Kamarás-Duna rendezésével, ebben a polgármester az említett témákról beszámolt a városi kisközségi ülésnek. A Tisza és Torontál állami kotrók a város alatti mederszakaszon közel 600 méteres hosszan 40 000 m³ mederkotrást végeztek, és lényegesen javították a közegészségügyileg hátrányos helyzetet. „A város alatti kotrás elvégezhető végéig az elhasználódott, elkorhadt fahidat le kellett bontani és

a nagy kotrótestnek a munkálat idején körülbelül 0 körüli vízállásnál szükséges bevonatásához a város felőli hídfeljáró töltésből is le kellett faragni. Az ily módon kialakult mederszelvénybe a mérnöki hivatal a folyam-mérnöki hivattalal egyetértőleg egy 35 fm szabadnyílású és 5 m széles

és a réginél 2 méterrel magasabb pályaszintű ívhíd általános tervét készítette el és ennek alapján nyilvános versenytárgyalást hirdetett részlettervezésre és a mélyépítő vállalkozók által szabadon választható kiviteli megoldásra, különös tekintettel arra, hogy egy speciális és nagy gyakorlati tudást igénylő feladatról volt szó, melyet véleményünk szerint a részlettervet készítő elméleti, azaz statikus szakértő és a kivitelező mélyépítő szakértő együtt tudott volna legjobban és leggazdaságosabban megoldani, amint ez külföldi államokban szokásos.” – áll Vojnics jelentésében. Azonban a versenytárgyalási hirdetményt – amelyre 28 vállalkozó bejelentkezett – miniszteri rendelet alapján visszavonták (ti. a kiírás módja a Közszállítási Szabályzat előírásába ütközött). A polgármesteri jelentést a kisközségi ülés tudomásul vette, egyúttal felhatalmazta, hogy a témában kompetens szakértőkkel tárgyaljon, és megállapodjon a hídtervről, amelynek kivitelezési költsége nem haladhatja meg a 48 000 pengős hitelkeretet. Ha ez sikertelen lenne, akkor a városi közgyűlés szerint új fahídnak kell készülnie.

Ezek után az alábbiak szerint sikerült előrelépni: „A szóban forgó munkálat végrehajtásához szükséges terveket és részletes versenytárgyalási kiírási műveletet Baja thj. város 2.513/kg. 1935. sz. határozata értelmében és megbízásából Sávolgy Pál okl. mérnök készítette. A m. kir. földmivélsügyi minisztérium 15.412/V. B.1 – 1935. sz. rendeletével hozzájárult, hogy a terv alapján létesítendő híd költségei a Kamarásduna rendezésére Baja városnak már korábban kiutalt államsegélyből fedeztessenek.”

A versenytárgyalást 1935. június 24-én hirdették meg, majd július 23-án tartották: határozata szerint 39 657 pengő 27 fillér ajánlati végösszeggel a bajai Szöges János építésmérnök kapott megbízást a híd megépítésére. (A jegyzőkönyv szerint négy ajánlat érkezett, közülük a pénzügyi szempontból

Az elkészült betonhid hosszú ideig egyik meghatározó eleme volt a bajai városképnek

legelőnyösebb nyert.) A vállalkozó a munkát a város felőli hídfő szádfalazásával és alapgyödrének kiemelésével szeptember 7-én kezdte meg, a cölöpözési munkák október 25-én, a vasbeton-munkák november 28-án fejeződtek be. A szigeti oldalon ugyanezen munkálatok szeptember 13-án kezdődtek, és december 18-án értek véget. A háttöltések és a csatlakozó kúpok mindkét munkaterületen a következő év áprilisának végére készültek el. Mindeközben szeptember 14-én először a szigeti oldal mederpilléreinek munkálatai kezdődtek el, majd néhány nappal később a város felőli oldalival folytatták, és gyakorlatilag 1936. január elejére jutottak el -6,90 méterig mindkettővel. Egész télen folyt a vasbeton felszerkezet állványozása, zsaluzása és a vasszerelés: ezeket március 17-én fejezték be. A folytatást a felmenő szerkezet, majd a kocspálya és a gyalogjárda betonozása jelentette. Az 1936. május 13-14-én megtartott próbaterhelés kedvező eredménye után a hidat ideiglenesen átadták a forgalomnak. A 9,0 + 16,0 + 9,0 méter szabadnyílású vasbeton hídon a kocspálya 3,2 és két oldalon a gyalogjárdák 0,92 méter szélességűek lettek.

Az 1970-es évek végére a híd állapota, kis teherbírása és áteresztőképessége miatt egyre kevésbé tudta kielégíteni az igényeket. A Hunyadi Mátyás tervezésében és a Hídepítő Vállalat kivitelezésében 1982-ben elkészült új műtárgy nyíláshossza 30,0 + 30,0 + 30,0 méter, míg pályaszélessége 2,2 + 8,0 + 2,2 méter lett. A hídfők és a két mederpillér alátámasztásában előfeszített és előre gyártott tartók alkotják a felszerkezetet. Azóta is ez a híd szolgálja a közúti forgalmat Baja belterülete és a Petőfi-sziget között. Új elem a turisztikai fejlesztéseknek köszönhetően 2015-ben átadott, a Petőfi- és a Nagy-Pandúr-szigeteket a Türr-átvágás felett összekötő gyalogos-kerékpáros híd, napjainkban ez a két áthidalás szolgálja a helyi közlekedést. ■

London – Baja mérkőzés a zene hullámain

Szentiványi Gábor

■ Vagy húsz évvel ezelőtt egy bajai újságíró feltette nekem a kérdést: vajon mi fér bele egy hazáját külföldön képviselő nagykövet mozgásterébe? Képviselheti-e szűkebb pátriáját is?

A kérdés jogos, hiszen egy nagykövet alapvetően hazája általános érdekeit képviseli külföldi állomáshelyén, fő feladata a magyar politikai, gazdasági, kulturális törekvések előmozdítása, az országimázs építése, Magyarország jó hírnevének erősítése. Néha előfordul, hogy az országosnál magasabb szintű képviseletet is el kell látnia. Ilyen volt például, amikor az évtized első felében ún. *contact point embassy*-ként hazánk látta el két éven keresztül a NATO képviseletét a semleges Svédországban. De ne kerüljük meg a kérdést: egy nagykövet(ség) repertoárjába sok minden belefér, különösen ha a magyar kultúra külföldi népszerűsítését végzi. És mint jól tudjuk, kultúra nem csak Budapesten létezik, de számos vidéki város, köztük olyan kisebb-közepes városok is, mint Baja, birtokában van olyan képességeknek, amelyekkel különben sem vallunk szégyent.

Hazánk friss londoni nagyköveteként 1997 szeptember elején foglaltam el állomáshelyemet. Még ki sem csomagoltam igazán, amikor két sajnálatos haláleset híre járta be a világot. *Diana* walesi hercegnő tragédiája hetekig uralta a brit- és a világsajtó címlapjait, és első, sajnós igen szomorú hivatali feladatom Magyarország képviseletében a Westminster Apátságban rendezett gyászszertartáson való részvétel volt. Néhány napra rá a világhírű, magyar származású karmester, *Sir George Solti* (*Solti György*) távozott váratlanul az élők sorából. Nagykövetségként az egyik első, „kulturális” jellegű misszióm volt, hogy hazai egyeztetést követően felajánljam az özvegynek a magyarországi temetés lehetőségét, amivel a család élt is, és Solti hamvai a Farkasréti temetőben leltek végző nyugalomra.

Mindezek után talán érthető, hogy egy pozitívabb, vidámabb kulturális eseményen kezdtünk el dolgozni. Kapóra jöttek bajai ismereteim, ugyanis tudtam, hogy kiváló tanárok munkájának köszönhetően a bajai *Liszt Ferenc Zeneiskola* kiemelkedő tehetségű fiatal növendékekkel rendelkezik. Az ötlet az volt, hogy hozzuk össze őket egy megfelelő színvonalú londoni zeneiskola növendékeivel, és adjanak közösen koncertet, meghívott közönség előtt, a „jó címnek”

számító londoni Magyar Nagykövetségen. A szervezésben *Odze György* kollégám, írói munkásságáról is ismert akkori kulturális tanácsosunk vállalt vezető szerepet, de a kiutazók „szponzorálásáért” az azóta sajnos megszűnt Malévnek is utólagos köszönetet mondhatunk.

Kapcsolataink révén a jó nevű, dél-londoni *Croydon High School*-t kerestük meg, amely olyan zenei hírességeket nevelt ki, mint a világhírű csellista *Jacqueline du Pre* (aki később a híres zongorista és karmester *Daniel Barenboim* felesége lett). Az iskola vezetése pozitívan reagált, és örömmel vették, hogy olyan fiatal zeneiskolai növendékekkel találkozhatnak, akiket nem sokkal korábban még a „Vasfüggöny” zárt el a nyugati világtól. A szállásköltségeken enyhítendő, azt is felajánlották, hogy a bajai vendégek a fellépő brit diákok és tanáraik otthonában kapjanak szállást.

A magyar színeket *Pákolitz Andrea* (gordonka) és felkészítő tanára, *Bellyeiné Horváth Györgyi*, illetve *Berta Róbert* (hegedű), valamint a zongorakíséretet adó *Pethő Attila* képviselte. (*Berta Róbert* felkészítő tanára *Lovretity Erika* volt.)

A zenei megmérettetés magyar és brit szereplői előzetesen nem voltak tisztában egymás képességeivel, és a bajai „versenyzők” szerénységét talán fokozhatta, hogy a világ egyik kulturális fővárosának számító metropolis jó nevű zeneiskolájának növendékeivel szerepelhettek egy színpadon. A bajai zeneiskolásokon és tanáraikon tehát nagy volt a teher, a felelősség, az izgalom. Képviselni Magyarországot, a méltán világhírű magyar zeneoktatást, bizonyítani egy magyar kisváros színvonalas zenei kultúráját; szerepelni a világ nemcsak kulturális, de a zene fővárosának tartott Londonban, a magyar nagykövetségen.

A *Croydon High School* ezen a koncerten zongorista növendékeit mutatta be. Kulturáltnak, tisztességesen játszottak a zongora szóló-, illetve négykezes darabjaikat. Helyzeti előnyüket a 4-5 év korkülönbség is növelte. A színpadra lépő bajaiakkal azonban fordult a kocka. Az általuk magabiztos technikai tudással, érzékeny muzikalitással előadott számok (gordonkán *Romberg: Variációk*, *Goens: Tarantella*, hegedűn *Schubert: Impromptu*, *Bohm: Perpetuum mobile*) igazi zenei élményt nyújtva bizonyították tehetségüket, amit a közönség is nagy tapsal nyugtázott. Az egyértelmű siker büszkeséggel töltötte el a kis bajai csapatot, erre a londoniak azért nem számítottak.

A London - Baja zenei mérkőzésen a megérdemelt győzelem a bajai zeneiskolásoké lett. A koncertet követő, baráti hangulatú fogadáson öröm volt hallani a sok gratulációt, a kérdéseket a magyar művészeti oktatásról, és élvezni a sikert. Baja szerényen, de bebizonyította, hogy kulturális szempontból nincs kis város és nagy város, a zenei teljesítmény határokon átnyúlva közelebb hozza egymáshoz az embereket. (Az *Írás Bellyeiné Horváth Györgyi közreműködésével készült, melyért a szerző ezúton mond köszönetet.*) ■

A London - Baja zenei mérkőzésen a megérdemelt győzelem a bajai zeneiskolásoké lett. A koncertet követő, baráti hangulatú fogadáson öröm volt hallani a sok gratulációt, a kérdéseket a magyar művészeti oktatásról, és élvezni a sikert. Baja szerényen, de bebizonyította, hogy kulturális szempontból nincs kis város és nagy város, a zenei teljesítmény határokon átnyúlva közelebb hozza egymáshoz az embereket. (Az *Írás Bellyeiné Horváth Györgyi közreműködésével készült, melyért a szerző ezúton mond köszönetet.*) ■

A *Croydon High School* főépülete

Bajai dokumentumok a Szabad Európa Rádió archívumából 5.

Magánbűnök, közerkölcsök Baján a Rákosi-korszakban

Mayer János

■ Az 1950-es évekre nagyjából lezajlott a gazdaság és a magyar társadalom a sztálini modellnek megfelelő átalakítása. Mindez az addigi létformák teljes átalakulásával, korábbi közösségek felbomlásával és az életszínvonal jelentős csökkenésével járt együtt. A lakosság jelentős része – amely a második világháború alatt is sokat szenvedett – mindennapos létfenntartási gondokkal küzdött, de ezen keretek között is igyekezett volna fenntartani az emberhez méltó élet feltételeit. Csakhogy ehhez a szigorú szabályok, törvények megkerülésére vagy épp tudatos megszegésére volt szükség. Az alábbi dokumentumok – amelyek szintén a Szabad Európa Rádió magyar „disszidensekkel” készített interjúi között maradtak ránk – ilyen bajai túlélési stratégiákat mutatnak be a Rákosi-korszak idejéből.

Változások a Dunán

A Duna Baja életében mindig is kiemelkedő szerepet töltött be; különösen azért, mert sokáig a vízi kereskedelemnek nem volt igazi alternatívája. De legalább ennyire fontos volt a „rég” Baján a halászok és a vízimolnárok tevékenysége is, hogy a víz egyéb szerepeiről ne is beszéljünk. Az 1948 után kialakult politikai keretek alapjaiban átforgalmazták a város szerepét. A halászat, a kereskedelem és a malomipar államosításával a korábban családi keretek között működő tevékenységek a régi formájukban megszűntek, a centralizált ellátórendszer viszont nem volt képes kiszolgálni a lakossági igényeket – de láthatóan a helyben állomásozó szovjet és magyar katonákét sem. Így aztán sokan olyan módszereket is bevetettek, amelyek sem a sporthorgászat, sem a hivatásszerű halászat eszköztárában nem szerepelnek.

Az alábbi beszámoló szerzője maga is szenvedélyes horgász, afféle vízi ember volt, aki jól ismerte a folyó szerepét a bajai életében. (A szöveg itt nem idézett részében a halforgalmazás anomáliáiról is meggyőzően ír.) Az interjú 1954. június 3-án Linzben (Ausztria) készült, adatközlője egy akkor 33 éves szerelő volt, aki 1954. március 8-án érkezett Ausztriába, korábban mindvégig Baján élt. A szöveg angol nyelvű értékelésében megjegyzi, hogy beszámolója megerősíti a szovjetek „halászati” módszereiről szóló más leírásokat, illetve a dunai hajóroncsokkal

kapcsolatos információkat. A teljes eredeti dokumentum – amelynek helyesírási és nagyobb nyelvhelyességi hibáit javítottuk, elérhető itt: https://www.europeana.eu/portal/en/record/2022043/10891_osa_dc76e319_25b1_44ea_9e28_70510891cf43.html?q=Baja+Hungary#dclid=1577718193697&p=7

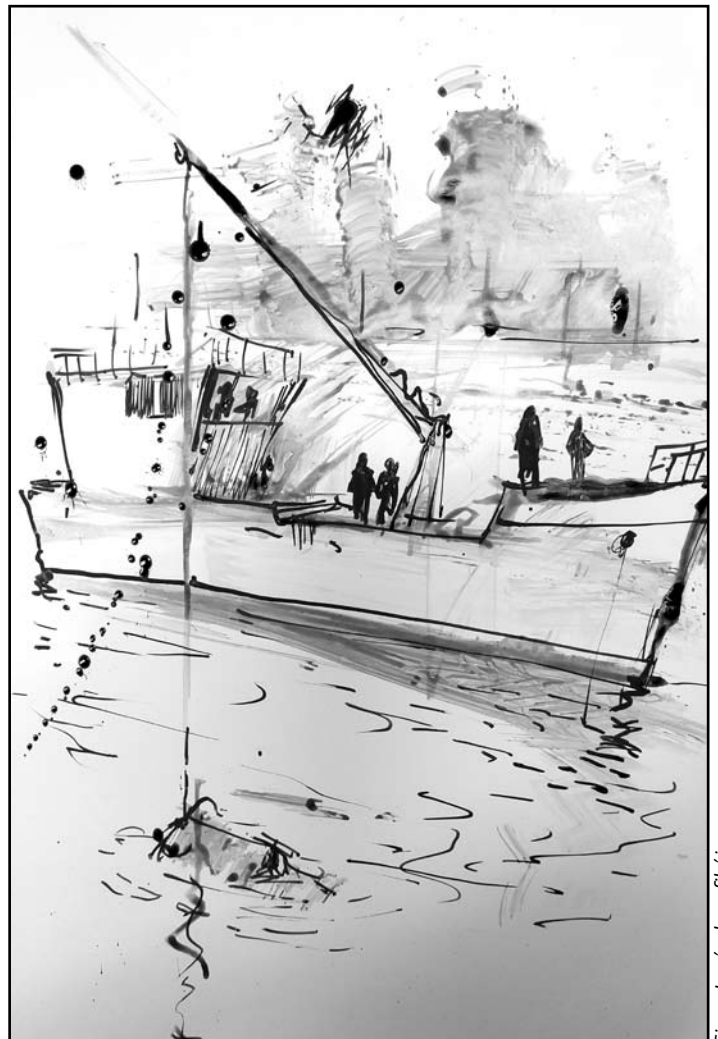
„A bajai lakosság életéhez hozzátartozik a Duna. Igen sok vadevezős lepi el a vizet vasárnaponként, és a bajaiak nagy része szenvedélyes horgász. Az idők változása a Dunán is sok változást hozott. A halállomány katasztrofálisan megcsökkent [sic!]. Az orosz katonák halászati módja nagy pusztítást okozott. A robbanóanyaggal való halászatot azonban a part mellett táborozó magyar alakulatok is űzik. A forrás szemtanúja volt, amikor egy műszaki katona négy töltelet tri. II-t [valószínűleg trinitrotuolról, közismertebb nevén TNT-ről vagy trotilról van szó – M. J.] dobott a vízbe [ott], ahol

a dunai halászok már régóta egy nagy harcsafészket sejtettek. Száz meg száz kisebb, ún. fehérhal emelkedett a felszínre, majd mind nagyobb harcsák, míg végül a szegény harcsa nagypapa emelkedett a felszínre, hassal felfelé, eszméletlenül. A forrás, ki régi horgász, ekkora halat még életében nem látott; mint utóbb kisült, az öreg harcsát a halász kapta.

A megnövekedett hajóforgalom is nagy károkat tesz a halállományban. Zavarja a halakat, nincs nyugalma, és nem tudnak

kellő zsírt magukra szedni. A szabályozás és a kőgátak sem előnyösek a dunai haltenyésztés szempontjából. A mellékvizekben, ahol a halaknak végre nyugalma lehetne, betegség ütötte fel a fejét. A halak hasa tele van piros pettyekkel és sebszerű kiütésekkel.

A múlt év őszén (...) a halászat nem volt kifizető[dő]. (...) Gazdag zsákmányuk csak a roncsemelőknek volt, akik a kihúzott roncsokban pár mázsa halat fogtak. Ugyanis a hajóroncsok igen nyugalmas vadászterület biztosítottak a nagy ragadozóknak. Meghúzódtak a roncsok labirintusában, és innen vetették ki magukat a gyanútlanul úszkáló kishalakra. Mikor a roncsot elkezdték kiemelni, a harcsák és a süllők ijedtükben még jobban elbújtak a roncsokba, és a kiemelés után kint voltak a vízből. A munkások jól tudták ezt, és kevés jövedelmüket bő halászszákmánnyal pótolták. Érthető, hogy a kiemelési munkálatoknál a mun-

Sipos Loránd grafikája

kások lelkiismeretesen figyelembe vették a halászati tényezőket.

A roncskiemelési munkálatok az egész Dunán nagy iramban folynak. A fémhiány rákényszerítette a kormányzatot arra, hogy a még igen nehezen és mélyen fekvő roncsokat is próbálja kiemelni. Baján 6-10 méteres mélységből is húzogatnak fel elmerült hajókat. Folynak a munkálatok egy Bräila nevű román gőzös kiemelésén. A vontatógőzös különösen zsíros falat, mert a gépházában igen sok [fémalkat]rész található. A Móric-szigetnél [helyesen: Móric-szigetnél – M. J.] a bűvárok egy borssal telt slepper [= uszály – M. J.] kiemelésén fáradoznak, az állomással szemben pedig egy újabb vontatógőzös várja, hogy hullámsírából kiemeljék. A bűvároknak igen [nehéz a dolga]. A víz alatt nem látni semmit, és kézzel tapogatózva tájékozódnak. A víz sodrása igen erős, úgyhogy félórás víz alatti munka után a bűvár teljesen kimerülve ér a felszínre. A bűvárokat azonban igen jól fizetik. 2500-3000 forintot is megkeresnek. Baján három hatalmas roncskiemelő hajó működik. Egy-egy nagyobb operációnál [= műveletnél – M. J.] megjelennek a segélycsapatok Budapestről vagy Győrből emelődarukkal és kiemelő hajókkal.

A Dunán a téli időszakot kivéve nagy a forgalom. A bajaiak fájó szívvel nézik a nagy tengerjáró hajókat, melyek majdnem kizárólag lefelé haladnak, és sosem térnek vissza. Havonta kb. egy új tengerjáró hajó halad el Baja mellett. E hajók nem saját erejükkel, hanem vontatók után kötve tettek meg az utat.

A szerbekkel ([pontosan: Jugoszláviával – M. J.] és az osztrákokkal való megegyezés óta sok nem népi demokratikus hajó is halad a Dunán. A legtöbb nem érinti Magyarországon a partot, ezek vámvizsgálat nélkül hagyják el az országot Mohácsnál. [Itt feltehetően a dunai hajózás rendjéről 1948. augusztus 18-án, Belgrádban kötött szovjet-magyar-jugoszláv-román-bolgár nemzetközi egyezményről van szó, amelybe az osztrák államszerződést követően Ausztriát is bevonták. – M. J.] Meg sem állnak a határnál, csak az ÁVO-s motorcsónaknak intenek búcsút, mely az egész magyar szakaszon végig kísérte a hajót. Még az orosz [helyesen: szovjet – M. J.] lobogó alatt közlekedő osztrák hajókat (DDSG) is kíséri az Államvédelmi Hatóságok Vízi Határőrsége. Az ÁVO beépített motorú kajütös motor[csónak]okat használ, mely[ek]nek legénysége rendszerint három-négy fő. Ez év elején a vízirendőrség az ÁVH, illetve a belügyminisztérium hatásköréből a közlekedés- és postaügyi minisztérium

hatáskörébe került át.

A Dunán kelepelő hangulatos vízimalmok is lassan megszűntek. A parasztek igen kedvelték a vízimalomban örölt finom lisztet, és a halászok is siratják a malmokat, mert ezek tövében voltak a legjobb süllyöző helyek. A kommunista centralizálás azonban nem volt tekintettel sem parasztekra, sem a halászokra. (...)

A Duna Jugoszlávia felé meglehetősen jó menekülési útnak látszik, azonban a folyami rendőrség ébersége a legtöbb esetben megakadályozza a szökéseket. 1953 nyarán a forrás a következőket hallotta: két halász figyelmes lett a Dunán egy csőszerű tárgyra, mely időnként kiemelkedett a Duna vizéből. Odaevettek, és megpróbálták kihúzni a tárgyat. Észrevették, hogy a cső egy alumínium testből ágazik ki, mely a víz

alatt volt. Amint így küszködtek, feltűnt a vízirendőrség, és a halászok odahívták a motorosokat, azok aztán kihúzták a víz alatt úszó alumínium hajót, és kisült, hogy az nem volt más, mint egy házilag épített tengeralattjáró. Két budapesti mérnök építette, és lábpedállal hajtották. A kiálló cső volt a periszkóp. Egy másik, hasonlóan fantasztikus esetet egy vízirendőr mesélt a forrásnak. Egy ercsi bognármester hatalmas hordót készített. Beülte egész családját, és éjnek idején csurogtak le a Dunán. Reggel felé a hordót kigurították a partra, és elrejtették. A parton megbújva pihentek és főztek. Egy éjjel, már Baja alatt a hordó nekilocsant egy uszálynak, és az utasok izgalmukban hangosan beszélgettek. Mivel a víz viszi a hangot, a folyamrendőrség felfigyelt, és lecsapott a hordóban gunnyasztó ercsi bognárra és családjára. Ez az eset állítólag még 1952-ben történt.

A Dunán való menekülés azonban volt, akinek sikerült. Egy bajai fiatalember egy nyári estén felfújt kerékpártömlőbe ka-

paszkodva átsurgott a jugoszláv határon. A sikeres vállalkozáson felbuzdulva barátja teljes családjával indult neki az útnak, és ők is szerencsésen átúszattak tömlővel a jugoszláv határon.”

A szövegből kiderül, hogy a bajaiak életében oly fontos Duna szerepe jelentősen átalakult. A korábban virágzó tevékenységek (halászat, malom) elsorvadtak, és a régebben élénk vízi közlekedés jellege is megváltozott a politikai helyzet miatt. A vadonatúj tengerjáró hajók szállítása azzal függ össze, hogy egy magyar-szovjet egyezmény alapján számos tengerjáró hajót gyártottak magyarországi hajógyárakban, ám ezek – miután a Dunán a Fekete-tengerig szállították őket – szovjet felségjelzés alatt működtek tovább. A szigorúan őrzött határ közelsége miatt a Duna egyben a szabad világba való menekülés egy lehetséges útvonalát is jelentette, már amennyiben valaki vállalta ennek kockázatait.

A kéjnök Sztálinvárosba készülnek

A prostitúció jelensége szinte egyidős az emberiséggel. A keresztény erkölcs ugyan

kezdettől fogva elítélte a paráználkodás ezen formáját, ám a régi korok a jelenséget – mint afféle szükséges rosszat – megtűrték, legfeljebb igyekeztek kordában tartani, és művelőit a tisztességes társadalomtól szeparálni. Az egyébként nehezen meghatározható szocialista erkölcs viszont az üzletszerű kéjelgést nemcsak tiltotta és büntette, de még a létezését is tagadni igyekezett, pedig a háború utáni nehéz élethelyzetek – különösen a zsúfolt és drága nagyvárosokban – sok nőt kényszerítettek prostitúcióra.

Az újonnan épülő iparvárosok már a kapitalizmus fénykorában is melegágyai voltak a jelenségnek, hiszen az ottani munkaerő jó részét (férfi)erejük teljében lévő, eredeti – többnyire vidéki, paraszti – környezetüktől és családjuktól elszakadt fiatal emberek alkották, akik testi szükségleteiket olykor fizetett örömök révén elégitették ki. Mivel az új iparvárosokban eleve korlátozottak voltak a szórakozási lehetőségek (és a lakásviszonyok is minimális komfortot nyújtottak), egyáltalán nem volt csodálható az erőszak, az alkoholizmus, a prostitúció és a vagyon elleni kisebb bűncselekmények (lopás, orgazdaság) elharapódzása.

Az ötvenes évek Magyarországon is megindult – a nehézipar egyoldalú fejlesztését követő sztálini irányvonal jegyében – az új iparvárosok felépítése, fejlesztése. Közülük is kiemelkedő szerepet szántak az egykori Dunapentele helyén létrejött Sztálinvárosnak (a mai Dunaújvárosnak), amelynek építése 1950-ben, az első öt-éves terv egyik fő beruházásaként kezdődött meg. Egy év múlva már várossá nyilvánították; népessége 1949 és 1960 között kb. 4000-ról mintegy 31 ezerre nőtt. A népességnövekedés oka főképp az volt, hogy a Sztálin (később Dunai) Vasmű munkaerő-szükséglete sokáig nőtt, és ezt elsősorban a kollektivizálás révén a mezőgazdasági termelésből kiszoruló, jobbára képzetlen paraszti tömegek biztosították. Többségüket kezdetben szovjet mintára épített, jellegtelen munkásszállókon, majd lakótelepeken helyezték el, igen szegényes körülmények között; a szabadidő tartalmas eltöltésére azonban ekkor még kevés lehetőség volt. A tradicionális környezetükből, annak szokásrendszeréből kiszakított, az új ideológiával viszont kellőképpen megfertőzött fiatalok az új környezetben nehezen találták a helyüket. Egy tudományos igényű leírás így jellemzi a korabeli Sztálinváros képét: „A Sztálinvárosba érkezők számára a legszembetűnőbb a forgatag és a zűrzavar volt, amely a várossal kapcsolatos sztereotípiává vált, megteremtve ezzel a

városról szóló káosz-mítoszát. A nagy forgatag, az építkezés téglatörmelékei és az emberek kavalkádja nemcsak a faluról érkezettek, hanem a Budapestről jövők számára is a város kiismerhetetlenségét jelentették. Az odaérkezők számára nem voltak egyértelműek sem a térbeli, sem a társadalmi tájékozódási pontok. (...) Míg a propaganda-füzetek szerzői úgy ábrázolták magukat, mint akik a számukra helyenként világvárosi boulevardra emlékeztető Sztálin út (Sándor András), az első utca (Örkény István), vagy a pártház (Palotai Boris) alapján tájékozódtak; addig mások számára a Késdobáló néven elhíresült kocsmá, a piaci forgatag, vagy a keresztben fekvő gerendák jelentettek tájékozódási pontot. A sáros utak, a bevándorlók sokfélesége vagy a kortársak egy részének szörnyűnek számító körülmények a város ábrázolásaiban és az emlékekben azt a funkciót is betöltötték, hogy felnagyítsák az első építők hősiességét, akiknek ezek alapján nemcsak a természettel, hanem a stigmatizált társadalmi csoportokkal is meg kellett küzdeniük. (...) A visszaemlékezések a városba bevándorlók sokfélesége mellett az odavetődött prostituáltak, bűnözők, vagy deklasszált elemek nagyszámú jelenlétét emelték ki, ami a város építésének aranyláz-mítoszát erősítette. A politikai hatalom által is támogatott kollektív akarat helyébe pozitív képként az alapítás időszakának szabadsága lépett, amely keveredett a társadalmi korlátok és a régi rend uralma alóli szabadulás ábrázolásával. Persze a bevándorlókat szorgosan ellenőrző hivatalos szervek nem tudták megakadályozni, hogy szocialista városba nem illő elemek is a városba költözzenek, de ezek tömeges jelenlétét sem a korabeli rendőrségi jelentésekben, sem a letelepedési kérelmekben és engedélyekben nem lehet kimutatni. Ennek hangsúlyozását inkább tekinthetjük az aranyláz-mítosz megkonstruált részének, mint empirikus alapokon nyugvó megállapításnak. Már csak azért sem élhetett sok bűnöző vagy prostituált a városban, mert az állami intézmények ellenőrzése a város jóhírének megóvása miatt sokkal intenzívebb volt, mint más hasonló méretű városokban.” (Horváth Sándor: 1956 hatása Sztálinváros társadalomképére. archivnet.hu, 2006/5.)

Míg Sztálinváros sok szempontból a jövőt, addig Baja a múltat jelentette az 1950-es évek elején, hiszen korábbi szerepét nem tölthette be, és a munkalehetőségek miatt az elvándorlás is megkezdődött, többek között az épülő új iparváros irányába is. Az alábbi interjú 1953. május 29-én készült,

adatközlője J. M. 24 éves, Cservenkáról származó fogorvos volt, aki 1953. január 6-án menekült el Magyarországról. Bajára vonatkozó információit az őt rendszeresen látogató bajai barátaitól szerezte.

„1951-ben még nagyon sok »könnyű nő« volt Baján. 1952-ben a rendőrség szigorú ellenőrzései miatt a legtöbb könnyű nő átköltözött Sztálinvárosba. A könnyű testimunkát átcserezték nehéz testi munkával, egyesek a téglát hordták, mások a maltert keverték, de közülük többen tovább folytatták a régi hivatásukat. A szerencsés könnyű nők férjhez mentek Sztálinvárosban. A legjobb férfiforrásuk a faluból felkerült fiatal paraszt fiúk között akadt. A családi élethez hozzászokott falusi ifjúság nagyon elhagyatottnak érezte magát az épülő városban, s közülük a legtöbb élettárs után vágyott.

Amikor a bajai könnyű nők megjelentek, a paraszt fiúk választottak maguknak egy-egy nőt, vagy fordítva, akivel később együtt éltek. A falusi fiúk büszkéek voltak, hogy városi nőt kaptak, és megtetszett nekik, hogy a nőknek saját keresetük volt. A nők ugyancsak örültek, hogy »palira« akadtak, és hogy esetleg férjhez mehetnek. Három-négy hónap elteltével a nő másállapotba esik, s a fiúk hazavitték a családnak bemutatni leendő feleségüket.

A falusi mamák rendszerint ellenezték a házasságot, de a lány terhes állapot miatt végül belenyugodtak a megváltoztathatlanba. A falusi fiúk közül egyesek megtudták, a házasságuk után, hogy feleségük »könnyű nő« volt, de azzal vigasztalták magukat, hogy ha lehet egy jó asszonyból is könnyű nő, akkor miért ne lehetne egy könnyű nőtől is jó feleség.”

Aszöveg forrása: https://www.europeana.eu/portal/en/record/2022043/10891_osa_ae6b149a_5a32_43cb_92c5_a5fb76f93056.html?q=Baja+Hungary

A szöveg – ha finoman is – a korszak más problémáira is rámutat. A „férjfogás” fentebb leírt formáját ugyanis megkönnyítette, hogy ebben az időben (az ún. „Ratkó-korszakban”) a fogamzásgátlás számos formája ismeretlen volt, a művi abortuszt pedig szigorúan tiltották.

A házasságon kívül született gyerek („zabigyerek”) viszont – különösen a konzervatív falusi világban – igen nagy szegénynek számított. Ennek – és a gyermektelenségi adó bevezetésének – köszönhetően jelentősen nőtt a házasságok száma is a korszakban. Hogy a forrásban említett „könnyű nők” miként álltak helyt utóbb tisztas családnyaként, arról már nem szól a fáma. ■

Évezredek útjain Jeruzsálemben

■ *Izrael (a Szentföld) nap mint nap szerepel híradásokban, sajnos többnyire nem vallási-kulturális jelentősége miatt. Ennek ellenére elég keveset tudunk róla, és keveseknek adatik meg közülünk, hogy személyes benyomásokat szerezzünk róla, egyúttal a zsidóság történetéről szerzett tudásunkat is autentikus forrásból gyarapíthassuk. A III. Béla Gimnázium történelemtanára, MÉSZÁROSNÉ SZÖNYI ZSUZSANNA az elmúlt év során a vészkorszak bajai vonatkozásait feldolgozó, sikeres várostörténeti sétákat szervezett, és részben ennek is köszönhetően nyílt lehetősége egy, a tematikához kapcsolódó jeruzsálemi továbbképzésre, ahol a „tananyag” mellett a zsidó állam mindennapjaiba is betekintést nyerhetett. Beszámolóját az alábbiakban olvashatják, honlapunkon pedig további, egyhetes tanulmányútja során készült képeket is megtekinthetnek.*

Mészárosné Szőnyi Zsuzsanna

■ Izraelbe, főként Jeruzsálembé utazni annyit jelent, mintha egy történelemlépcsőre lépnénk. Ez a lapozható és képekkel illusztrált könyv azonban nagyon is él. Jeruzsálem utcáinak évezredes kövein végigbaktatva állandóan vibrál a levegő, itt kézen fogva jár jelen és múlt, a bűvös idő mindent mindennel összeköt.

Nem oly könnyű felvillantani valamit is ebből a hihetetlen történelmi távlatból, a vallás és életvitel különös összefonódásából s abból a rendkívül erős jövőképből, amely az itt élők körében tapasztalható. Utazásunk célja alapvetően egy – pályázat útján nyert – továbbképzés volt, amelynek helyszíne Jeruzsálem, pontosabban az Emlékezés hegyén emelt *Yad Vashem*, a *Holokauszt Tanulmányok Nemzetközi Iskolája* volt. A holokauszt tanár-továbbképzés témában a magyar-izraeli kapcsolat több mint 20 éves múltra tekint vissza, és mindkét fél részéről államilag támogatott. Magyarország első alkalommal 1997-ben kötött együttműködési megállapodást a jeruzsálemi Emlékközponttal, ennek keretében évente lehetővé vált pedagógusok számára, hogy a holokauszt témaköréhez kapcsolódóan izraeli továbbképzésen vegyenek részt. A képzés leírása nemcsak a holokauszt témájának feldolgozását ígérte, hanem a toleranciára nevelést, a rasszizmus elleni küzdelmet és azt is, hogy az erkölcsi és esztétikai nevelés módszertanát megújítja, így nagy várakozással tekintettünk rá.

Csoportunk 23 tagjának (valamennyien közép-és általános iskolai tanárok) itthoni előzetes felkészülését a *Páva utcai Holokauszt Emlékközpont* két munkatársa (*Goldmann Márta* – tolmácsolás, szakmai fordítás, illetve *Kovács Nikolett* – beutazás és ottani körülmények magyar intőzője) segítette, a jeruzsálemi tartózkodást pedig *Esther Rachow* hangolta össze. A fiatal izraeli oktató később többek között a modern antisze-

mitizmusról is tartott előadást a jeruzsálemi *Yad Vashem*-ben. A pályázók mindegyike – így magam is – helyi kezdeményezés formájában korábban foglalkozott már a témával. Baján az *Ady Endre Városi Könyvtár* szervezésében *Európa kulturális öröksége napján* (2019. szeptember végén) tartott helytörténeti séta szolt a bajai zsidóságról, amelynek útját a német megszállástól elhurcolásukig lehetett nyomon követni.

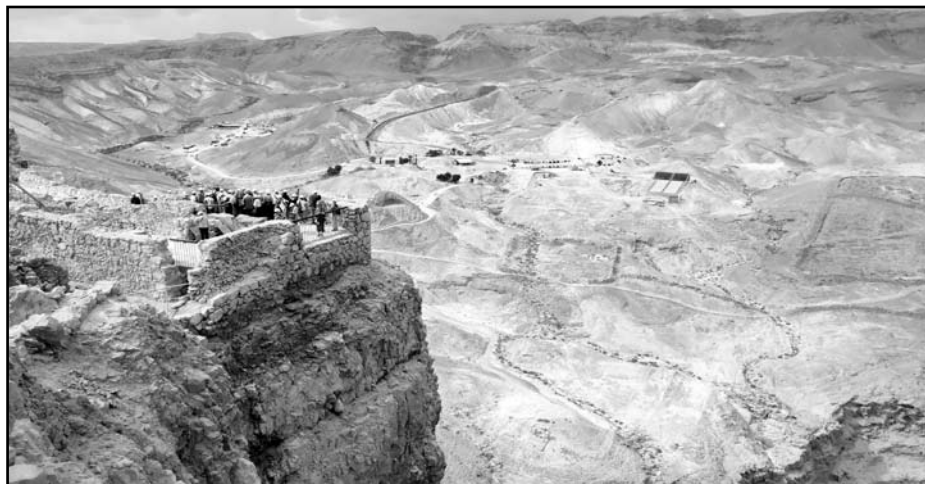
Az Izraelben születettek és az oda kivándorló generációi az ókori mítoszoktól a középkor kereszties lovagjainak legendáin át a holokauszt kegyetlen valóságáig, valamint az alig 70 éves Izrael állam megszületéséig sokféle vélt és valós, igaz és megrendítő történetet hordoznak magukkal. A zsidó-palesztin ellentét miatt pedig azonnal háborús körülményeket társítunk Izraelhez. Az élethalál uralta térségben – ez alól természetesen nem vonhatja ki magát a látogató sem, hiszen katonaiállamba érkezünk – a biztonságérzetnek azonban nagyon komoly kisugárzása van. Ezt csak az állam határain belül lehet megérezni. Aki az izraeli *El Al* légitársasággal utazik, észreveszi ezt már a minden egyes beutazóval folytatott interjúból is. Ha türelemmel kivárjuk az időt,

bizalommal és kellő nyitottsággal érkezünk az országba, némi nyelvtudás birtokában (az angol nyelv használata alapvető, míg a hivatalos a héber és az arab) olyan élményekben van részünk, amely egész életre beivódik a memóriánkba.

Izrael, a Földközi-tenger keleti partjának állama Magyarországnál négy és félszer kisebb területű, miközben kb. 8 millió ember él benne, vagyis igen magas a népsűrűség. Az ott élők kb. 75%-a (kb. hatmillió fő) zsidó. Kb. 20,7%, vagyis 1,6 millió az arab (palesztin) lakosok száma, akik alapvetően iszlám hitűek. A maradék 318 000 fő (4%) más vallású vagy vallástalan. Izrael lakossága világszerte az egyetemi végzettséggel bírók körében, a munkaerő 24%-a diplomás.

A találkozásra Jeruzsálemmel lélekben és testben egyaránt készülni kell. Nemcsak különlegesen száraz, mediterrán éghajlata miatt (amelyet egyébként földrajzi fekvése indokol, s az Európából érkezőkre bizony hat) hanem azért is, mert a város több mészkővonulaton, 754 m magasan fekszik. A dombhákat völgyek választották el: a Kidron-patak völgye, melynek túlsó, keleti oldalán emelkedik az Olajfák hegye; a Hinnom völgye, mely a várost nyugat és dél felől határolja, s Flavius nyomán a Sajtészítők völgye, bár ez a sekély völgy napjainkra már feltöltődött.

A keleti dombvonulat kiemelkedő része *Mórijá (Moria) hegye*, vagyis a Templomhegy, amely a zsidóság, az iszlám és a kereszténység számára is rendkívüli jelentőséggel bír. A vallások ősatyái tevékenykedtek itt: *Ábrahám* (aki itt áldozta volna fel Izsákot), *Mohamed* (aki itt nyilatkoztatta ki próféciáit) és *Jézus* (aki a keresztény tanítások szerint itt emelkedett a mennybe)

A magyar pedagógusok csoportja „a semmi közepén”

is. E vallások születése között lényeges idő telt el, a vallási közösségek roppant módon birtokolni kívánó ereje, a „ki volt itt előbb?” jogi vitái máig őrzik és szabályozzák az ott élők életét. Már ha csak a vallások ünnepi napjait említjük, világossá válik az elrendezés: péntek a muszlim, a szombat a zsidó, a vasárnap pedig a keresztények vallási ünnepnapja. Ezek a napok különös rendőri készültséggel telnek, szokatlan látvány *sabbat* idején a fiatal lányok és fiúk komoly fegyverekkel felszerelt csoportja a muszlim negyedek előtt, ahová ilyenkor még a turistának sem tanácsos belépni.

Ugyanilyen megrendülést okoz az izraeli hadsereg jelenlétében feljutni a *Siratófal* vagy *Nyugati Fal* (Salamon lerombolt templomának maradványa) oldalába épített lépcsőkhöz, amelyek átvezetnek a Templom-hegyre, ahol egykor Salamon király gigantikus szentélye állt. Ma az iszlám által emelt (és csak híveik számára látogatható) *Sziklamecset* uralja a hatalmas teret, ahol a zsidók szoros – immár palesztin – katonai őrizetben csupán a téren sétálhatnak.

2000 óta a komoly zavargások, öngyilkos merényletek miatt a nem muszlim hívő számára a mecsetbe tilos a belépés, s a téren is biztonsági fenntartók figyelik a turisták útját. A város nevének eredete a több ezer éves *Ura-szálím* elnevezésből (sálem) és a zsidók által megőrzött *jebuz(eus)* népnévből, illetve e két név kombinációjából alakult ki. (A *hurri* vagy más néven *jebuz(eus)* mezopotámiai eredetű népcsoport volt, amelynek nagy szerepe volt az ókori keleti *Urartu* és *Mitanni* államainak, illetve az asszír népnek a kialakulásában. Egy ideig a későbbi Palesztinát is uralmuk alatt tartották. Dávid király idejében Jeruzsálemet a zsidók tőlük hódították el – a szerk.) Ha a fordításnak hinni lehet, ez a Bé-

Zsidó rituális fürdő (mikve) maradványai a régi időkben

ke városa, ahol három világvallás él együtt, s ahol a türelem szónak különleges tartalma van, az idő betartásának pedig igen nagy az értéke. A vallási kultúrák és életmódok kavalkádjában a szabályok mégis világosak és egyértelműek. Persze az idő mibenléte más érdekességekben is megnyilvánul. Ha az idő bizonyos kezdetét vizsgáljuk, a közelben található *Jerikó*, a világ legrégebbi folyamatosan lakott települése is, ha pedig a földi idő végét keressük: itt van a jeruzsálemi Olajfák hegye, amely a világ legrégebbi, máig is használt (vagyis élő) temetője. A kb. 850 ezres lakosságú Jeruzsálemnek (ez Izrael lakosságának 10%-a) félmillió lakója zsidó, 280 ezer muszlim vallású arab, de a 15 000 főnyi keresztény lakosságról sem szabad elfeledkezni.

A holokauszt dokumentációjának, kutatásának és pedagógiai feldolgozásának Jeruzsálem 1953 óta ad otthont. Az Emlé-

kezés hegyén kialakított komplexum (Yad Vashem = 'Kéz és név') nemcsak emlékhely a zsidóság és a világ számára, hanem mára nemzetek és nemzedékek találkozási helye is lett. Csoportunk ezt a szellemiséget tapasztalhatta meg egy teljes héten át, miközben bepillantást nyertünk a zsidó nép életmódjába, vallási irányzataiba és annak problematikájába. Lehetővé vált megismereni a vallás és életvitel összetett világát. Beléptünk a népet ért trauma szüntelen feldolgozásának folyamatába, és ami még nehezebb: annak feldolgoztatásába (más népek és emberek számára is), közben pedig képet kaptunk a zsidó vallás megtartó és személyiségformáló erejéről, Izrael – viszonylag fiatal – állami létének érzékeny oldaláról és sikereiről.

Nem mindennapi élmény az európai ember szemével és nyitottságával érkező és találkozni, részt venni e nép mindennapjaiban. Az érzelmi hatáson túl meghatározók voltak számunkra a továbbképzést tartók rendkívül igényesen formált előadásai, a sokszor – bevallásuk szerint rég nem használt – magyar nyelven való megszólalás és gondolkodás is. (Volt, aki kétéves korától él itt, s már nyugdíjas professzor, de olyan is, aki 20 évesen, mindössze 14 éve érkezett a zsidó államba.)

A továbbiakban pedig következzen néhány felvillantott téma az ottani munkából (nem a teljesség igényével)!

Erős személyiség volt az első napon előadó *Chava Baruch*, aki a magyar zsidóság dualizmus kori sorsáról adott áttekintést egészen a Horthy-korszakig, kitért a vész-korszakra, s különösen nagy erővel bírt az általa vezetett múzeumi séta. A több négyzetkilométernyi területet magában hordozó múzeum jelentős része a föld alatt fut, nem

Hívők a Siratófalnál sabbat idején

véletlenül: igen erős üzenete van. Az emberiség megrendült erkölcsével szembeállítva rettenetes, aligha foglалható szavakba. Erre a lélekállapotra sokszorosan vonatkozik a *Children's Memorial* tereiben töltött idő. A másfél millió zsidó (vagy az akkor érvényes zsidótörvények által annak minősített) gyermekáldozatra emlékező épületegyüttesben tett látogatás rövid, mélyre ható és soha nem feledhető volt. A pillanatokat a látogató megőrizhette, de nem dokumentálhatta.

Az eredetileg rabbinak készülő, ma egyetemi oktató *Yeshaya Balog* hasonlóan erős személyiség; előadásában a jelenkori izraeli zsidóság tagozódásáról beszélt. Egy nemrégiben talált különleges archívumi anyag összevetésével is dolgoztunk. (Áldozat és elkövető ugyanarról, a deportálásról vallott; az egyik naplórészlet, a másik jelentés formájában.) A haredi vagyis ultraortodox, az ortodox, a neológ és cionista irányzat, a szefárd zsidók (iszlám országokból és Indiából bevándorlók) és vallástalanok egymáshoz való viszonyának rendezése az állam számára meglehetősen nehéz feladat.

Néhány éve készült el a görög menekült, *Ovadia Baruch* történetének filmje, ennek feldolgozása nem kis érzelmi, lélektani munka, továbbképzésünk egyik legmegrázóbb munkafolyamata volt. A témák közül érdekes volt a munkaszolgálatosokról szóló összefoglalás (*R. Rozett* előadása) és az utolsó náci vadász, *Efrájim Zuroff*, a Simon Wiesenthal Központ igazgatójának beszámolója.

Az Emlékközpont két különleges és felemelő része az *Igazak völgye*, illetve a *Közösségek tere*. Az előbbi valójában egy kert: az emlékhatalóság adományozza a *Világ Igaza* kitüntetést azoknak a nem zsidó embereknek, akik életük kockáztatásával mentettek zsidókat a

„Az Élet Fája” a holokauszt emlékközpontjában

A Sziklamecset nappali fényben

holokauszt alatt. A kitüntetéssel tiszteletbeli izraeli állampolgárság is jár. 1989 óta már nincs hely fák számára, ezért emléktábla jelzi az „Igazak” nevét. Köztük van *Bernhart Sándor*, Baja egykori polgármestere is. A másik érdekesség, hogy valamennyi európai állam legkisebb települését feltüntették abban a „kö-parkban”, ahonnan akár csak egyetlen áldozat elhurcolásáról is fennmaradt adat. Az óriási archívum őrzi a neveket és helyszíneket, a kövekbe vésett városok, falvak nevei pedig országokként láthatók. Magyarország hatalmas területet foglal el benne.

A hétfévi kirándulás egyik nagy élménye Jeruzsálem óvárosának (0,9 km²) vezetéssel való megtekintése volt. Nagy látványosság-nak mondhatók a keresztény vallás autentikus terei (a Via Dolorosa, a Getsemáné-kert, az utolsó vacsora terme, a Szent Sír temploma, Mária elszenderülésének temploma, ez utóbbinak a magyar bencések adományainak segítségével magyar kápolnája is van), melyek egyébként csupán az ünnepkörökkel kerülnek elő a mi életünkben.

A zsidó történelem meghatározó fordulatának emlékhelyeit (a *Siratófal*, *Dávid sírja*, *Heródes fala*, *Damaszkuszi kapu*) tanárként eddig csak könyvekből ismertem. Szomorú valóságai ezek a vallási összecsapások színterének, melyeket a médiából ismerhetünk (pl. Sziklamecset tere) – mindezt kínálta nekünk az Óváros a maga mindennapjaival.

De talán azért is „szerencsefia csoportnak” tarthatuk magunkat, mert részesei lehettünk *Dr. András E. Spitzer* hihetetlen történelemórájának, amíg Jeruzsálemből (754 m) a Holt-tengerig (kb. 400 m-rel a tengerszint alatt) eljutottunk. Szavai nyomán életre kelt a tér, melyet a Golán-fennsíktól a Tibériás-tavon és Jordán folyón át a Holt-tengerig az emberi gerinchez hasonlított, erre fűződnek föl a völgyek és dombhátak, kiemelt szereppel az ősi város. Ezalatt a közel másfél óras út alatt elképesz-

tő alapossággal, bölcs megfogalmazásban, a magyar nyelvet érzékenyen használva és oly finom humorral fűszerezve ismertük meg a térség földrajzi, történelmi érdekességeit (gyakorlati tudnivalókkal és politikai rálátással együtt), hogy ezt történelemtanárként én kivételes szerencsémnek tartom. A Heródes idején, a sivatag közepén emelt *Masada-erőd* megtekintése során komoly ismeretterjesztő előadást hallottunk, majd a Holt-tenger élővilágán át Izrael ivóvízkészletének és a sólépítés folyamatának apró részleteiről is képet kaptunk. Kitért Jordánia és más szomszédos államok Izraellel kapcsolatos kérdéseire, majd a lányok (2 év) és fiúk (3 év) kötelező katonai szolgálatát részletezte. Beszélt a kibucok és beduinok rejtélyes életéről, nem rejtve el a megoldatlan palesztin kérdést sem. (Az 1967-es, ún. hatnapos háborúban a meghódított Ciszjordánia lakosságának 80%-a palesztin.) Helyzetük reménytelen, idegengezetőnk a kérdés rendezésének több lehetséges alternatíváját is ismertette, de egyiknek sem jószolt maradéktalan siker.

A nap végén pedig még egy komoly befogadás várt ránk. Aki Jeruzsálemben jár, életre szóló élménnyel gazdagodhat, ha részese a sabbat várásának. Ezt az időszakot a Siratófalnál töltöttük, amelynek – amint azt a hét folyamán többször is megtapasztaltuk – eleve sajátos atmoszférája van, de semmihez sem hasonlítható sabbat idején. Nemcsak a vallási révíület és a szeretettel teli légkör, a sajátos hangzásvilág és szokatlan ritmus keríti hatalmába a „kívülről jövő” báméskodót, hanem az az erő, életszeretet és vitalitás, amellyel ez minden szombatvárásakor, vagyis hetente ismétlődik. Elgondolkodtató az a remény, az a hit s az az erős jövőkép is, amellyel ez a nép tragikus múltja ellenére a mindennapjait megéli.

Képzésünk utolsó napján *Zipora Feiblowitch* holokauszt-túlélővel találkoztunk, aki ugyan-

arról az életézésről tanúskodott, amelyet sabbat idején is megtapasztaltunk. A 92 éves túlélő az életéről beszélt, a feledhetlennről, az emlékezés erejéről, életben maradásról, küldetéséről.

Az utolsó nap reggelén egy hajnali indulással a csoportból még néhányan a Sziklamecsetnél tett látogatással búcsúztunk Jeruzsálemtől. Az ott tapasztalt látvány, szabályok és lehetőségek tették teljessé ennek a városnak a vallási sokszínűségéről nyert képet, különleges élmény volt. Szólnom kell még a csapatról, a csoportvezetőkről, akikkel kollégaként, útitársként találkoztam.

Jóleső érzés, hogy a beszélgetések ott folytathatók, ahol abbamaradtak. A nap többi részét – várva a repülőgép indulását – már Tel-Avivban, illetve Jaffa óvárosában töltöttük. A két város szinte összenőtt már. A Földközi-tenger egyik legrégebb

A népirtás modern emlékműve

kikötőjének falai, a megszólaló múzeumi s : mellett a szűk utcák bolhapiaca mindig
a világvárosnak járó tengerpart látványa : emlékeztet majd a megélt időre. ■

Kannibalizmus és vulkánkitörések

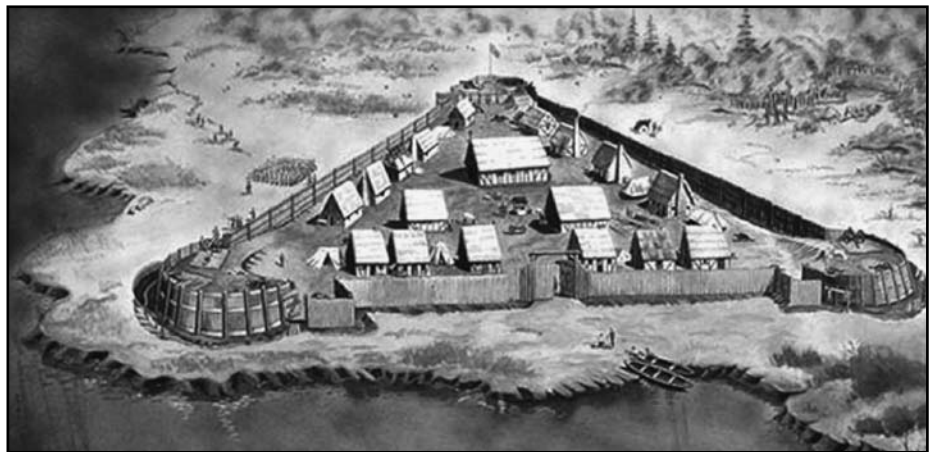
Hágen András

■ A történelemben számos olyan természeti és technikai esemény történt, amelyek befolyásolták az emberiség szociális életét és magatartását. Ilyen volt például az újonnan létrejövő észak-amerikai angol gyarmaton bekövetkező kannibalizmus jelensége is. A történelmi és földtani dokumentumokat tanulmányozva felfedezhetjük a nicaraguai Momotombo vulkán kitörését 1605-ben és 1609-ben is. Ez az időpont pedig megfelel az ún. „kis jégkorszak” leghűvösebb időszakának. A kannibalizmus vélhetően e természeti katasztrófa miatt következett be Jamestownban. Jelen tanulmányban az 1609-es észak-amerikai vulkánkitörés légkörkémiái módosító hatását vizsgálom.

Bevezetés

A kannibalizmus végigkísérte az emberiség történelmét. A szó definíciója szerint egy ember egy másik ember húsával táplálkozik, tudományosan *antropofágiának* nevezzük. A kannibalizmus nemcsak az emberiség, hanem az állatvilágban történelmében is ismert. Egyes egzotikus népeknél még manapság is gyakorolt szokás, például a civilizációtól teljesen elzárt Pápua tartományban, Indonéziában. A korowai törzs azon kevés népcsoportok egyike, amelyek még mindig kannibál életmódot folytatnak, de kulturális okokból rajtuk kívül még számos melanéziai bennszülött nép fogyaszt emberhúst.

A rituálék mellett sokszor a gyötrő éhség ad okot a kannibalizmusra, mivel csak ez biztosíthatja néhány embernek a lehetőséget a

1. ábra: Fort James erődje

túlélésre. Erre a legismertebb példa az 1972-ben Uruguayban lezuhant Old Christians Club rögbicsapatának az esete. A csapatot szállító repülőgépen 45 személy utazott. A gép lezuhant az Andok jeges sziklái közé, a túlélők csak a meghalt utasok elfogyasztásával tudták átvészelni az emberpróbáló, extrém körülményeket. Természetesen kannibalizmust kiválthat az is, hogy háború dúl a területen, és nem áll rendelkezésre elegendő élelem, vagy nincs ember, aki elvégeznék az élelem előteremtéséhez szükséges mezőgazdasági műveleteket.

Ezen kívül lehet még olyan eset is, amikor egy nép által addig nem ismert, barátságtalan új területre utazik. A történelemben számos ilyen eset volt, amikor az óvilági hajós népek a 16. századtól kezdődően benépesítették az Újvilágot. Ilyen jellegzetes hajósnép volt a spanyol, a portugál, a francia és az angol is. A

későbbi Amerikai Egyesült Államok első angol települése az 1607. május 14-én alapított Fort James (Jamestown) volt (1. ábra). A sziget teljességgel alkalmatlan volt mezőgazdasági művelésre, ezzel szemben jól védhető volt az algonkin indiánokkal szemben.

Mivel az első hajóval sok nemes, valamint gazdag kereskedő érkezett, ezért a létfenntartáshoz szükséges teendőket nem tudták elvégezni. Ez az első évben még nem okozott gondot, a nagy éhínséget hozó 1609-10-es évben viszont már óriási problémát jelentett: a hajón érkezett 500 utas közül csupán 61-en éltek túl ezt az időszakot.

A régészeti leletek szerint a telepések az aszály sújtotta Angliából érkeztek Amerikába. Az új telepéseket 1609-ben Amerikában kemény tél sújtotta. Élelem nem állt rendelkezésre, többek között amiatt, hogy egy me-

2. ábra: Az Owsley és Kelso által vizsgált sérült koponya.

zógazdaságra alkalmatlan területre települtek be, valamint azért is, mert kevés volt köztük az olyan „szakember”, aki értett volna az élelem előállításához. Az élelemhiány miatt éhezés söpört végig a kolónián. Az éhezés olyan szintet ért el, hogy az emberek már háziállatokat fogyasztottak. A legvégső esetben pedig halott embereket ettek meg, mint például azt a 14 éves kislányt, akinek csontvázát a Smithsonian Intézet vizsgálta.

Owsley és Kelso 2012-ben egy töredékes koponyacsontot és sípcsontot talált. A vizsgálatok kimutatták, hogy kannibalizmus áldozata lett. A homlokcsonton látható négy vágásból arra következtethetünk, hogy sikertelenül próbálták felnyitni a koponyacsontot, ezért a koponya hátsó részén kisebb baltával nyitották fel a koponyát. A csonton lévő kisebb karcolások és vágások mutatják, hogyan is fejtették le a szövetet és a húst a csontokról (2. ábra).

Az éhezés miatt az emberi immunrendszer is legyengült, így könnyebben támadta meg a lakókat betegség. Ráadásul Jamestown mocsár melletti területen épült, ahol maláriát okozó szúnyogok támadhatták meg a lakókat, ami valószínűleg halálos kimenettel végződött. A legyengült, majd elhalt embereket pedig élelem – és ehető háziállatok hiányában – az életben maradt telepesek megették.

A természettudományok és a kannibalizmus

Vajon mi okozhatta ezt a kannibalizmust? Vajon miért nem voltak képesek elegendő élelmiszert termelni a lakók? E kérdésre egy rövid és egyszerű választ adhatunk, mégpedig azt, hogy nem megfelelő környezetben épít-

tették az erődöt, valamint, hogy kevés földműves paraszt érkezett az Újvilágra. A kérdésre a válasz egyszerű és frappáns, azonban nem hinném, hogy teljes mértékben kielégítő magyarázat lenne. Nem hinném ugyanis, hogy parasztok nélkül indult volna el a hajó Fort Jamesbe, valamint minden bizonyos volt akkor földterületek, hogy a lakók élelmet termelhessenek, ezért természettudományos oldalról is meg kell vizsgálnunk a problémát.

Kitekintés az utolsó 10 000 év éghajlatváltozására

Megközelítőleg 10 000 éve ért véget az utolsó jégkorszak, és az emberiség

története virágzásnak indult. Azonban rövid ideig tartó klímaváltozás is megfigyelhető volt a történelemben. *Hartmut Heinrich* tengergeológus írta le először azt a jelenséget, amikor a jégkorszak melegebb periódusaiban a jégtáblák szétesése miatt nagy mennyiségű hideg, édesvíz kerül az óceánba, felborítva ezzel a tengeráramlatokat, ami erős éghajlati változást idéz elő. A róla *Heinrich-események* keresztelt jelenség nemcsak az átlaghőmérséklet csökkenését idézte elő, hanem egy rendkívüli száraz periódus kiváltó oka is volt. Lehetséges okai között szerepel a hirtelen olvadás miatt letöredező gleccserjég, amely módosítja a „nagy óceáni szállítószalagot”, Ebből következően hirtelen, de rövid időre csökken a Föld északi féltekéjének hőmérséklete, mint például 12 000 évvel ezelőtt történt (1. táblázat).

„Heinrich-esemény” Ideje BP ezer évben

H0	12
H1	16-15
H2	24-22
H3	31-29
H4	38-35
H5	45
H6	60

1. táblázat: A Heinrich-események időbeni lebontása (Kardos L. 2015)

A gyors hőmérséklet-csökkenést ugyancsak sebes hőmérséklet-emelkedés váltotta fel. Két, egyenként 3 km-es mélyfúrásnak az eredményeit hozta nyilvánosságra *W. Dansgaard* és kutatócsoportja. A fúrást Grönlandon végezték. Jég- és üledékmintáik kb. 110 000 évre visszamenő éghajlati információt szolgáltatnak, melyek az eddigieknél sokkal pontosabb képet adtak a múltbéli klímaváltozásokról.

Most már nagyon pontosan lehet tudni, hogy a legutóbbi 10 000 évben a Föld éghajlata nemcsak enyhe, hanem bámulatosan stabil és változatlan volt. A korábbi százezer évben viszont az éghajlat vadul váltakozott oda-vissza egy nagyon hideg és egy maihoz hasonló között, és kb. 20 nagy globális változás (*Dansgaard-Oeschger-esemény*) történt. A hőmérséklet-növekedés Grönlandon 50-100 év alatt megközelítőleg 10 °C gyors növekedéssel járt, amelyet egy lassú, ám folyamatos lehűlés követett. Ilyen ciklusnak volt köszönhető, hogy a vikingek felfedezték Grönlandot, (még Kolumbusz előtt) Észak-Amerikát, és benépesítették Izlandot.

A moréna üledékeiben végzett vizsgálatok nyolc olyan klímazintet állapítottak meg, amelyek 1470 évenként ciklikusan ismétlődnek. Ezt nevezik *Bond-eseménynek*. E szabályos időközönként ismétlődő jelenségek lehűlési klímaciklust mutatnak. Az utóbbi 10 000 évben számos olyan esemény történt, amely meghatározta a történelem alakulását (2. táblázat).

„Bond esemény”	ideje BP ezer évben	megnevezés
0	0,5	kis jégkorszak (Little Ice Age)
1	1,4	vándorlások kora
2	2,8	Kr. e. korai első évezred, a késő bronzkori kultúrák összeomlása
3	4,2	az egyiptomi Óbirodalom
4	5,9	neolitikum, atlantikum lecsengése
5	8,2	„bibliai özönvizek” Gleccseraktivitás
6	9,4	növekedése Norvégiában; lehűlés Kínában
7	10,3	
8	11,1	átmeneti szakasz a fiatalabb dryasból a boreális szakaszba

2. táblázat: A Bond-események és nevezetes történelmi események (Kardos L. 2015)

A jelenség oka még tisztázatlan, azonban Gornitz és társai felvetik, hogy a Föld orbitális Milanković – Bacsák-ciklusainak egyik összetevőjeként alakulhatott ki, amire a Nap sugárzási energiájának periodikus váltakozása is hatással lehetett.

Az utolsó 1000 év története

A történelmi feljegyzések is erről tanúskodnak. A Grönlandon élő viking családok feljegyzései szerint már a 13. századtól kezdődően egyre többször fagyott be az óceán, teljesen el lehetetlenítve a kereskedést a skandináviai telepekkel. A 14. századtól kezdődően kereskedtek a grönlandi eszkimókkal, mivel teljesen elvesztették kapcsolatukat az anyaországgal. A 15. században pedig teljes egészében megromlott az életük a zöld szigeten, éhezések és betegségek jelentek meg, aminek következtében végül teljesen eltűnt a kolónia.

„...a szívben belül békesség lehet...”

Albertné Újpétery Edit: *Istenem, segíts, mert mind elveszünk!* című könyvéről

Lex Orsolya

■ Épp az imént értem *Ditta néni* könyvének a végére (napló 1944-45-ből), s arra gondolok, milyen jó dolgunk van... Milyen nagy hálát kellene éreznünk azokért a dolgokért, melyek nekünk megadatnak nap mint nap. Azért, hogy nem masíroznak katonák az utcákon; hogy nem kell össze-rezenni, ha kopogtat valaki; hogy nem kell légiriadótól, bombatámadástól tartanunk; hogy van fedél a fejünk felett, s van villany, amit bármikor felkapcsolhatunk. Hajlamosak vagyunk elfelejtkezni minderről, mert mind olyan természetes, pedig más országokban most is épp háború, éhínség dúl, tűzvész pusztít...

Bizony, erről is szól Albertné Újpétery Edit *Istenem, segíts, mert mind elveszünk!* című könyve, melyet Baja Város Önkormányzata adott ki a tavalyi esztendőben. A napló eredeti, mára elhalványult szövegét *Gál Zoltán* és felesége rendezte sajtó alá.

A napló régóta kedvelt műfaja az irodalomnak, Kazinczytól Máraiig. Izgalmassá az teszi, hogy a tényszerű közléseken kívül a szubjektum is beleíródik, azaz a szerző saját véleményét, érzéseit, gondolatait is közli, az őt körülvevő történéseket saját belső szűrőjén ereszti át. Így egy másik, általa leképezett valóság világlik ki a napló soraiból: egy személyes történet (személyes történelem), a szerző által megélt időszak olvasata. Olyan valakitől kapunk képet egy korszakról, aki maga is tanúja volt annak. Hiteles forrás főleg az ilyen ember lehet.

Napló íródhat magáncélra is, ám, ha elget tesz bizonyos stíluskövetelményeknek, tartalmi elvárásoknak, a köz számára is érdekes lehet. Mindez különösen fontos

lehet olyan időszakokban, melyek nem csupán az akkor élt emberek életére vannak hatással, hanem évtizedekkel később is befolyásolják életünket. Magán- és közélet, a történelem viharai egyaránt sarkallhatják az embereket naplórírásra. Manapság elterjedt az a felfogás, hogy a megélt, azaz személyes történelem egészen más képet tárhat fel a korábbi időszakokról, mint a történelem könyvek. A magántörténelem elhanyagolhatatlan része a történelmünknek, ezért közkinccsé kell válnia.

A napló megírásakor 19 esztendő Edit is úgy érezte, hogy a hosszú ideje dúló háborúval – a mely ekkorra Baját is végérvényesen elérte – kapcsolatos személyes élményeit, tapasztalásait meg kell osztania, meg kell őriznie az utókor számára. Albertné Újpétery Edit naplója 1944. szeptember 22-én kezdődik, azokban napokban több alkalommal érte bombatalálat a bajai Duna-hidat. Már a kötet nyitó egységei is tele vannak a bajaiak számára oly jól ismert helyszínekkel, mint a Dunafürdő, a Posztógyár, a Békavár, később a belváros jól ismert utcái, a Déri-kert, a Tóth Kálmán tér, a Kossuth Lajos utca.

A napló olvasása során egyre inkább elmélyülünk a háború világában, körülvesz bennünket is: látjuk az utcán masírozó fegyvereseket, az esténként szállásért kopogtató szovjet katonákat, a beomlott házakat, betört ablakokat, minket is magával ragad az állandó reszketés, a folyamatos izgalom. Átérezhetjük, milyen is az, ha éjszaka egyáltalán jut ágy a saját házában egy kis pihenésre, s ha mégis, akkor is inkább ruhástól fekszik le az ember, ha szaladni kell, minél gyorsabban megtehesse. Az állandó bizonytalanság, a suttogás, hogy mindig sietve kell közlekedni az utcán, a soha szünni nem akaró gyanakvás világa hatalmába keríti az olvasót. A biztosnak tűnő pontok elhomályosulnak, megszűnnek, egyik pillanatról a másikra minden teljesen bizonytalanná válik, beleértve saját létezésünket is. Ám van egy sziget még ebben a helyzetben is, ahol béke, remény és nyugalom lakozik: a zárda, a kápolna, az anyaház, ahol a hit megtartó ereje újra meg újra reménnyel tölti el a megfáradókat.

S ahogy a napok telnek, beköszönt a karácsony; orosz szó hallatszik az utcáról, lövések, gépzúgás, robbanások hangja... talán Bácsalmást bombázzák... aztán tömött sorokban vonuló hadifoglyok... vagy kétezen... Majd elérkezik az új esztendő,

s első napjaiban az orosz fegyveres őrök a környékbeli falvakból összegyűjtött sváb asszonyokat kísérik „*Széles fekete szoknyákban, kendővel a fejükön és vállukon, óriási zsák teherrel a hátukon, meggörnyedve 6-os, 8-as sorokban jöttek, jöttek.*”

Közben hírek érkeznek a nagyvilágból, a frontról, a távolban élő családtagokról, ismerős bajai családnevek köszönnek ránk a napló soraiból. Aztán újra tankok, némi háznál 50 orosz katona is megszáll éjjelente, foglyok, a nagyobb épületek mind tele sebesültekkel, az orosz katonák történeteit hallgatva még élénkebb képet kapunk a háborúról, Budapest helyzetéről.

Sokat tanulhatunk belőle! Megtanít bennünket arra, hogy a legnehezebb időkben is hinni és bízni kell, s észrevenni azt, ami az életnek valódi értelmet ad, mert amikor olyan idők járnak, hogy az ember bármelyik pillanatban elveszítheti mindenét, az Istenbe vetett hite még akkor is megmarad, s azt tőle senki el nem veheti.

Ditta néni naplója vitathatatlan érték, az emlékezet egy darabja. Az emlékezeté, melyet sokszor azonosítunk a történelemmel, holott nem szinonimája annak. *Pierre Nora* francia történész ezt a következőképpen fogalmazza meg: „*Az emlékezet maga az élet, melyet élő csoportok hordoznak, s ekképpen folyamatos fejlődésben áll, ... mindig időszerű jelenség, megélt kötődés az örök jelenhez; a történelem a múlt megjelenítése. Az emlékezet szentségbe ágyazza az emléket, a történelem kiszorítja, folytonosan prózaivá teszi azt. Az emlékezet természeténél fogva sokféle, sokszorozódó, kollektív, mégis individualizált, a konkrétban gyökerezik. A történelem mindenkihez és senkihez sem tartozik. A történelem csak időbeli folyamatokhoz, fejlődési ívekhez és dolgok közötti viszonyhoz kapcsolódik. Az emlékezet abszolútum, míg a történelem csak a viszonylagosságot ismeri.*”

Hát ezért szükséges olvasnunk a személyes történelem emlékeit, amilyen Albertné Újpétery Edit naplója, mert ahhoz, hogy egy korszakot megismerhessünk, nem elég a történelemkönyvekben szereplő ismereteket magunkévá tenni. Főképpen igaz ez arra a korosztályra, mely – szerencsére – csak az iskolában tanul a történelem viharos korszakairól, akiket ez a megközelítés talán érzelmileg is megérint. (Albertné Újpétery Edit: *Istenem, segíts, mert mind elveszünk. Napló 1944-45. Sajtó alá rendezte Gál Zoltán. Baja Város Önkormányzata, 2018.*) ■

A Bajai Honpolgár tartalommutatója 2019. (30. évfolyam)

Összeállította: Jász Anikó

■ 1-2. szám (január-február)

M. J. [Mayer János]: Bemelegítés. 2. o.
 EMESZ Margit: Mottó, 2019. (vers) 2. o.
 SZARKA Ildikó: Egy szomorú centenárium: a spanyolnáthajárvány. 3-4. o.
 MAYER János: „...Szabad-e engem hidegen megérintni?/ Szabad közönnyel előlem kitérni?/ Gerjedt lelkemnek ki látta valóját?”. Ady Endre halálának centenáriuma. 5-7. o.
 Városi kitüntetések, 2018. 8. o.
 Negyedszázad a Honpolgár szolgálatában. 8. o.
 NEBOJSZKI László: A Sugovica az 1850-es években. 9-12. o.
 SÁNDOR István: A KRESZ születése. 12-13. o.
 Előfizetési felhívás. 13. o.
 NEMES Gábor: Csiba Gyula emlékére. 14. o.
 MAYER János: „Meg kell próbálni kitalálni a lehetetlent...” Szauter Teréziával vezetői elvekről, kisebbségi identitásról, új tervekről. 15-19. o.
 HAMAR Péter: Halványuló tablóképek. 19-22. o.
 Honpolgár-estek tervezett előadásai 2018/2019. 21. o.
 A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 21. o.
 Kedves Olvasónk! Látogasson el honlapunkra ... 22. o.
 Honpolgár esték [programterv 2018/2019]. 22. o.
 MAJORCSICSNÉ UJJADY Krisztina: Víz-Jel, 2018. 23. o.
 BODÓCZKY István: Ismét a víz... 23. o.
 A IV. Víz-Jel biennálé díjnyertes alkotásaiból. 24-25. o.
 LAKI Ferenc: Egy elkötelezett haltenyésztő. (Álmok – ismeretek – gyakorlat) 26-28. o.
 JÁSZ Anikó (összeáll.): Jelentősebb bajai évfordulók 2019-ben. 29. o.
 TAMÁS Ágnes: Politikai karikatúrák az 1860-as évektől az első világháború végéig. 30-34. o.
 MAYER János: Bajai anyagok a Szabad Európa Rádió archívumából. 1. [rész] A „kiscsávolyi vagányok” és a rendőrség az 50-es években. 34-37. o.
 Online előfizetési lehetőség! 37. o.
 SÁNDOR Boglárka: Emlékek őrei: jubilált a Rábl Színpad. 38-39. o.
 BOGNÁR-SIMOR Katalin: Kalandozás a leprükönök és tündérek földjén. 40-42. o.
 PÉTER Árpádné – PÉTER Árpád: beszámoló a XIV. Kárpát-medencei asszonytalálkozóról. (Budapest, Országház, 2018. november 24.) 43-44. o.
 JÁSZ Anikó (összeáll.): A Bajai Honpolgár tartalommutatója 2018. (29. évfolyam). 45-47. o.
 SZÜNDER Dezső: A lassú sütés öröme. 48. o.

3. szám (március)

M. J. [Mayer János]: Szegényedés és gazdagodás. 2. o.
 SÁNDOR István: Az első bajai sétalóútca. 3. o.
 A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 3. o.
 VÖRÖS Boldizsár: „Vége az aranyborjú imadásának” Karikatúrák a Magyarországi Tanácsköztársaságban. 4-7. o.
 VUKOVÁRY György: Elhunyt Tax Imre. 8. o.
 HORVÁTH Máté: „Megmutattad nekünk, nincs itt semmiféle varázslat, csakis kemény munka...” Emlékezés Tax Imrere (1930-2019). 8-9. o.
 Előfizetési felhívás. 9. o.
 Online előfizetési lehetőség! 9. o.
 HOROSNYI Sándor: A Senior Art kiállításához. 10-11. o.
 A Senior Art kiállítás képeiből. (fotók) 12-13. o.
 MUNCZIG Dénesné: Búcsú Ápity Milostól. 14. o.
 SÁNDOR Boglárka: „Úton vagyok a szabadság felé” Születésnap beszélgetés a hatvanéves Dankó Józseffel. 15-18. o.
 A Bajai Honpolgár-estek tervezett előadásai 2018/2019. 18. o.
 Kedves Olvasónk! Látogasson el honlapunkra ... 18. o.
 EMESZ Margit: Házak lelkében él az építész. Unokabátyámról, akitől sok mesekönyvet kaptam gyerekkoromban. 19. o.
 MAYER János: Bajai dokumentumok a Szabad Európa Rádió archívumából. 2. [rész] Aki nem árt vigyázni... 20-21. o.
 LEX Orsolya: „... alszol az ágyacskádban...” Balázs Bernadett Álomba ringató című könyvéről. (könyvismertetés) 21-22. o.
 SZÜNDER Dezső: A Véndió (gasztró)kritikus szemmel. 22-23. o.
 SZÜNDER Dezső: Ady Endre és a gasztronómia. 24. o.

4. szám (április)

KOVÁCS László: Húsvét és feltámadás. 2. o.
 SÁNDOR István: Tavasz a városi kertészetnél. 3-4. o.
 HORVÁTH Csenge: Hajnal. 4. o.
 MAYER János: Az ismeretlen, iskolaalapító nagybácsi. 100 éve hunyt el Pósta Béla. 1. rész. 5-8. o.
 Előfizetési felhívás. 6. o.
 A Bajai Honpolgár-estek tervezett előadásai 2018/2019. 7. o.
 Kitüntetések márciusban. 8. o.
 A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 8. o.
 Online előfizetési lehetőség! 8. o.
 FILUS Erika: Az alkalomnak megfelelő öltözködési rend a kiskőrösi szlovákknál. 9-11. o.

Kedves Olvasónk! Látogasson el honlapunkra ... 11. o.
 LEX Orsolya: „Mi közösséget építünk...” Tóth-Mihó Erikával és Tóth Zoltánnal a néptánc építő erejéről, közösségi szellemről, szakmai és televíziós sikerekről. 12-15. o.
 TAMÁS Ágnes: Karikatúrák a Tanácsköztársaság bukásától a második világháború végéig (1919-1945). 16-19. o.
 HÁGEN András: Járványok és a globális klímaváltozás. 20-22. o.
 MONDOVICS Lujza: Mondovics Lujza ver-seiből. (Gordiuszi csomó; soha nem akarok meghalni; soha nem fogok meghalni) 23. o.
 SZÜNDER Dezső: Ünnepek előtt. 24. o.

5. szám (május)

M. J. [Mayer János]: Az összefogás ereje. 2. o.
 KOVÁCS Zita: Emlékművek, műemlékek – köztéri művészet Baján. Bevezető egy új sorozathoz. 3-5. o.
 Tisztelt Bajaiak, Tisztelt Baja Környéki Lakosok! (A Türr I. Múzeum adatgyűjtési felhívása a Vaskúti úti laktanyában működött hadifogolytáborral kapcsolatban.) 5. o.
 MAYER János: Az ismeretlen, iskolaalapító nagybácsi. 100 éve hunyt el Pósta Béla. 2. rész. 6-9. o.
 SÁNDOR István: Helyes közlekedés a vasúti átjáróban. 9. o.
 SÁNDOR Boglárka: „A kutyatartás még nem tart ott, ahol a módszereink tartanak” Korszós Mónika terápiáskutya-felvezetővel felelős állattartásról és a terápiás munkáról. 10-13. o.
 Kedves Olvasónk! Látogasson el honlapunkra ... 13. o.
 SZKLADÁNYI András: Kollektív mozgások a természetben és számítógépes modellezésük. 14-16. o.
 Előfizetési felhívás. 16. o.
 TOMASKOVITY Szabolcs: „Rómában kegyes leszek hozzátok” 4. rész. A titokzatos Örök Város. 17-18. o.
 SÁNDOR István: Új telefon a bajai rendőrkapitányságon. 19-20. o.
 MÁNDICS Mihály: Magyar király adományozta a bunyevácok címerét. 20-21. o.
 A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 21. o.
 A Bajai Honpolgár-estek tervezett előadásai 2018/2019. 21. o.
 Online előfizetési lehetőség! 21. o.
 MAYER János: Kaviár, lencse, limonádé, hamburger. A Bajai Fialatok Színházának bemutatója. 22-23. o.
 SZÜNDER Dezső: Édes és sós. 24. o.

6. szám (június)

M. J. [Mayer János]: Jöjjön a nyár! 2. o.
 SARLÓS István: A bajai taxisok és a magyar ipar támogatása. 3-4. o.
 BUZETZKY Győző: Hajózástörténeti kiállítások Baján. 4-5. o.
 Előfizetési felhívás. 5. o.
 MAYER János: Az ismeretlen, iskolaalapító nagybácsi. 100 éve hunyt el Pósta Béla. 3. rész. 6-8. o.
 Online előfizetési lehetőség! 8. o.
 [SÁNDOR Boglárka]: „Minden napért meg kell harcolni”. Nagy Bendegúzzal díjakról, utazásról, akadálymentesítésről. 9-12. o.
 TAKÁCS Róbert: Politika és karikatúra 1945 és 1989 között. 13-16. o.
 Kedves Olvasónk! Látogasson el honlapunkra ... 16. o.
 SARLÓS István: A bajai vendéglátás problémái a nagy gazdasági világválság előtt. 17. o.
 PÉTER Árpád: Volt egyszer egy csapat... A Bácsbokod United siker- és hidegzuhany-története. 18-19. o.
 Köszönjük olvasóink érdeklődő részvételét a Bajai Honpolgár-estek 2018/19-es évadában! 19. o.
 A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 19. o.
 MAYER János: Nehéz idők tudós napszámosa. (könyvismertetés). 20-21. o.
 Borászok és pálinkafőzők kitüntetése. 21. o.
 MAYER János: Lélekbúvárkodás váratlan szépségekkel. A Rábl Színpad és Zenei Közösség bemutatója. 22-23. o.
 SZÜNDER Dezső: Szezonja van: a spárga. 24. o.

7-8. szám (július-augusztus)

M. J. [Mayer János]: Dupla szám, dupla élvezet. 2. o.
 NEBOJSZKI László: A Baja és Bátaszék közötti út. 3-6. o.
 SARLÓS István: Kereskedelmi viták keresztüzében a bajai Duna-híd. 6. o.
 SZILÁRDNÉ OBÁDOVICS Mária – NAGYPÁL Ágnes: Mártíry Jánosné (1944-2019) emlékére. 7-8. o.
 EMESZ Margit: A mama soha nem hal meg. 8. o.
 MAYER János: „Édesanyám gyakorolta a legnagyobb hatást az életemre” Dr. Zentai Máriaival példaképekről, nagy hatású egyéniségekről, pályatársakról. 9-12. o.
 Előfizetési felhívás. 12. o.
 GALI Máté: A Magyarországi Tanácsköztársaságról, száz év távlatából. 13-15. o.
 NEBOJSZKI László: Halálhelyek és haláljelek az utak mentén. 16-18. o.
 EMESZ Margit: Még van lejjebb. (vers) 16. o.
 MAYER János: Baja a Rákosi-korszakban a „disszidens” szemével. Bajai dokumentumok

a Szabad Európa Rádió archívumából. 3. [rész] 19-22. o.
 SARLÓS István: Sörccsamok a halászponton. 23. o.
 HORVÁTH Katalin: Galéria Horváth Katalin természetfotóiból. (fotók) 24-25. o.
 PÉTER Árpád: Mikrobiom: a bennünk és rajtunk élő mikroorganizmus-tömeg élettani jelentősége. 26. o.
 Kedves Olvasónk! Látogasson el honlapunkra ... 26. o.
 MAYER János: Az első évad (2018/19). 27. o.
 GÉCZY Zsolt: Már megint itt van. 27. o.
 SZABADOS György: A „kettős honfoglalás” elmélete az írott kútfők tükrében. 28-30. o.
 Online előfizetési lehetőség! 30. o.
 KRÁMLI Mihály: Az 1917. május 15-i otrantói tengeri ütközet. 31-34. o.
 A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 34. o.
 ZALAVÁRI László: „A siker feltétele: lehessen hajózni, és legyen mit ki- és berakni...” Nagy Lászlóval a kikötő múltjáról és jelenéről, gabonakonferenciáról, cég- és sportvezetői tapasztalatokról. 35-38. o.
 SZÜNDER Dezső: A bajai Borbistro: kávé, konyha, sonka. 39-40. o.
 MAYER János: Face to face a Set to Face-ről. 41-42. o.
 MAYER István: Profilképek harmadízben – Bajai arcélek 3. (könyvismertetés) 42. o.
 MÓDOS Barbara: Vonatút a múltba... A Bajai Fiatalok Színházának előadása. 43-44. o.
 DUDÁS Júlia: Talán mi magunk vagyunk a szörmény... A Rábl Színpad és Zenei Közösség bemutatója. 44-45. o.
 NOVIYANTO (Tápai) Anett: Földi édenkert Balin. 46-47. o.
 SZÜNDER Dezső: A rácponty, a „délvidéki hal”. 48. o.

9. szám (szeptember)

M. J. [Mayer János]: Újra együtt. 2. o.
 NEBOJSZKI László: Adatok a Pandúr-sziget nyári gáttal körülvett részének történetéhez. 3-4. o.
 Előfizetési felhívás. 4. o.
 MAYER János: Ellátási nehézségek, piaci helyzet Baján a Rákosi-korszakban. Bajai dokumentumok a Szabad Európa Rádió archívumából. 4. [rész] 5-8. o.
 Bajai Fiatalok Színháza – a megújulás évada 2019/2020. (plakát). 8. o.
 SARLÓS István: Lengyel menekültek Baján. 9-10. o.
 Online előfizetési lehetőség! 10. o.
 KOVÁCS Zita: Robbanó Rozmárok utódai. Fülöp Tiborral, Beleon Zsolttal és dr. Révfy Zoltánnal a sport nevelő hatásáról, a vízilabda helyi esélyeiről. 11-13. o.
 SZILÁRD Illés – EVANICS Zoltán: Prikidánovic

Dániel (1955-2019) emlékére. 14. o.
 KENYERES Zsolt: A poltavai csata (1709. június 28.). 15-16. o.
 A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 16. o.
 SARLÓS István: Róna Dezső felajánlása. 17-18. o.
 M. J. [Mayer János]: Bajai Honpolgár-estek szeptemberben újakezdjük! 18. o.
 HÁGEN András: Rejtett tudományok, a telepátia és a pszi-jelenségek. 19-20. o.
 MAYER János: Sztorik, mesék, diplomatatörténetek. (könyvismertetés) 20-21. o.
 SZENTIVÁNYI Gábor: Vasárnapi ebéd. 21. o.
 LEX Orsolya: Tamás, mesélj! (könyvismertetés) 22-23. o.
 SZÜNDER Dezső: Még nyár, de már majdnem ősz: a szilva. 24. o.

10. szám (október)

BÁN Béla: Október 31., a reformáció emléknapja elé. 2. o.
 MAYER János: Vallási téboly a Bácskában 200 évvel ezelőtt – „Szent Miska” és követői. 3-6. o.
 Online előfizetési lehetőség! 5. o.
 Országos és megyei kitüntetések a közelmúltban. 6. o.
 BARTA Imre: Díszdiplomával jubiláló pedagógusok és mérnökök. 7. o.
 A Bajai Honpolgár ... az alábbi helyeken vásárolható meg. 7. o.
 NEBOJSZKI László: A Pandúr-szigeti nyári gát 1940-41. évi szakadásai. 8-9. o.
 SARLÓS István: Az 1929-es helyhatósági választás Baján. 10-11. o.
 SZENTIVÁNYI Gábor: Mibe fogadjunk? 11. o.
 BOLVÁRI Csilla – HOROSNYI Sándor: Bolvári Csilla, Az Év Fotográfusa képei. A 2. helyezett Horosnyi Sándor képei. (fotók) 12-13. o.
 SÁNDOR Boglárka – MAYER János: „Azt mondtam: nem is éltem, élek rosszul...” Dr. Küttel Péterrel fél évszázad tapasztalatairól, sportmúltról, a nőgyógyászat változásáról. 14-16. o.
 Változások a Bajai Honpolgár Alapítvány kurtóriumában. 16. o.
 NAGY Edit – SÜMEGI József: A bor és az egészség. 17-20. o.
 SZENTJÓBI SZABÓ Tibor: A vasfüggöny egy darabja. 20. o.
 KÁRPÁTI Jonatán: Emberlesen. 21. o.
 PÉTER Árpád: Egy bajai pólós kép a múltból. 22. o.
 MÁNDICS Mihály: Egy családfától a gyökerekig. 22-23. o.
 SZÜNDER Dezső: Te hogy készíted? – avagy a tízmillió pörköltzakértő országa. 24. o.

11. szám (november)

MAYER János: Tájkép csata után. 2. o.

Burgundi marharagu – a franciák pörköltje

Szünder Dezső

■ Új év, új receptek. Enni bizony 2020-ban is fogunk! Az idei első lapszám alkalmával szeretnék minden kedves olvasónak boldog új évet és sok felejthetetlen gasztróélményt kívánni, amihez talán hozzásegít az év első lapszámának receptje is.

Karácsonykor, szilveszterkor mindenki talán kicsit többet eszik a kelleténél, január végén, február elején azonban kiürülnek a tartalékaink. Azon kezdünk gondolkodni, hogy „úgy ennénk valami finomat”.

Az e havi recept ötletét egy méltán népszerű, sokak által ismert film inspirálta. Az ünnepi filmkínálatban idén is helyet kapott *Nora Ephron* remek alkotása, a *Julie és Julia*. Aki nem ismerné a sztorit, annak csak röviden a tartalomról: a film két nő életét meséli el párhuzamosan. Egyrészt *Julia Child*-ét, aki az Egyesült Államokban született, majd francia férfihez ment férjhez. Végzettségét tekintve nem szakács, ám legelső franciaországi látogatása alkalmával rabul ejtette az ottani gasztronómia és borok különleges világa. Kezdetben két francia hölgygel közösen terveztek kiadni szakácskönyvet, ám végül *Julia* egyedül folytatta az írást. Kezdetben csupán azzal a céllal, hogy az amerikaiakat megismertesse a francia gasztronómiával, de írásai nagyon rövid idő alatt világhírnévre tettek szert, megjelent könyvei a gasztronómia alapműveinek számítanak mindenhol a világon. A film másik főszereplője a fiatal *Julie*, aki szívesen főz otthon. Találkozik *Julia Child* egyik könyvével, és egész évre szóló kihívásba kezd: a könyvben szereplő több mint 500 receptet egyetlen év alatt el szeretné készíteni! Hogy a történet hogyan folytatódik, azt bárki megnézheti a legközelebbi vetítés alkalmával, szerintem érdemes.

Ebben a történetben kap szerepet egy legendás francia étel, a *boeuf bourgignon*, amit talán magyarra fordítva *vörösboros burgundi marharagunak* nevezhetünk. A hozzávalók listája hosszú, elkészítési ideje szintén, a főzéssel töltött idő – az előkészítést leszámítva – viszont minimális, a végeredmény pedig szenzációs. Vágjanak hát bele bátran!

Hozzávalók 6 fő részére:

- 1 kg marhahús: az eredeti recept combból készül, azonban bármely pörköltnek való hús kitűnően helyettesíti a combot.

- 500-600 ml vörösbor: ha valaki teheti, vásárljon burgundi vörösborral, vásároljon belőle mindjárt két palackot is, hiszen a tálalásnál is kitűnően társítható majd az elkészült ételhez. Francia bor híján a hazai választékból válasszunk az alábbiak közül: merlot, cabernet

franc vagy sauvignon, esetleg egy testes kékfrankos.

- 20-25 db gyöngyhagyma: ha nem kapunk gyöngyhagymát, akkor válasszunk hasonló mennyiséget egész apró vöröshagymákból, vagy a boltokban kapható ecetes gyöngyhagymát szűrjük le és áztassuk 1-2 órán át vízben felhasználás előtt.

- 400 g csiperkegomba: a bama a legjobb, de ha nincs, készítsük bátran fehérből, itt is válasszunk a legapróbb darabokat; tisztítani nem kell, csak alaposan megmosni és a tönkjéből keveset levágni. A tönk és a kalap maradjanak egyben.

- továbbá szükséges még: 2-3 db sárgarépa felkarikázva, 1 db fehérrépa felkarikázva, 1 db nagy vöröshagyma, 1 db zeller, 2 babérlevél, 3 evőkanál vaj, 2 kis ág kakukkfű vagy 1 teáskanál szárított, 2 gerezd fokhagyma, 6 szelet húsos szalonna, 2 evőkanál liszt, 350 ml passata (áttört paradicsom), 1 nagy csokor petrezselyem, valamint só és bors ízlés szerint.

Válasszuk ki az edényt, amelyben elkészítjük az ételt. Olyan fazekat válasszunk, mely sütőben és tűzhelyen egyaránt használható. Tegyük bele a vajat, olvassuk fel, majd forraljuk fel, hogy erőteljesen, kis buborékok zereivel forrjon, szinte sísteregjen. Tegyük bele a kockára vágott szalonnát, és mérsékelt tűzön süssük zsírjára, majd vegyük ki az edényből, és tegyük félre. A kockára vágott marhahúst tegyük több részletben az edényünkbe, és minden oldalát pirítsuk meg. Fontos, hogy mindez több részletben történjen, különben a húsunk párolódni kezd, és nem sülni. Ha elkészültünk a hús pirításával, vegyük ki az edényből, és a szalonnához hasonló módon tegyük félre. A zsiradékba tegyük az apróra vágott hagymát, kezdjük pirítani, majd adjuk hozzá az apróra vágott fokhagymát. Ha a hagyma már puha, és kis színe is van, akkor jöhet a karikára vágott sárgarépa, fehérrépa, majd 2-3 perc kevergetés után az apróra vágott zeller. Újabb pár perces keverés után adjuk hozzá a gombát. További 3-4 perces keverés után a zöldségeket szedjük ki egy tálra. Aki szeretne kicsit még gazdagítani az étel ízén, az tegye most a gyöngyhagymát a zsiradékba, és kissé pirítsa át, majd szedje ki, és tegye félre a zöldségekkel együtt. Természetesen a

hagymák pírítás nélkül a sütési folyamat előtt is hozzáadhatók. Tegyük vissza az edénybe a marhahúst és a szalonnát, szórjunk rá 2 evőkanál lisztet, alaposan keverjük össze, majd egy perc múlva öntsük fel vörösborral, tegyük vissza a zöldségeket a gyöngyhagyma kivételével, fűszerezzük óvatosan sóval, borssal, kakukkfűvel, babérlevéllel, petrezselyemmel, majd öntsük fel a passatával. Adjuk hozzá a gyöngyhagymákat. Ha a folyadék nem lepi el a ragut, akkor egészítsük ki még borral. Fedjük le az edényt, tegyük a 140 °C-os sütőbe, és légkeverés nélkül süssük 7 órán keresztül. Ez idő alatt nem kell semmit tennünk, nem kell nyitogatni a sütő ajtaját, nézegetni, kevergetni: egyszerűen csak ülünk le kedvenc könyvünkkel és egy pohár finom vörösborral a kanapéra, és foglaljuk el magunkat.

A hatodik óra elején kezdjük el gondolkodni azon, hogy megterítsünk, majd tegyük is meg. Gondoljuk át, hogy mivel szeretnénk majd a ragut elfogyasztani. Egy frissen sült fehér, foszlós kenyér remek választás lehet, de az étel bátran tálalható az itthon megszokott köretekkel is, pl. krumplipüré, rizs, tészta. Fogyasszunk el mellé egy pohár vörösborral, és élvezzük ezt a különleges fogást!

Mi mással köszönhetnék el a kedves olvasótól e remek étel receptje után, mint *Julia Child* utolsó szavaival, melyet az *Életem Franciaországban* című könyben írt: „...visszagondolva az jut eszembe, hogy az asztal és az élet örömei végtelenek. Mindig jó étvágyat!” ■